

Koti Virossa, työ Suomessa

Tutkimus Suomessa työssäkäyvien virolaisten yllirajaisesta arjesta kahden maan välillä

Hanna-Liina Vanala
Helsingin yliopisto
Kansatieteen pro gradu -tutkielma
ohjaaja Hanna Snellman
maaliskuu 2012

SISÄLLYS

1 "MITÄ TYÖTÄ TEETTE SUOMESSA?"	1
1.1 Aiheen esittely ja tutkimuskysymykset	1
1.2 Kuusi virolaista.....	3
1.3 Virolaiset Suomessa	6
1.4 Tutkielman rakenne	13
2 REFLEKSIIVISYYDESTÄ	14
2.1 Henkilökohtainen tausta	14
2.2 Haastattelut.....	16
2.3 Kohtaamisten analysointia	18
2.4 Huomioita kaksikielisen aineiston käytöstä	20
3 "KÄYN SUOMESSA VAIN TÖISSÄ"	23
3.1 Pitkät työmatkat, helpot rajanylitykset	23
3.2 Työviikko kerrallaan.....	26
3.3 Töihin tutun kautta	31
3.4 Kielitaito.....	35
3.5 Ei koti vaan <i>korter</i>	40
3.6 Sosiaaliset suhteet Suomessa.....	45
4 "KOTI ON VIROSSA"	49
4.1 Ylirajaista vapaa-aikaa	49
4.2 Yhteydenpito kotiin.....	52
4.3 Perheen ja läheisten suhtautuminen.....	54
4.4 Koti ja ajatukset Virossa	58
4.5 Ajatuksia tulevaisuudesta - väliaikaista vai pysyvää?	64
5 UHRAUKSIA?	69
Lähteet	72

Liite I

1 ”MITÄ TYÖTÄ TEETTE SUOMESSA?”

Rein: ” (Olen) Helsingissä rakennustöissä. Kaikki virolaiset ovat Helsingissä rakentajia ja kaikki naiset ovat Helsingissä siivoojia... ”¹

1.1 Aiheen esittely ja tutkimuskysymykset

Suomessa asuu tällä hetkellä yhteensä ainakin noin 29 000 Viron kansalaista.² Viron Suomen suurlähetystön mukaan vuonna 2010 noin 20 000 virolaista matkusti edestakaisin töihin jatkuvasti Suomen ja Viron välillä.³ Todennäköisesti tällaisten Suomessa työssäkäyvien henkilöiden määrä on kuitenkin moninkertainen, sillä tarkkoja tilastoja viikoittain töihin matkustavista ei ole olemassa. Myöskään ei voida tarkkaan tilastoida lyhyitä ja mahdollisesti verottomasti tehtyjä keikkatyöpätkiä. Suomessa työssäkäyvistä virolaisista on esitetty monenlaisia arvioita, muun muassa Eesti Päevaleht -lehdessä keväällä 2011 ilmestyneessä artikkelissa Viron Suomen suurlähetystö arvioi Suomessa työssäkäyvien määräksi noin 40 000 henkilöä, mutta myös paljon suurempia lukuja on esitetty. Vaikka tätä ilmiötä ei tarkkaan voida tilastoida ja henkilömäärin arvioida, on jatkuva rajat ylittävä työssäkäynti näkyvissä esimerkiksi Helsingin katukuvaa seurattaessa. Ilmiö ei ole jäänyt huomaamatta Virossakaan, jossa aiheesta on tehty syksyllä 2011 jopa viihdesarja ”Kalevipojad”⁴ televisioon.⁵ Kyse on siis varsinkin Viron valtion ja talouden kannalta katsottuna huomattavasta määrästä kansalaisia, jotka ansaitsevat elantonsa muualla kun

¹ Rein: (Olen) Helsingis ehitustööl. Kõik eestlased on ju Helsingis ehitajad ja kõik naised on Helsingis koristajad... (H:2)

² Tilastokeskus 2010.

³ Arvio vuoden 2010 lopussa [<http://uudised.err.ee/index.php?06221445>] (luettu 1.9.2011).

⁴ Kalevipoeg on samannimisen Viron kansalliseepoksen pääsankari.

⁵ HS 29.9.2011, Kanal 2 [<http://kanal2.ee/saated/Kalevipojad-1>] (luettu 30.9.2011). Kyseessä on kymmenenosaan televisiosarja, jossa kuvataan neljää rahapulassa Suomeen rakennustöihin lähtevää miestä tragikoomisin ottein. Sarjan ensimmäisessä osassa perheenisä joka ei pysty enää maksamaan perheen jokapäiväisiä elämän kustannuksia saa työn tuttuja kautta ja lähtee Suomeen töihin osaamatta suomen kieltä tai ylipäänsä ilman minkäänlaisia rakennusalan osaamista.

kotimaassaan. Suomen kannalta tämä täyttää osan työvajeesta, jota pyritään valtiollisella tasolla rohkaisemaan työperäistä maahanmuuttoa suosimalla.⁶

Kansatieteen opiskelijana ja Suomessa asuvana syntyperäisenä virolaisena olen ylittänyt Suomenlahtea lukemattomia kertoja. Minulle tuntuvat Tallinnan-laivat ja satamat liiankin tutuilta. Viime vuosina laivamatkoillani ja satamissa olen huomannut kiinnostavani yhä enemmän huomiota kanssamatkustajiini. Ymmärsin jossain vaiheessa tarkkailevani sivusilmällä jokaisella Suomenlahden ylitykselläni kanssamatkustajien sosiaalista käyttäytymistä. Väitän nimittäin näiden kahden maan välissä kasvaneena ja eläneenä, että erotan useimmiten jo pelkästään olemuksesta ja käyttäytymisestä virolaisen ja suomalaisen. Tällä tarkoitan ryhmään kasvamista ja ryhmän olemuksen tunnistamista samalla tavalla, kuin ihminen voi esimerkiksi kuulua ja kasvaa vuosien saatossa osaksi jotakin ryhmää tai ammattikuntaa.⁷ Varsinkin viikonloppumatkalla Tallinnaan matkustajat, hiukan kärjistäen, jakaantuvat näkyvästi kahteen ryhmään: toiset ovat suomalaisia juhlimaan tai lomalle menijöitä, joista osa hyvinkin äänekkäitä – ja toiset töistä väsyneenä palaavia virolaisia, enimmäkseen miehiä yksin tai porukoissa.⁸ Samanlainen tilanne on sunnuntailaivoilla: silmiin pistävät häiritsevän äänekkäät alkoholia nauttineet vapaa-ajan matkustajat ja toisena joukkona kannettavien tietokoneiden, sanomalehtien tai ristisanalehtien ääressä aikaa kuluttavat virolaiset, joista suurin osa on tulossa taas viikoksi Suomeen töihin.⁹ Varsinkin illan viimeisillä laivoilla virolaisten miesten, näiden niin sanottujen rakentajien, enemmistö pistää erityisesti silmään. Usein toistuvien muistikuvieni mukaan laivasta pois kävellessäni ohitseni kiirehtivät miehet, joilla on toisella olkapäällä urheilukassi tai reppu ja toisessa kädessä laatikollinen olutta. Minua kansatieteilijänä alkoi kiinnostaa näiden virolaisten arkikokemus jatkuvasta matkustamisesta, työssäkäynnistä ja arjesta Suomessa sekä kotona olosta Virossa niin paljon, että päätin tehdä aiheesta tämän tutkielman.

⁶ Mm. Martikainen, Sintonen, Pitkänen 2006: 32-33 ja Sisäministeriö: Työvoiman maahanmuutto. [<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/20771ADA6414AECBC22575DE003FC223?opendocument>] (luettu 1.11.2011).

⁷ Ammattikunnan yhteenkuuluvuudesta ja yhteisistä ryhmän tunnuksista kirjoittaa mm. Paaskoski 2008: 216.

⁸ OA: KPK.

⁹ OA: KPK.

Tämän työn tutkimustehtävänä on selvittää ylijärjestyksen työn ja arjen kokemusta yksittäisten virolaisten henkilöiden omien näkemysten ja kokemusten mukaan. Tarkemmin sanottuna tutkielmani tarkoitus on selvittää, miten nämä kahden maan välillä matkustavat henkilöt arkeaan jakavat, millaista heidän elämänsä ja työnsä Suomessa ovat, miltä suomalainen työelämä heistä vaikuttaa sekä miten he ylipäätään ovat päätyneet Suomeen töihin. Samoin selvitän tutkielmassani heidän kokemuksiaan kodista – kokevatko he asuvansa molemmissa maissa vai vain toisessa? Koska useimmat Suomessa työssäkäyvistä matkustavat usein kotiin, selvitän työssä myös millaisia ovat nämä siirtymiset maiden välillä sekä millainen on heidän kotona Virossa vietetty aikansa. Tämä tutkielma ei ota kantaa siihen, mikä on tällaisen siirtotyöläisyyden merkitys Suomen työelämälle tai kansantaloudelle, vaikka työperäinen maahanmuutto onkin esillä etsittäessä ratkaisua suurten ikäluokkien jättämään työvajeeseen. Sen sijaan tutkielman tarkoituksena on näyttää yksittäisten ihmisten kokemuksia siirtotyöläisen¹⁰ arjesta, jatkuvasta matkustamisesta sekä työn tekemisestä vieraassa maassa. Esille nousee myös vahvasti kodin käsite ja kokemus poissa kotoa olemisesta. En tässä tutkimuksessa ole halunnut keskittyä yhteen ja eniten esillä olevaan siirtotyöläistyyppiin, virolaiseen rakentajaan, vaan olen tarkoituksenmukaisesti hakenut haastateltavikseni hyvin erilaisia henkilöitä, jotka työskentelevät myös muilla elämänaloilla. Tämä mahdollistaa myös erilaisten arjen kokemusten yhteneväisyyksien ja erojen vertailun.

1.2 Kuusi virolaista

Tutkielman aineisto koostuu pääasiassa vuonna 2011 tehdyistä neljästä yksilohaastattelusta ja yhdestä ryhmähaastattelusta. Yhteensä haastattelin kuutta virolaista, neljää miestä ja kahta naista. Koska tutkimus keskittyy yksittäisten

¹⁰ Sanasto koskien Suomeen muuttaneita ulkomaalaisia ei ole yksiselitteisesti tulkittava. Siirtotyöläisellä tarkoitetaan monesti yleisnimityksenä työn perässä muuttavia, Suomeen töihin tulevia henkilöitä. Toisaalta ero sanaan maahanmuuttaja on tulkinnanvarainen, joka tulkitaan Suomeen pysyvästi asettuvaksi henkilöksi. (Martikainen, Sintonen, Pitkänen; 2006: 25–26.) Toisaalta tämä tutkimus keskittyy henkilöihin, joista enemmistö ei koe muuttaneensa Suomeen, vaan käy täällä vain töissä

henkilöiden kokemuksiin ja ratkaisuihin, on tämä määrä haastatteluja tutkimukseni raameissa sopiva, jotta jokaisen ääni pääsee erikseen kuuluviin. Jokainen haastattelemani henkilö työskentelee eri elämäntilanteissa, jolloin jokaisella on myös hiukan erilainen kosketus suomalaiseen työnantajaan. Toisaalta arjen kokemus ylirajaisuudesta on jokaisella haastatteluihin perustuen suhteellisen samanlainen. Haastateltavien edustamien ammattiryhmien valikoituminen tutkimukseeni on ollut osaltaan sattumaa, koska en ole etsinyt haastateltavia ammattien mukaan, pikemminkin jokaisen yhteystiedot olen saanut helposti tavalla tai toisella. Kolme haastateltavistani löysin tuttujeni kautta ja toiset kolme kohtasin laivamatkalla Tallinnasta Helsinkiin. Jokainen haastattelu ja haastateltavani on ollut erilainen ja siksi esittelen seuraavaksi paitsi haastateltavien taustoja, myös lyhyesti haastattelutilanteita. Haastateltavien suojelemiseksi suositellaan yleisesti käytettäväksi peitenimiä.¹¹ Tästä syystä olen antanut jokaiselle haastateltavalleni pseudonyymien ikäluokan yleisimmistä virolaisista nimistä. Tämä tapa toimii mielestäni paitsi haastateltavan henkilöllisyyden suojana mutta myös antaa haastateltaville äänen ja persoonan. Seuraavaksi esittelen haastateltavani lyhyesti:

Andrus¹² on noin 45-vuotias perheenisä, joka on kotoisin läheltä Tallinnaa. Andrus työskentelee rekkakuskina Suomen sisäisissä kuljetuksissa ja on töissä pienessä suomalaisessa perheyrietyksessä. Andrus on ajanut rekkaa jo kuusitoista vuotta, niistä viimeiset kaksitoista suomalaisella työnantajalla. Andrus ajoi aluksi pitkiä matkoja Euroopassa ja vuonna 2007 hän siirtyi töihin Suomen sisäisiin ajoihin. Sain Andrusen yhteystiedot yhdeltä perheenjäseneltäni. Haastattelu Andrusen kanssa oli ensimmäinen tätä tutkimusta varten tehty. Haastattelu tehtiin Katajanokan terminaalin kahvilassa. Paikan valitsi Andrus sen perusteella, että se oli hänelle tuttu. Katajanokan sataman kautta Andrus kulkee yleensä kotiin Viroon. Haastattelupäivänä hän tosin jatkoi takaisin asunnolleen ja sitten töihin.

¹¹ Kuula 2006: 58, 214.

¹² H:1

Rein ja Riho¹³ puolestaan työskentelevät rakennusalalla pääkaupunkiseudulla. Molemmat miehet ovat noin 30-vuotiaita, lapsuudenystäviä ja kotoisin samalta paikkakunnalta Etelä-Virosta. Molemmilla on tällä hetkellä Etelä-Virossa myös perheet. Rein on tullut Suomeen töihin ensin yksin, ja myöhemmin Riho on seurannut perässä. Haastattelin näitä miehiä Tallinnan-laivalla huhtikuisena sunnuntai-iltana kun olin itsekin matkalla Tallinnasta Helsinkiin. Haastattelusta olivat Rein ja Riho kumpikin mielissään, koska saivat jotain muuta tekemistä laivamatkan päättymistä odotellessa ja kysyivätkin minulta, missä olin aikaisemmin ollut, sillä heillä oli ollut koko matkan ajan niin tylsää. Haastattelun aikana Rein osallistui haastatteluun aktiivisemmin kuin Riho.

Kolmas haastateltavani oli Sirje¹⁴, 55-vuotias nainen, joka tekee Suomessa oman kertoman mukaan montaa työtä. Sirje on kotoisin Tallinnasta, jossa hänellä on edelleen myös oma asunto. Hänellä on Suomessa ollessaan kiireinen arki, siksi hän ehti tapaamaan minua vain eräässä pääkaupunkiseudun kauppakeskuksessa. Sirjen yhteystiedot sain alun perin myös samalta Tallinnan laivalta kuin missä tapasin Reinun ja Rihon.

Siivoojana työskentelevä Mare¹⁵ on kotoisin Keski-Virosta. Mare on suunnilleen saman ikäinen kuin Sirje, noin 55-vuotias. Maren haastattelun tein kesän lopussa elokuussa Maren asunnolla. Tämä haastattelu erottui kaikista muista siinä, että Mare kutsui minut suoraan kylään asunnolleen, jolloin pääsin näkemään esimerkin siitä, millaiset nämä kimppekämpät ja elämä niissä ovat. Mare asuu yhdessä kahden muun naisen kanssa. Vierailuhetkellä asunnossa yöpyi myös yhden naisen sukulaispoika, joka oli myös Suomessa töissä. Maren yhteystiedot sain tutulta rakennusmieheltä, jonka kanssa olin käynyt useampia keskusteluja Suomessa työssäkävivistä virolaisista.

Koska kaikki Suomessa työssäkävivät eivät ole vain ruumiillisen työn tekijöitä, kuten ehkä liiankin usein yleistetään, vaan joukosta löytyy myös korkeakoulutettuja, etsin

¹³ H:2

¹⁴ H:3

¹⁵ H:4

tuttujeni kautta viidenneksi haastateltavakseni lääkärin. Tõnis¹⁶, joka on 40-vuotias kirurgi, asuu Tallinnassa perheineen, mutta käy lisätöissä myös Suomessa. Aikaisemmin Tõnis on ollut useamman vuoden täysipäiväisesti töissä Suomen puolella, mutta kun perheeseen syntyi kolmas lapsi, jätti hän kokopäiväisen viran täällä, ja käy nykyään Suomessa vain noin kerran kuussa tekemässä yli viikonlopun kestäviä päivystyksiä. Tõnisen aikataulu oli hyvin kiireinen ja hänen kanssaan sopivan ajan löytyminen haastattelua varten oli huomattavasti haastavampaa kuin muiden, mutta lopulta tapasin hänet pikaisesti Helsingin satamaa lähellä olevassa kahvilassa, jossa hän ehti antamaan minulle haastattelun eräänä maanantai-iltana ennen kiirehtimistä illan viimeiseen laivaan.

1.3 Virolaiset Suomessa

Virossa viimeiset kaksikymmentä vuotta ovat olleet murroksen ja uuden rakentamisen aikaa, joka on täytynyt onnistumisista ja takapakeista, niin valtiollisessa kuin ihmisten henkilökohtaisessa elämässä. Yhtä pitkä aika on Suomen ja Viron välisten uusien vapaiden yhteyksien uudelleenrakentamisen aloittamisesta ja siitä, kun liikkuminen Suomenlahden yli muuttui viidenkymmenen suljetun vuoden jälkeen taas vapaaksi.¹⁷ Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana on virolaisten maahanmuuttajien määrä Suomessa kasvanut tasaisesti ja nyt aivan viime vuosina virolaisista on muodostunut suurin maahanmuuttajaryhmä. Erityisesti työperäinen maahanmuutto Virosta Suomeen on ollut suuressa kasvussa Viron liityttyä Euroopan unioniin vuonna 2004 ja varsinkin vuoden 2007 jälkeen, kun myös Schengen-sopimus tuli voimaan ja työperäinen maahanmuutto vapautui maiden välillä.¹⁸ Tänä aikana on lisääntynyt myös tutkimukseni aihepiirin keskiössä oleva pendelöinti (*pendelliikumine*¹⁹), joka määritellään ihan

¹⁶ H:5

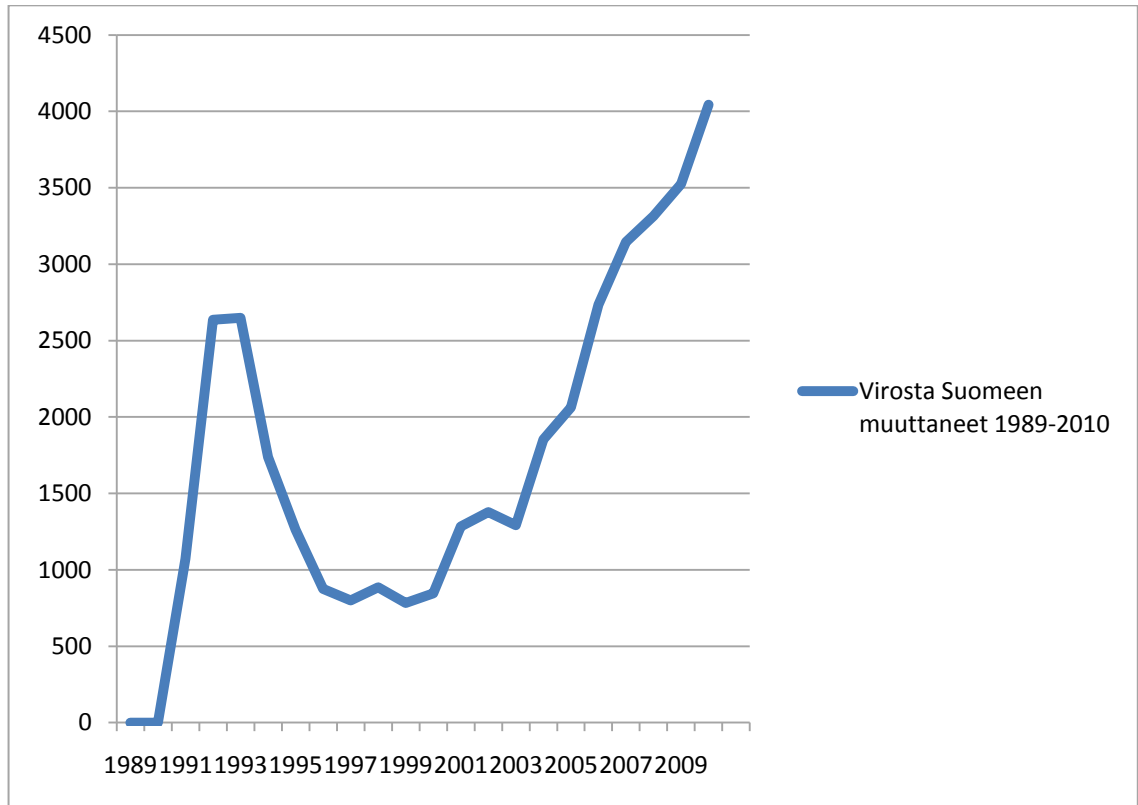
¹⁷ Viron ja Suomen väliset suhteet ovat peräisin jo historialliselta ajalta. Myös on mielenkiintoista huomioida, että virolaiset ovat tulleet työn perässä Suomeen, Helsinkiin, myös 1800–1900 luvun vaihteessa ja ensimmäisen itsenäisyyden aikana (esim. Jäppinen 1999). Viron neuvostomiehityksen aikana virolaisten liikkuvuus oli kuitenkin hyvin rajoitettua ja vapaasta liikkumisesta tai matkustamisesta saattoi suurin osa virolaisista vain haaveilla.

¹⁸ Jakobson, Järvinen-Alenius, Pitkänen, Ruutsoo, Keski-Hirvelä, Kalev 2011: 246–247.

¹⁹ Tämä on vironkielinen vastine edellä olevalle sanalle. Jatkossa tuon suluissa esille käsitteet, jotka olen

uudenlaiseksi maastamuuton tyypiksi, jolle on tässä tapauksessa ominaista juuri työssäkäynti Suomessa ja kotipaikan pysyminen Virossa.²⁰

Viron kansalaisten Suomeen kohdistuvaa maahanmuuttoa käsittelevästä taulukosta I²¹ on hyvin näkyvissä muuttoaallon nouseva suunta.²²

Taulukko I: Virolaisten maahanmuutto 1989–2010²³

1990-luvun kohdalla näkyvän kasvun on aiheuttanut Viron uudelleenitsenäistymisen epävarmuuden ajat, ylipäättään rajojen avautuminen sekä mm. inkerinsuomalaiset juuret omaavien virolaisten paluumuutto. Vuonna 1993, kun Viron talous alkoi kohentua ja

alkuperäisistä lähteistä käänätynyt suomeksi.

²⁰ Praakli 2010:459–460.

²¹ Taulukko I.

²² Tilaston perusteena on Viron kansalaisuuden omaavat henkilöt. Taulukossa ei ole huomioitu esimerkiksi Virossa muuttaneita inkerinsuomalaisia paluumuuttajia, jotka muuttivat varsinkin 1990-luvun alussa perheittäin niin Virossa kuin Venäjältäkin. (Jakobson, Järvinen-Alenius, Pitkänen, Ruutsoo, Keski-Hirvelä, Kalev 2011: 247.)

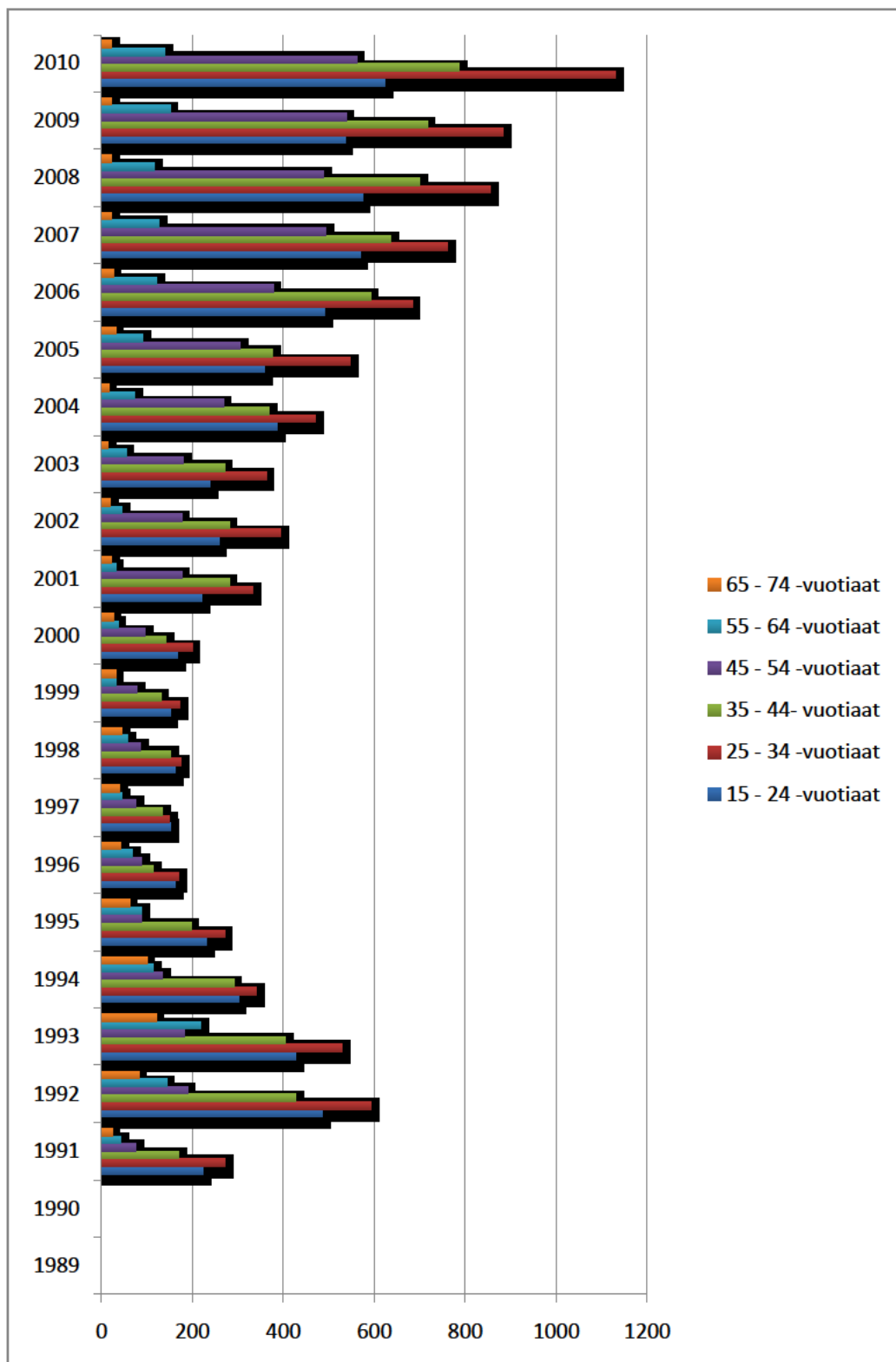
²³ Tilastokeskus 2010.

kasvaa, muuttoaalto näyttää hetkeksi heikentyneen. 2000-luvun puolivälissä melkein kaksinkertaistunut muuttoaalto vuosien 2007 ja 2010 välillä johtunee Viron talouden notkahduksesta ja alkaneesta lamasta, joka on aiheuttanut tähän päivään jatkuvan työttömyyden ja epävarmuuden ajan Virossa. Tämän muuton on myös mahdollistanut lähellä olevan Suomen työmarkkinoiden avautuminen Euroopan unioniin liittyneen Viron kansalaisille. Nämä molemmat edellä mainitut syyt ovat omalta osaltaan vaikuttaneet virolaisten työperäiseen maahanmuuttoon Suomessa.²⁴

Tämä näkyy myös ikärakennetta heijastelevasta taulukosta II²⁵, jossa työikäiset 25 – 45 -vuotiaat ovat suurin ryhmä.

²⁴ Zetterberg 2007: 736–738.

²⁵ Katso tilasto II sivu 9.

Taulukko II: Virolaisten maahanmuutto ikäluokkien mukaan²⁶

²⁶ Tilastokeskus 2010.

Aihepiiri on viime aikoina ollut paljon esillä niin virolaisessa kuin suomalaisessa mediassa, joissa kummassakin on julkaistu useampia artikkeleita Suomeen asumaan ja töihin asettuneista virolaisista.²⁷ Erityisesti Viron puolella on aihe ollut esillä. On kuultu sellainenkin mielipide, että Suomeen töihin lähteneet virolaiset olisivat kansan pettureita. Tätä kommentoi myös esimerkiksi toimittaja Rein Sikkim keväällä 2011 Eesti Päevaleht -sanomalehdessä ilmestyneessä artikkelissa ”Virolaiset Suomessa. Ovatko he kansan pettureita vai lähettiläitä?”²⁸ Virolaiset päivittäislehdet myös kommentoivat hyvin ahkerasti ja lyhyellä viiveellä Suomessa ilmestyneitä virolaisia koskevia lehtiartikkeleita ja uutisia, joista aiheet nousevat useimmiten myös keskustelupalstoille. Kyse on siis varsinkin Virossa hyvin ajankohtaisesta aiheesta. Muutenkin Virossa on lähivuosina käyty monenlaisia kampanjoita, joilla ulkomaille muuttaneita virolaisia kutsutaan ”takaisin kotiin”.²⁹

Ulkovirolaisiin on kiinnitetty koko ajan paljon huomiota myös Virossa. Viimeisin suurempi artikkelikokoelma, joka kokoaa ulkovirolaisuutta sekä heidän kieltään ja kulttuuriaan koskevia tutkimuksia, ilmestyi vuonna 2010 nimellä ”*Eestlased ja eesti keel välismaal*” eli ”Virolaiset ja viron kieli ulkomailta”.³⁰ Teoksessa jaetaan virolaisten maastamuutto kolmeen aaltoon, joista viimeisen uusinta vaihetta käsittelen tässä tutkimuksessani. Ensimmäinen muuttoaalto oli 1900-luvun alussa ennen Viron itsenäistymistä, jolloin noin 200 000 virolaista muutti Venäjälle. Toinen suuri muuttoaalto, ”pakeneminen länteen”, tapahtui toisen maailmansodan aikana, jolloin vuoteen 1945 mennessä noin 90 000 virolaista oli paennut Virosta. Näistä kolmesta muuttoaaltoista viimeinen, vuonna 1991 alkanut ja vielä käynnissä oleva muuttoaalto on huomattavasti pienempi. Nykyisten arvioiden mukaan viimeisen kahdenkymmenen

²⁷ Suomessa Helsingin Sanomat taas on puolestaan nostanut kokosivun jutuiksi useampia virolaisia Suomessa käsitteleviä artikkeleita, esimerkiksi HS 18.9.2011.

²⁸ ”Eestlased Soomes. Kas rahva reeturid või hoopis meie saadikud?” (Eesti Päevaleht 9.2.2011)

²⁹ Esimerkiksi Virossa on lanseerattu projekti nimeltä ”*Talendid koju*” eli käänneetynä ”Taidot kotiin”, joka kannustaa ulkomailta asuvia virolaisia paluumuuttoon. [<http://www.talendidkoju.ee/>] (luettu 2.2.2012) Myös Viron Presidetti Toomas Hendrik Ilves on näkyvästi ottanut asiassa kantaa puheissaan sekä toiminnassaan, viimeisimpänä vuoden 2012 alusta aloitettu kampanja ”100 syytä asua Virossa”. [http://www.youtube.com/watch?v=KavwefjJ-Ss&feature=player_embedded] (luettu 28.12.2011).

³⁰ Praakli, Viikberg (toim.): 2010.

vuoden aikana maastamuuttaneita on ollut noin 42 000 (vuoteen 2010 mennessä). Kolmas muuttoaalto kiihtyi vuoden 2004 tienoilla, kun Viro liittyi Euroopan unioniin. Arvioidaan, että varsinkin vuoden 2004 jälkeen suurin osa muutosta on ollut väliaikaista työperäistä maastamuuttoa, ja tässä suurin maahanmuuton kohde on ollut Suomi.³¹

Viron ja Suomen välistä maahanmuuttoa on tutkittu paljon molemmissa maissa. Uusimpiin Suomessa toteutettuihin tutkimuksiin kuuluvat keväällä 2011 valmistunut kansainvälinen EU-rahoitteinen tutkimus, jota on johtanut Tampereen yliopiston professori Pirkko Pitkänen. Tutkimuksessa käsiteltiin laajasti ylijärjaisuutta Euroopassa ja yhtenä osa-alueena oli Suomen ja Viron välinen ylijärjaisuus.³² Tutkimuksen Suomea ja Viroa käsittelevässä kohdassa käsiteltiin maiden välistä ylijärjaisuutta ja sen kokemista Suomessa varsinaisesti asuvien sekä muutamien jatkuvasti edestakaisin matkustavien näkökulmasta. Tämän tutkimuksen kannalta antaa Transnational networks -projekti hyvän taustan ja vertailukohteen, koska siinä keskitytään hyvin laajaotteisesti kahden maan väliseen ylijärjaisuuteen, niin virolaisten kokemuksiin Suomessa kuin suomalaisten kokemuksiin Virossa.³³

Toinen juuri valmistunut virolaisia Suomessa koskeva tutkimus tilattiin Opetus- ja kulttuuriministeriöltä ja toteutettiin Suomessa toimivan Viron kulttuuriseuran, Tuglas-seuran, toimesta.³⁴ Sosiologi Mikko Lagerspetzin toteuttamassa tutkimuksessa kartoitettiin Suomessa vakinaisesti asuvien vironkielisten henkilöiden kulttuuritarpeita internetissä toteutetun kyselyn sekä ryhmähaastatteluiden avulla. Tutkimus heijastelee vironkielisen maahanmuuttajaryhmän osallistumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuurielämään. Osallistumisen aste puolestaan heijastelee ns. kotoutumisprosessin vaiheita.³⁵ Vaikka Lagerspetzin tutkimuksessa ei käsitellä tätä uutta, Suomessa vain työssäkäyvien muodostamaa ryhmää, tähdennetään tutkimuksessa kuitenkin

³¹ Tammaru, Kumer-Haukanömm, Anniste 2010: 51–52.

³² TRANS-NET- projektin kotisivu [<http://www.uta.fi/laitokset/kasvlait/projektit/transnet/index.php>] (luettu 16.11.11)

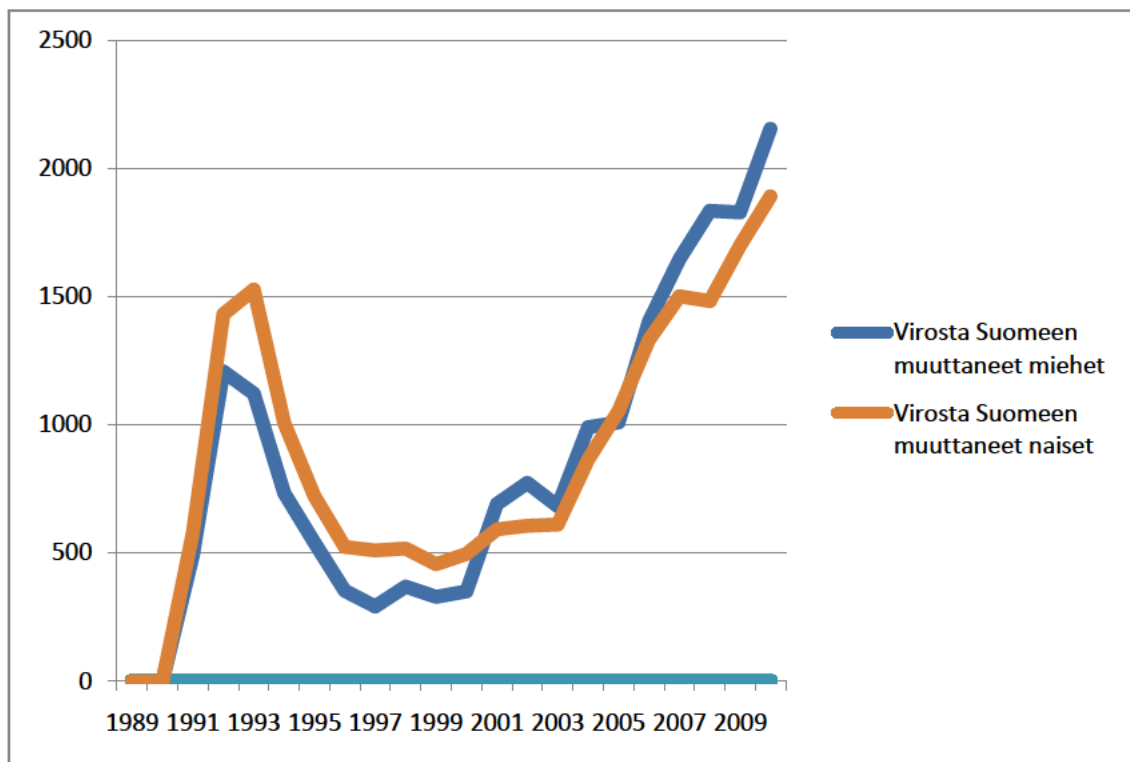
³³ Jakobson, Järvinen-Alenius, Pitkänen, Ruutsoo, Keski-Hirvelä, Kalev 2011.

³⁴ Lagerspetz 2011.

³⁵ Kotoutumisena tarkoitetaan tässä prosessia, jonka kuluessa maahanmuuttaja tai kuka vaan ulkopuolinen sulautuu tai tulee osaksi ympäröivää yhteiskuntaa, unohtamatta kuitenkaan omaa kieltään ja kulttuuriaan (Martikainen, Sintonen, Pitkänen 2006: 20–21.)

ryhmänsisäisen eron tekemistä. Tutkimuksessa nimittäin nousi esille, että Suomessa jo asuvat virolaiset tekevät itse eron Suomeen muuttaneiden ja tänne kotoutuneiden sekä täällä vain työssäkäyvien välillä. Suomeen kotoutuneet virolaiset haluavat erottautua ”rakennusmiehistä”, koska kokevat itse kuuluvansa parempaan sosiaaliluokkaan.³⁶

Muuttomääriä on mielenkiintoista vertailla myös sukupuolijakauman perusteella. Taulukosta III näkyy miesten kasvanut osuus tulijoissa vuodesta 2007 alkaen. Samaa tulokseen olen tullut henkilökohtaisten havaintojeni perusteella: miesten määrä esimerkiksi juuri Tallinnan ja Helsingin välisillä laivoilla on huomattavampi kuin naisten. Sama toistuu myös haastateltavien sukupuolijakaumassa, miehiä oli helpompi löytää haastateltaviksi.

Taulukko III: Virolaisten maahanmuutto sukupuolen mukaan 1989-2010³⁷

³⁶ Lagerspetz 2011: 31–32.

³⁷ Tilastokeskus 2010.

Tämän tutkielman tarkoitus on katsoa näiden tilastojen taakse ja nostaa esille usein sivulauseeseen³⁸ jäänyt ilmiö. Tämän voi sanoa olevan ominaista juuri kansatieteellisille tutkimuksille, jotka usein nostavat esiin arkipäiväisiä ja taustalle jääneitä aiheita ja ilmiöitä.³⁹ Edellä esitetyt tilastot kertovat virolaisten tilastollisen määrän, mutta viime vuosien muuttajat eivät välttämättä ole täällä pysyvästi asuvia. Monet pendelöijät nimittäin ovat rekisteröineet kotipaikakseen Suomen, vaikka kävisivätkin täällä vain töissä. Paljon virolaisia työskentelee ja asuu osittain Suomessa myös näiden tilastojen ulkopuolella, sillä kaikki eivät ole rekisteröityneet asumaan Suomeen keikkatyön takia. Tällaisia henkilöitä ei välttämättä näy myöskään tilastoissa tai veronkannoissa.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielma on rakennettu aineistolähtöisesti, eli tutkimuksessa esille nousevat haastatteluissa keskeisimmin esille nousseet aiheet. Tutkielman ensimmäisessä osassa olen esitellyt ja rajannut aiheeni sekä kertonut tarkemmat tutkimuskysymykseni. Olen myös taustoittanut virolaisten määrää ja tilannetta Suomessa. Toisessa kappaleessa analysoin aineistonkeruuprosessia ja kerron siitä, miten aion aineistoani käyttää. Samoin esille nousee muutamia kaksikielisen aineiston käytön haasteita. Kolmannessa ja neljännessä kappaleessa käsittelen haastattelu- ja havainnointiaineistoni perusteella virolaisten työtä ja arkea niin täällä Suomessa kuin kotona Virossa, sekä miten yllirajaisuus näkyy haastateltavien elämässä.

³⁸ Praakli 2010, Lagerspetz 2011, Jakobson, Järvinen-Alenius, Pitkänen, Ruutsoo, Keski-Hirvelä, Kalev 2011.

³⁹ Gerholm 1993:15.

2 REFLEKSIIVISYYDESTÄ

2.1 Henkilökohtainen tausta

Kuten johdantoluvussa totesin, ovat tämän kansatieteellisen tutkimuksen lähtökohtiin vaikuttaneet suurelta osin minun omat lähtökohtani ja mielenkiintoni kohteet. Ellen olisi taustaltani Suomessa lapsesta asti asunut virolainen, ellen olisi päätyntä aloittamaan kansatieteen opiskelua Tarton yliopistossa ja ellen olisi näistä syistä varsinkin viime vuosina matkustanut lukemattomia kertoja Suomenlahden yli, en ehkä olisi koskaan kiinnittänyt huomiota sittemmin pro gradu -tutkielmani aiheeksi muodostuneeseen ilmiöön. Se ei ehkä olisi herättänyt kiinnostustani, ja olisin nyt ihan toisenlaisen aiheen ja ehkä jopa toisenlaisten opintojen äärellä. Edellä kerrottu on refleksiivisyyttä koskien tutkijan ja tutkittavan välistä asetelmaa ja suhdetta. Kulttuurisen ja sosiaalisen taustan sanotaan monesti vaikuttavan tutkijan tutkimusaiheen valintaan sekä olevan myös osa itse tutkimustyön aikaista vuorovaikutusta ja tutkimuksen lopullista muotoa.⁴⁰ Näin on myös tässä tutkimuksessa.

Koska tämän tutkimuksen aineisto perustuu itse tekemiini haastatteluihin, on haastatteluaineistossa ja sen muodostusprosessissa otettava huomioon sekä minun että haastateltavieni taustat. Sosiaalinen ja kulttuurinen tausta vaikuttavat myös kentällä oloon, tutkijan ja informantin väliseen suhteeseen sekä haastattelutilanteisiin. Tämän tutkimuksen puitteissa minua ja haastateltaviani yhdistää yhteinen kulttuuri ja kielitausta: olemme virolaisia ja puhumme yhteistä äidinkieltä. Silti, vaikka olen opiskellut viron kieltä ja kulttuuria sekä etnologiaa Virossa yliopistotasolla, olen tämän tutkimuksen asetelmassa haastateltaviini verrattuna ulkovirolainen, Viron ulkopuolella aikuiseksi kasvanut – haastateltavani taas oman määritelmänsä mukaan Virossa asuvia virolaisia. Toisaalta, koska haastateltavani käyvät Suomessa töissä, yhdistää meitä kokemus virolaisena olemisesta Suomessa. Tässä yhteydessä nostan esiin myös

⁴⁰ Davies 2008: 4–5.

sukupolvieron, vaikka tämä ei haastatteluissa keskeisempänä teemana esille noussutkaan. Enemmistö haastateltavistani on ikäpolveltaan ihmisiä, jotka ovat sekä eläneet neuvostoajan työelämässä että kokeneet Viron uudelleenitsenäistymisen ajan mahdollisuudet ja epävarmuuden ajan. Toisin kuin he, minä olen opiskellut näiden aikakausien vaikutusta ihmisten arkeen, arjenkokemuksiin ja muistitietoon, mutta olen liian nuori ollakseni kokenut aikaa samalla tavalla.⁴¹ Luulen tämän näkyvän myös tutkimuksessani. Tämä sukupolvien ero on näkyvissä esimerkiksi suhtautumisessa työelämään, mutta en haastattelutilanteessa osannut nostaa aiheita näiden aikakausien valossa esille. Kuitenkin muutamissa haastatteluissa aiheet nousivat esille haastateltavien omasta aloitteesta. Niinpä vaikka eletään 2010-lukua, on tätä tutkimusta luettaessa hyvä tiedostaa myös tämä tausta, josta haastateltavat tulevat ja joka on osa heidän ajatusmaailmaansa.

Konkreettisimmin haastattelutilanteisiin vaikuttaa ihmisten välinen henkilökemia ja se, miten haastateltava tilanteen tai kysymyksenasettelun kokee.⁴² Tekemissäni haastatteluissa huomasin joitakin eroja, jotka selitän juuri haastateltavan persoonallisuudella sekä tutkijan eli minun ja haastateltavan välisellä henkilökemialla. Tämä näkyy esimerkiksi haastattelujen pituuksista. Pyrin kaikissa haastatteluissa käsittelemään samat teemat ja kysymykset, mutta osa haastatteluista kuitenkin kesti puolet pitempään kuin toiset. Haastattelun onnistumiseen ja luontevuuteen vaikuttaa tietenkin myös tutkijan kokeneisuus haastattelemisessa. Kyky olla luonteva ja rohkaiseva haastattelutilanteessa tulee kokemuksen myötä.⁴³ Vaikka olen opiskelujeni aikana osallistunut useampiin kenttätöihin, huomasin kuitenkin haastattelun olevan myös minulle jännittävä tilanne ja suoritus. Välillä huomasin tukeutuvani liikaa kysymysrunkooni, joka toisaalta taas auttoi viemään tilanteita eteenpäin. Joinakin hetkinä koin myös oman vironkielen taitoni olevan esteenä itseni ilmaisulle. Lisäksi myöhemmin haastattelunauhoja kuunnellessani ja niitä litteroidessani, kun olin jo itse tilanteen ulkopuolella, mietin, miksen muutamissa haastattelutilanteissa kysynyt yhtä tai toista lisää tai miksi joskus muotoilin sanomiseni huvittavasti tai epäselvästi. Tällainen

⁴¹ Virolaisten sukupolvikokemuksia on tutkinut esimerkiksi Kõresaar 2005.

⁴² Davies 2008: 5.

⁴³ Ruotsala 2005: 65.

jälkikäteen nouseva epävarmuus tehdyistä haastatteluista ja kerätystä aineistosta lienee kuitenkin tavallista haastatteluaineistoja käyttävien tutkijoiden kohdalla.⁴⁴ Näin ollen tässäkin tutkimuksessa lähdetään liikkeelle kerätystä aineistosta.

2.2 Haastattelut

Tämän tutkimuksen aineisto perustuu viiden tekemäni osittain strukturoidun teemahaastattelun litteraatioon sekä haastatteluiden ohella kirjoittamaani kenttätöypäiväkirjaan. Haastattelin yhteensä kuutta henkilöä, joista kaksi osallistui samaan haastatteluun. Toteutin kaikki haastattelut tutkimuksen liitteenä⁴⁵ olevaan kysymysrunkoon nojaten. Osittain strukturoidut haastattelut mahdollistavat niin haastattelijalle kuin haastateltavalle liikkumavaraa aihealueen sisällä.⁴⁶ Oma kysymysrunkoni oli rakennettu paljolti työn ja arkielämän ympärille, ja nämä muodostuivatkin tutkimuksen keskeisimmiksi aihealueiksi. Aloitin haastattelut kysymyksillä, jotka koskevat haastateltavieni suhdetta Suomeen, heidän työtään ja työpaikkaansa. Seuraavana aihealueena oli arki Suomessa, kolmantena koti Virossa ja koti-ikävän tunteet. Viimeisenä aihealueena oli tulevaisuuden suunnitelmat. Haastatteluja pyrin kuljettamaan eteenpäin kysymysrunkon teemojen mukaan. Tarkoitukseni oli tehdä haastattelut vapaamuotoisesti keskustellen, mahdollistaen liikkumavaraa eri aihepiireissä. Tästä johtuen haastattelutilanteet olivat edellä kuvatun mukaisesti erilaisia ja eripituisia. Kaikki aihealueet tulivat kuitenkin haastattelujen aikana käsitellyiksi, teemoja syvennettiin tai lyhennettiin paljon haastateltavien mukaan.

Haastattelutilanteita analysoidessani huomasin, että osa tutkimuksessa esille nousevista aiheista oli sellaisia, mitä haastateltavat eivät olleet vielä itselleenkaan selvittäneet. Tällä haluan tuoda esille, että kun tutkitaan muistitietoa, mennyttä ja koettua elämää, on muistelija usein ehtinyt jo prosessoida tapahtumat, joista hän ehkä jopa kertoo tietyllä tavalla.⁴⁷ Nyt kysymyksenasettelu koski arkipäivää ja nykyisyyttä, jolloin osa

⁴⁴ Ruusuvuori, Nikander, Hyvärinen 2010: 9.

⁴⁵ Ks. Liite I

⁴⁶ Davies 2008: 105–106.

⁴⁷ Korkiakangas 2006.

vastauksista jäi alkuperäisiin odotuksiini nähden lyhyemmiksi. Haastatteluiden pituuteen ja sisältöön saattoi vaikuttaa myös aika jota haastatteluissa käsiteltiin – siis nykyisyys. Brittiläinen antropologi Charlotte A. Davies käyttää käsitettä etnografinen nykyisyys (*ethnographic present*) problematisoidessaan tutkimuksen hetkeä ja haastateltavia, jotka tallentuvat tutkimukseen esimerkiksi haastatteluntekohetkellä verrattuna vaikka tutkijan elämään, joka jatkuu ja muuttuu tutkimuksen tekemisen jälkeen.⁴⁸ Samoin Davies kertoo yleisestä erosta antropologian ja historian lähestymistapojen välillä: historia suhtautuu kaikkeen kuin menneeseen ja antropologia huomioi myös menneisyyden vaikutukset nykyhetkessä.⁴⁹ Olen aikaisemmin tehnyt muistitietoon perustuvan haastattelututkimuksen, jossa aiheena oli menneisyys. Tämän kautta pohdiskelin nykyhetken ja koko ajan jatkuvan arjen kuvailun hankaluutta. Haastattelutilanteissa tunsin, että haastateltavani eivät olleet ajatelleet itselleen vielä omaa tarinaansa tai edes loppuun asti niitä syitä, miksi he ovat valinneet tällaisen kahden maan välisen arjen.

Viron kielen valinta haastattelujen kieleksi oli minulle selvä valinta. Koin viron kielen paitsi minua ja haastateltavia yhdistäväksi, myös haastateltavien näkökulmasta helpommaksi ja luontevammaksi kieleksi. Vaikka suomen kieli on minulla nykyään vahvempi kuin viron kieli, on viron kieli tietenkin äidinkieleni, jota puhun lievää suomalaista aksenttia lukuun ottamatta suhteellisen sujuvasti. Koin myös pääseväni lähemmäs haastateltaviani kohdatessani heidät viroksi, sillä uskon yhteisen kieli- ja kulttuuritaustan helpottavan ajatusmaailman ja ajatusmallien ymmärtämistä. Tämä tilanne on vastakkainen tilanteelle, jossa tutkija ja haastateltava edustavat eri kulttuureja tai kansalaisuuksia, jolloin voidaan kyseenalaistaa ajatussisällön ymmärtämistä.⁵⁰ Ruotsinsuomalaisia tutkinut Hanna Snellman tuo tutkimuksessaan esille, että haastatellessaan ruotsinsuomalaisia oli suomen kielen käyttö mahdollistanut lähemmän ja ymmärtävämmän suhteen haastateltavan ja haastateltavien välillä.⁵¹ Myös osa kenttätöypäiväkirjamerkinnöistäni on kaksikielisiä, koska välillä haastattelutilanteen

⁴⁸ Davies 2008: 194.

⁴⁹ Davies 2008: 196.

⁵⁰ Pietilä 2010: 415.

⁵¹ Snellman 2003: 25.

herättämien ajatusten purku on ollut luonnollisempaa tehdä minulle samalla kielellä kuin haastattelut.

Haastateltavien löytäminen oli tutkimuksen alussa haastavaa. Kynnys lähestyä henkilöä, jonka kuulee kadulla puhuvan viroa, oli suhteellisen korkea. Koin ulkovirolaisena kyseenalaistavani omaa virolaisuuttani. Samoin todennäköisten haastateltavieni ikä- ja sosiaalirakenne verrattuna minuun oli erilainen. Jossain vaiheessa aloin kuitenkin lähestyä omia tuttuja ja kysellä, tuntevatko tai tietävätkö he ketään tutkimukseeni sopivaa henkilöä. Kävin myös Helsingissä sijaitsevassa Eesti Majassa⁵² jättämässä esittelykirjeen ja yhteystietoni. Eesti Majassa tutkimusaiheestani pidettiin, mutta sitä kautta en saanut yhtäkään yhteydenottoa, muutamaa kannustusviestiä lukuun ottamatta. Lopulta kolmen haastateltavan yhteystiedot sain tuttujeni kautta ja kolme tapasin Tallinnan ja Helsingin välisellä laivamatkalla.

2.3 Kohtaamisten analysointia

Aineistonmuodostusprosessin tapoja on monia. Yksi mahdollisuus on kerätä ja luoda aineistoa etnografisin ottein, jolloin aineiston keruuprosessin aikana myös havainnoidaan ja kirjoitetaan moniulotteista ja kontekstoivaa kenttätyöpäiväkirjaa, jolloin tutkimuksen aineistoksi muodostuu myös haastattelujen ulkopuolista materiaalia.⁵³ Tämän tutkimuksen aikana kirjoitin kenttätyöpäiväkirjaa aina ennen haastatteluja ja niiden jälkeen. Tällöin pyrin kirjoittamaan ylös ajatuksiani ja tuntojani koskien haastattelutilanteita. Usein kirjoitin myös haastattelunkulusta ja siitä, miten se mielestäni meni. Joskus aiheen kannalta tärkeinä pitämiäni asioita tuli esille vasta haastatteluiden jälkeisissä keskusteluissa. Tällöin kirjoitin näistäkin kenttätyöpäiväkirjaan. Kun kävin Tallinnassa huhtikuussa 2011, päätin jo ennen matkaa

⁵² Eesti maja on vuonna 2010 Helsingin Suvilahteen avattu Viron kulttuurikeskus, jossa toimii monta eri järjestöä ja kirjasto. Eesti majassa pidetään vironkielisille suomen kielen peruskursseja. Ollessani yhteydessä sinne pitkin vuotta, sain kuulla monien osoittaneen kiinnostusta tutkimusta kohtaan, mutta ilmeisesti kynnys lähestyä oli kuitenkin liian suuri, sillä en saanut yhtäkään yhteydenottoa tätä kautta. Sähköpostiini tuli kuitenkin muutama kannustusviesti kevään 2011 aikana.

⁵³ Huttunen 2010: 41.

tehdä havainnoivaa tutkimusta niin Tallinnan ja Helsingin satamissa kuin laivallakin, ja kirjoitin havainnoistani kenttätyöpäiväkirjaan.

Haastattelutilanteet ja haastateltavat henkilöt olivat kaikki erilaisia. Haastattelutilanteissa tulivat esille myös erilaisten ihmisten kemia, sillä tutkijana minusta tuntui, että jokaisen haastateltavani kanssa en löytänyt samanlaista yhteistä kieltä kuin olisin ehkä toivonut. Tapasin kaikkia haastateltaviani julkisissa tiloissa, jotka valittiin haastateltaville sopivimmiksi. Vain yksi haastateltavista kutsui minut käymään asunnolleen. Haastattelupaikan löytäminen tuntui useimmiten vaikealta, koska melkein aina eteen tuli tilanne, että haastateltavani eivät välttämättä tunteneet Helsinkiä kovin hyvin, tai toisaalta minä en tuntenut tiloja, joissa he useimmiten käyvät. Loppujen lopuksi haastattelupaikat kuitenkin löytyivät kahviloista tai julkisista paikoista, jotka kuuluivat haastateltavieni arkireiteille ja joihin saapuminen ei tuottanut heille erityistä vaivaa. Esimerkiksi Andrusen kanssa tein haastattelun Katajanokan terminaalin kahvilassa, paikassa josta Andrus kulkee viikoittain kotiin. Tönis taas toivoi, että voisimme tavata siistissä kahvilassa lähellä Länsiterminaalia, koska hänellä oli haastattelulle vain vähän aikaa.

Lyhyin haastattelu oli noin kaksikymmentä minuuttia pitkä ja pisin haastattelu kesti noin tunnin. Lyhyin haastattelu tapahtui Maren asunnolla. Analysoin haastattelun jälkeen, että ehkä Mare koki olonsa epämukavaksi ja oli siksi hyvin vähäsanainen haastattelutilanteessa, vaikka muuten vaikutti hyvin puheliaalta ihmiseltä. Toiset haastateltavani tapasin taas julkisessa tilassa, jossa olimme enemmän tasa-arvoisia. Myös empatia, mukanaeläminen ja yhteisen taustan osoittaminen on haastattelutilanteissa tärkeää, sillä se tasa-arvoistaa tutkijan ja haastateltavan muuten epätasa-arvoista suhdetta.⁵⁴ Omissa haastattelutilanteissa pyrin osittain tietoisesti mutta myös alitajuisesti osoittamaan haastateltavalle omaa tietämystäni Virosta ja virolaisuudesta. Esimerkiksi ennen haastattelun alkua saatoimme keskustella usein tuloeroista, eläkkeiden suuruudesta ja muista tämänkaltaisista aiheista.⁵⁵ Tällaisella

⁵⁴ Snellman 2003: 23–24.

⁵⁵ OA, KPK.

keskustelulla pyrin osoittamaan haastateltavilleni, että olen tietoinen arjesta Virossa ja arjen kääntöpuolista ja vaikeuksista, mitä usein tavalliset suomalaiset eivät ehkä tiedä. Kerroin aina haastateltavilleni myös avoimesti taustastani ja suhteestani Viroon ja viron kieleen.

Tekemäni tutkimuksen asetelman erityisyys on siinä, että teen tutkimusta kahden hyvin tuntemani kulttuurin välillä. Suomenvirolaisena koen, että minulla on hyvin vahvasti myös kaksi kulttuurikontekstia, virolainen ja suomalainen, joiden välillä suunnistan suhteellisen helposti. Helena Ruotsala korostaa, että tutkija ei voi irrottautua kulttuurikontekstistaan, vaan sitä kannetaan aina mukana ikäänkuin painolastina, johon kuuluvat niin oma äidinkieli kuin oman kulttuurin käsite- ja arvomaailma.⁵⁶ Siksi koen tehdessäni haastatteluja viroksi hyvin suurta kuuluvaisuutta ja ymmärtäväisyyttä haastateltaviani kohtaan. Koen hyvinkin pystyväni lukemaan haastateltavieni sanomaa rivien välistä tai ymmärtämään heidän mainitsemiensa ilmiöiden taustoja. Tiedän läheisteni ja myös oman kokemukseni kautta, kuinka matalia esimerkiksi palkat voivat olla Virossa, tiedän millainen on tavallinen virolainen koti, tiedän miten erilaisia voivat arjen haasteet olla näiden kahden maan välillä. Toisaalta, elän arkeani itse Suomessa ja tiedän myös, miten täällä toimitaan ja ajatellaan. Tämä asettaa minut tutkijana ikään kuin puun ja kuoren väliin, kun teen haastattelut yhdellä kielellä, yhdessä kulttuurikontekstissa ja toisaalta kun kirjoitan tutkimusta auki suomen kielellä, suomalaiselle lukijalle.⁵⁷

2.4 Huomioita kaksikielisen aineiston käytöstä

Tehdessäni tutkimusta kahdella kielellä olen pohtinut myös kuinka paljon kielitaitoni vaikuttaa haastatteluihini ja niiden kulkuun. Varsinkin litteroidessani haastatteluja kuulin korvissani kaikki mahdolliset virheet, joita teen viron kielellä sekä kaikki suomen kielen vaikutteet kielessäni. Lohdutin itseäni näissä tilanteissa sillä, että toisaalta tiedän puhuvani viroa paremmin kuin moni muu. Kuitenkin myös

⁵⁶ Ruotsala 2005: 53.

⁵⁷ OA: KPK.

haastateltavat kuulevat nämä virheet, ja kielitaitoni voi vaikuttaa heidän vastauksiin tai tyyliin. Vielä enemmän kuin viron puhumisen, koen aineiston kääntämisen haastavaksi. Tehtäessä kaksikielistä tutkimusta, jossa tutkija itse on kaksikielinen ja kääntää haastattelut itse, on huomioitava subjektiivisuus myös käänöksissä.⁵⁸ Vielä syvemmin analysoituna pelkkä litteraatiokin on tietyllä tavalla tutkijan tulkinta ääninauhasta, joka jää aina epätäydelliseksi ja subjektiiviseksi, sillä myös nauhalla olevien äänenpainojen, tunteiden, naurahdusten tai hiljaisuuden tulkinta on kiinni aineiston puhtaaksi kirjoittajasta.⁵⁹ Henkilökohtaisesti huomasin nauhaa litteroidessani naurahtelevani yllättävän monessa tilanteessa. Samoin nauhalla kuului vastausten aikana selviä mietintätaukoja, niin minun kuin haastateltavienkin puolelta. Haastatteluiden kääntämisen aikana minusta tuntui, että haastateltavieni henkilöiden puhe muuttuu erilaiseksi käänöksen jälkeen ja saa aivan toisen sävyn, kuin mitä se on viroksi. Tämä on mielestäni tärkeä huomio, sillä haastattelut tulevat siis työssäni käymään läpi kaksoiskäänöksen ja kaksinkertaisen tulkinnan. Esimerkiksi Pirjo Nikander korostaa laadullisten aineistojen litterointia ja kääntämistä koskevassa artikkelissaan, että sekä kahden kielen välisen että kuullun perusteella puhtaaksi kirjoitetun tekstin sanoman tulkinnan vastuu jää aina tutkijalle.⁶⁰ Tästä syystä aion käyttää aineistoa kaksikielisesti läpi tutkimukseni. Teen näin myös, koska oletan tutkimukseni kiinnostavan myös Virosta kiinnostuneita tai viron kieltä osaavia lukijoita. Samoin tämä tutkimus voi kiinnostaa haastateltavieni kanssa samanlaisessa elämäntilanteessa olevia henkilöitä, joille vironkielisten sitaattien olemassaolo tuo aihetta lähemmäksi. Muutenkin kaksikielisyyttä suositellaan käytettävän, mikäli aineiston kieli on eri kuin kieli jolla tutkimuksesta raportoidaan, sillä näin käyttämällä molempia kieliä päästään parhaiten osoittamaan alkuperäisen aineiston ja käänöksen yhteneväisyyttä.⁶¹ Koska viron kieli on suomen kielen sukukieli ja tutkimustani todennäköisesti tulevat lukemaan myös kaksikieliset ihmiset, haluan lisätä vironkieliset käänökset tekstiini läpi työn. Samoin koen kaksikielisyyden ensinnäkin selventävän minulle haastateltujen sanomaa mutta

⁵⁸ Davies 2008:125.

⁵⁹ Ruusuvuori 2010: 427.

⁶⁰ Nikander 2010: 435.

⁶¹ Pietilä 2010: 420–421, Nikander 2010: 435.

korostavan myös mielestäni autenttista ääntä ja haastattelemini henkilöiden persoonallisuutta, joka ei suomenkielisissä käännöksissä välttämättä tule esille.

Litteraation tarkkuuden tasoja on erilaisia. Osa voi olla hyvinkin tarkkoja ja toiset suurpiirteisempiä.⁶² Aikaisempaan kokemukseeni perustuen olen tässä tutkimuksessa litteroinut suurpiirteisemmin. Mikäli sananpainolla, tauolla tai naurahduksella on ollut vaikutusta sanotun merkitykseen, olen merkinnyt ne haastattelun litteraatioon. Jatkossa läpi tutkimuksen on haastattelujen lainaukset alaviitteissä ja niiden suomenkieliset käännökset tekstin seassa. Joitakin kohtia haastatteluista olen korvannut yleistyksillä haastateltavieni anonymiteetin suojelemiseksi, esimerkiksi paikannimiä tai työnantajia koskevia tietoja. Nämä kohdat ovat lainauksissa alleviivatut.

⁶² Davies 2008: 127.

3 "KÄYN SUOMESSA VAIN TÖISSÄ"⁶³

3.1 Pitkät työmatkat, helpot rajanylitykset

Suomen ja Viron maantieteellinen läheisyys, linnuntietä mitattuna noin kahdeksankymmentä kilometriä yli Suomenlahden, on mahdollistanut suhteellisen helpon kulkureitin maiden välillä yhtäläillä aiemmin historiassa kuin nykyäänkin. Maantieteellinen läheisyys lähtömahaan on myös virolaisten maahanmuuttajien erityispiirre ja määrittävä tekijä ylipäätensä kun keskustellaan kotoutumisesta tai sen tarpeesta.⁶⁴ Tällä hetkellä Helsingin ja Tallinnan välillä liikennöi neljä laivayhtiötä, ja lähtöjä on yli kymmenen päivittäin, parhaimmillaan lähemmäs kaksikymmentä Suomenlahden ylitystä päivittäin.⁶⁵ Nopeimmillaan kesäaikaan katamaraanilaivalla matka kestää puolitoista tuntia. Läpi vuoden matkustajat voivat valita tällaisen sekä kolmen ja puolen tunnin laivamatkan välillä. Suomenlahtea usein ylittävät tuntevat kaikki laivayhtiöt ja heidän laivansa, siksi seuraavassa tuon esille myös laivayhtiöiden nimet. Yhdellekään haastateltavistani työmatkan pituus ei ole ollut ongelma. Selvää on kuitenkin se, että matkanteko on tylsää jo pelkästään omiin kokemuksiini perustuen. Tekemieni havaintojen mukaan laivamatkat eivät useimmiten ole niitä jatkuvasti tekeville viihderisteilyjä, vaan pikemminkin jotain hyvin arkipäiväistä ja pitkäveiteistä tuntien kuluttamista. Useimmiten haastateltavani käyttävät aina samaa laivayhtiötä, joko edullisen hinnan tai aikataulujen takia. Andrus matkustaa aina Vikingillä, koska keskipäivän aikataulu sopii parhaiten hänen työaikaansa. Rein ja Riho taas tekevät valinnan hinnan perusteella ja siirtyvät kesäksi nopealle Lindalinelle. Tõnis käyttää Tallinkia, koska sillä on monta lähtöä ja laivayhtiö on joustava, jos päivystysvuoro venyy ja tiettyyn laivaan ei ehdikään.⁶⁶

⁶³ Rein: *...ma töötan ainult Soomes*. (H:2)

⁶⁴ Lagerspetz 2011: 6.

⁶⁵ [Tallinksilja.fi; Lindaline.fi; Vikingline.fi] (luettu 1.8.2011).

⁶⁶ OA: KPK.

Puolestatoista tunnista kolmeen tuntiin kestävien laivamatkojen lisäksi jokaisella haastateltavallani on vielä kotimatka Viron päässä. Rein ja Riho ajavat Tallinnasta vielä parisen tuntia autolla kotiin Etelä-Viroon. Tämä toistuu joka viikko myös palattaessa sunnuntaina Suomeen.

Rein: Jos mä asuisin Tallinnassa, yksi meistä, meidän työporukasta asuu niin kun Tallinnassa, että sillä on (verrattuna meihin) niin kun viisitoista minuuttia matkaa kotiin. Mutta meillä on periaatteessa, me ajetaan kaksi tuntia, kun päästään laivasta, niin pitää ajaa vielä kaksi tuntia kotiin. Mutta siihen tottuu. Että että... Jotenkin näiden viiden vuoden aikana on tää jotenkin luonnolliseksi muuttunut. Ihminen tottuu kaikkeen, myös hirttämiseen. Potkii mitä potkii mutta tosi rauhalliseksi jää lopulta. Näin se on.⁶⁷

Tõnis on haastateltavistani ainoa, jolla on ollut mahdollisuus käyttää matkustamiseen myös lentokonetta. Nykyään hän kulkee omalla autolla ja laivalla, mutta aikaisemmin kun hänellä oli virka Suomessa, kulki hän usein myös lentokoneella. Tästä huolimatta on Tõnisella ollut suhteellisen pitkät työmatkat kummallakin tavalla.

H: Miten sinä tavallisesti matkustat kahden (maan välillä), no Suomeen töihin?

Tõnis: No kun minä niin sanotusti työskentelin joka päivä, niin silloin mä lensin. Helsingistä lentokoneella, ja no auto jäi aina Helsinkiin. Tulin (töistä), ajoin erästä Suomalaisesta kaupungista Helsinkiin, lensin Tallinnaan ja sitten toisinpäin ja ajoin autolla eräseen Suomalaiseen kaupunkiin.

H: Kuinka kauan se lentomatka kestää? Tai kesti?

Tõnis: Se on kaikki suhteellista. Sääntönä mulla meni se niin, että mä tulin torstaina kotiin, no lensin kotiin. Sitten perjantaina vaimo ja lapset meni, vaimo kävi töissä ja vanhempi poika koulussa, sitten ajoimme maalle, joka on Etelä-Virossa, 230 kilometriä Tallinnasta. Ja sunnuntaina illalla mä tulin niin, että ensin Etelä-Virosta Tallinnaan, lentokoneeseen, eräseen Suomalaiseen kaupunkiin. Yhteensä se oli sitten 600 kilometriä, noin 9 tuntia.

H: Ja nyt käytät autoa?

⁶⁷ *Riho: Kui ma elaks nagu Tallinnas, üks meist, paarimees elab nagu Tallinnas, et temal on nagu viisteist minutit sõita koju. Aga meil on põhimõtteliselt, me sõidame kaks tundi, kui laeva pealt maha astud siis sõidad veel kaks tundi sõidad veel koju. Aga sellega harjub ära. Et et... Kuidagi selle viie aastaga see on nagu loomulikuks saanud. Inimene harjub kõigega, ka poomisega. Siputab mis ta siputab aga jõe rahulikuks jääb ta. Nii se on. (H:2)*

Tõnis: No nyt mä, mitä se sitten on, Tallinasta tulet laivalla yli (lahden) kaksi tuntia ja sitten ajat autolla kaksi tuntia...⁶⁸

Mare kulkee matkat kotiin Keski-Viroon omalla autolla. Ajomatkaa Tallinnan satamasta tulee vielä noin tunnin verran. Andrusella ja Sirjellä ovat kotimatkat lyhimpiä, koska he asuvat Tallinnassa, eli tavallaan heidän työmatkansa kesto on yhtä kuin laivamatka.

Tutkimusta varten haastatellut miehet käyvät kotona Virossa aina työvuoron päätyttyä, mutta naiset harvemmin. Mare käy kotona kaikkia muita harvemmin, joka toinen kuukausi. Hän kertookin, että laivamatkat ovat hänestä raskaita ja hän ei millään jaksaisi niitä joka viikonloppu. Mare vertaa omaa tilannettaan niihin, jotka kulkevat kotiin perheen luo joka viikonloppu. Lomansa Mare kuitenkin viettää mielellään Virossa eikä matkusta minnekään muualle.

Mare: Mulla ei ole (vaikeaa), koska mulla on lapset jo aikuisia. Mutta ne joilla on perheet Virossa ja joiden pitää koko ajan, joka viikonloppu käydä kotona, mietin että jos on puoliso ja pienet lapset, jotka käy koulussa tai niin, mä uskon et heillä on vaikeaa. /.../ Ei, ei, mä en käy joka viikonloppu. Viikonloppuisin mä lepään. Se matka on aika rasittava, jos sun pitää mennä perjantaina ja tulla sunnuntaina takaisin.⁶⁹

⁶⁸ H: Kuidas sa tavaliselt reisid kahe, nagu Soome töökoha vahel?

Tõnis: No kui ma siin nii öelda töötasin pidevalt, siis ma lendasin. Helsingist lennukiga. ja noh auto jäi Helsingisse alati. Tulin, sõitsin ühest Soome linnast Helsingisse, lendasin Tallinnasse, siis pärast vastupidi tagasi ja sõitsin autoga ühte Soome linna.

H: Kui kaua see umbes kestab se lennureis? Või kestis?

Tõnis: See kõik on suhteline. Reeglina mul käis nimodi, et ma tulin neljapäeval koju, noh lendasin koju. Reedel siis naine ja lapsed käisid, no naine käis töö, vanem poeg käis koolis ära, siis läksime sõitsime maale, mis on Lõuna-Eestis, 230 km Tallinast. Ja pühapäeva õhtul ma tulin nimodi, et kõige pealt Lõuna-Eestist Tallinnasse, lennuki peale, Helsingisse, ühte Soome linna. Kokku oli see siis 600 kilomeetrit, umbes 9 tundi.

H: Ja nüüd kus sa käid autoga?

Tõnis: No nüüd ma, noh mis ta siis on, Tallinast tuled autoga laevaga üle(lahe) kaks tundi, ja autoga sõidad noh ka kaks tundi. (H:5)

⁶⁹ Mare: Minul ei ole (raske), sest mul on lapsed on suured juba. Ja ja kellel on pered Eestis ja peavad kogu aeg nädalavahetusel kodus käima, mõtlen et abikaasa ja väiksed lapsed, kes käivad koolis või, ma usun et neil on raske./.../Ei, ma ei käi iga nädalavahetus, ma nädalavahetusel puhkan. See reis on kaunis väsitav, kui sa reedel pead minema ja pühapäeval tagasi (tulema). (H:4)

Sirje taas käy Virossa ainakin kerran ellei kaksi kertaa kuukaudessa. Sirje viettää myös lomansa usein Virossa ja pyrkii pitämään aktiivisesti yhteyttä Virossa oleviin ystäviin ja perheenjäseniin käyden aina syntymäpäivillä ja muissa hänelle tärkeissä tapahtumissa.

Sirje: No mä käyn (Virossa), se riippuu, kesäisin käyn useammin kun taas talvella vähän vähemmän. Käyn kerran kuussa ihan varmasti, joskus kaksi kertaa. Se riippuu, on syntymäpäivät ja muut sellaiset, ja sitten on lomat ja kaikki sellaiset (tapahtumat), että silloin ainakin.⁷⁰

Rajanylitystä eivät monet haastateltavat huomaa ollenkaan. Matkustaminen laivoilla on EU:n myötä muuttunut hyvin helpoksi rutiiniksi: rajatarkastuksia ei käytännössä enää ole, ja automaatti tarkistaa matkaliput. Matkustaminen maiden välillä on useimmiten hyvin rutinoitunutta. Kysyessäni rajan ylittämisestä monet haastateltavat sanoivat, että he kokevat valtioiden välisen rajan olevan jossain Suomenlahdella. Mare esimerkiksi kertoi, että sillä hetkellä kun matkapuhelin liittyy Viron matkapuhelinverkkoon, hän kokee olevansa jo kotona.

Mare: Sitä ei ole enää (valtioiden rajaa)... Sillon kun viron puhelimen voin laittaa Viron verkkoon. Sillon kun mä katson, että nyt mä voin käyttää viron puhelinta. Että siitä kohtaa (alkaa Viro).⁷¹

3.2 Työviikko kerrallaan

Kaikkien tähän tutkimukseen haastateltujen henkilöiden pääasiallinen syy Suomessa olemiseen on työ. Jokainen haastattelemani henkilö tekee Suomessa ollessaan paljon töitä. Työ myös määrittää ja rytmittää niin heidän päiviään kuin vapaa-aikaakin, jolloin heillä on mahdollisuus mennä käymään kotiin Viroon.

⁷⁰ *Sirje: No ma käin (Eestis), see kõik oleneb, eks suvel natukene rohkem ja talvel natukene vähem. No korra kuus kindlasti, vahest kaks korda. See oleneb, on sünnipäevad ja muud niisukesed, on ju puhkus ja ja kõik sellised asjad, et siis ikka. (H:3)*

⁷¹ *Mare: Seda ei ole enam (riigi piiri)... Siis kui eesti telefoni, võin telefoni eesti levisse panna. Või noh Mul on nagu soome telefon ja eesti telefon. Siis kui ma vaatan, et ma võin nüüd hakata eesti telefoni kasutama. Et sealt (hakkab Eesti). (H:4)*

Rein ja Riho, jotka tässä tutkimuksessa varmasti edustavat enemmistöä virolaisista rakentajista, kertoivat tekevänsä töitä neljänä päivänä viikossa. He ovat sopineet työnantajan kanssa, että mikäli he tekevät koko viikon työt neljässä päivässä, voivat he pitää perjantain vapaata ja saavat näin ollen olla kotona kolme päivää viikosta. Tämä taas tarkoittaa, että he tekevät Suomessa ollessaan noin 10–12 tunnin työpäiviä, jotta voivat torstai-iltaisin matkustaa illan viimeisellä laivalla Tallinnaan. Vapaa-aikaa Suomessa heille ei jää juurikaan tai ainakin sitä on niin vähän, että se käytetään lepäämiseen.

H: Ja suomen työnantajalle sopii, että teillä on niin kun nelipäiväinen (työviikko)...?

Riho: Että tunnit tulevat täyteen...

H: Teillä on sitten vähän pitemmät työpäivät...?

Rein: Meillä tulee vähän pitemmät työpäivät ja...

Riho: Meille ei makseta ylityötunneista, se on sen verran meiltä (pois)... Sopimus on vain sellainen, että... Meillä on mahdollisuus. Jos me ei tehdä pitempiä (päiviä), sitten ollaan perjantaina töissä ja...

H: Teillä on noin kaheksantuntiset päivät keskimäärin?

Rein: Meidän pitää tehdä kahdessa viikossa kaheksakyt tuntia, ja sillä selvä. Se. Sitä (esimiestä) ei kiinnosta nyt, että miten paljon sä teet. Kaikista tärkeintä on se, että sä annat työn, että sun työ on tehty valmiiksi määräaikaan mennessä.⁷²

Andrus, joka ajaa työkseen rekkaa, tekee töitä periaatteessa 24 tuntia vuorokaudessa viikon kerrallaan. Joka toinen viikko Andrusella on vapaa. Työajalla hän ajaa lain mukaisesti tietyt tunnit ja pitää taas tietyt tunnit vapaata. Töissä ja puhelimesta hän on kuitenkin aina koko viikon ja hoitaa kuljetuksia, lastauksia ja kuormien purkuja.

⁷² *H: Ja soome tööandjale sobib, et teil on nagu neljapäevane (tööpäeval)...*

Riho: Et tunnid tulevad täis.

H: Teil on natuke pikemad tööpäevad siis?

Rein: Meil tuleb natuke pikemad tööpäevad ja...

Riho: Meile ületundide eest ei maksta, siis on selle võrra meilt. Lihtsalt kokkulepe on selline lihtsalt et... Meil on võimalus. Kui ei tee pikemalt, siis oleme reedel tööl ja...

H: Teil on kaheksa tunnine on keskmine?

Rein: Kahe nädala peale peame oma kaheksakend tundi täis saama ja kogu lugu. See. Seda ei huvita nüüd kui palju sa teed. Kõige tähtsam on see, et sa annad töö üle, et sul on töö valmis tähtajaks. (H:2)

H: Millainen on autonkuljettajan työpäivä?

Andrus: Niin... [naurahtaa] Aamulla on herätys, tosi aikaisin, noin, sanotaanko että jos mä olen yöllä asunnossa sitten joskus kuuden aikoihin, jos autossa, sitten jossain tiellä, sitten on se noin seitsemältä tavallisesti. Välillä pitää herätä vielä aikaisemmin. Sitten kannullinen kahvia, että silmät aukeisivat. Sitten noh, jos on töitä aloitat ne, jos ei ole niin odotat kunnes annetaan seuraavat ohjeet. Sitten se on, paikasta a paikkaan b, lastataan auto ja puretaan auto. Että ei siinä... sillä tavalla voi sanoa, että tämä olisi rutiininen työ mutta noh, työn, tämän työn laatu on sellainen, että se ei olekaan niin kuin työtä, ennemminkin elämäntapa, tää rekkakuskin juttu... ”⁷³

Tõnis, joka käy tällä hetkellä päivystämässä eräässä suomalaisessa sairaalassa, on töissä yleensä neljä päivää peräkkäin. Hän aloittaa työt aina perjantai-aamuna, josta hän jatkaa suoraan päivystysvuorossa perjantai-iltapäivänä ja päivystää aina seuraavaan maanantaihin. Sen lisäksi hän tekee useimmiten vielä maanantaisin joko poliklinikkavuoron tai leikkauksen ja palaa Tallinnaan maanantai-iltana.

Tõnis: Yleensä mä teen päivystysvuoroja, tai teen päivystystyötä viikonloppuisin. Päivystys alkaa esimerkiksi neljatoista kolmekymmentä. Ennen sitä mä sitten teen jonkun leikkauspäivän, joitakin leikkauksia tai sitten mulla on poliklinikka, vedän poliklinikkaa perjantaina. Sitten neljatoista kolmekymmentä alkaa päivystys, sitten päivystän aina maanantai-aamun asti ja teen tarvittavaa päivystystyötä, mitä sieltä sitten tuleekaan. Ja sitten maanantaina teen vielä joko leikkauspäivän tai poliklinikkapäivän päälle ja sitten tulen yli, tulen pois.⁷⁴

⁷³ *H: Milline on autojuhi tööpäev?*

Andrus: Jah [naerab]. Hommikul on äratus, hästi vara tavaliselt, kuskil, noh, ütleme et kui ma olen öösel korteris siis on kuskil kuue ajal, kui autos, siis kuskil tee peal, siis on seitsme ajal tavaliselt. Vahest tuleb varemgi tõusta. Siis on kannutäis kohvi, et silmad lahti saada, siis on noh, kui on tööd, siis hakkad tööga pihta kui ei ole, siis ootad kuni juhtnöörid saadetakse. Siis on, punktist a punkti b, koorem peale koorem maha. Et ega seal, ... siuke, ei saa öelda, et ta rutiinne töö on aga noh, töö, töö iseloom on siuke et, et tai ei olegi nagu töö vä, ta on pigem elustiil rohkem, see rekkajuhi värk. (H:1)

⁷⁴ *Tõnis: Ma tavaliselt nii öelda valvan, või teen valvetööd nädalavahetustel. Ja valve hakkab näiteks reedel neliteist kolmkümmend. Enne seda ma siis, kas teen mingi lõikuspäeva, on mingid lõikused – operatsioonid mul või siis mul polikliinik, vean polikliinikut reedel. Siis neliteist kolmkümmend hakkab valve, siis valvan kuni esmaspäeva hommikuni ja teen vastavat valvetööd mis sealt ka tuleb parasjagu. Ja siis esmapäeval veel teen ka kas lõikuspäeva või polikliinikupäeva peale ja siis tulen üle, tulen ära. (H:5)*

Tilanne on toinen naisilla, jotka haastattelujeni perusteella ovat asettuneet Suomeen selvästi pysyvämmiin, vaikka määrittelevät täällä olonsa syyksi työn ja kotipaikakseen Viron. Haastattelemani naiset tekevät myös töissä pitkiä päiviä, jotta voisivat silloin tällöin olla pitempiä aikoja Virossa. He eivät kuitenkaan matkusta kotiin Viroon viikoittain, kuten haastattelemani miehet, vaikka naisten haastatteluissa korostuikin perheen ja lasten tärkeys enemmän. Mare tekee työkseen siivoojan työtä ja on ollut töissä samalla työnantajalla koko ajan, mutta vaihtanut työpaikkaa. Mare aloittaa työpäivänsä hyvin aikaisin ja lopettaa jo iltapäivällä. Aikaisemmin Marella oli työ, joka mahdollisti myös ylityöt ja sitä kautta pitemmät oleskelut kotona Keski-Virossa.

H: Eli siis sä... Teetkö sä jotenkin tunteja sisään, että sä saat olla sitten pitempään Virossa?

Mare: Ei, ei, en saa. Mulla oli ennen, kun mä olin siellä edellisessä työpaikassa, silloin mä sain tehdä tunteja. Sillon mä olin, kaksi kuukautta olin täällä ja viikon Virossa. Mutta nyt mun työpäivät on maanantaista perjantaihin ja mulla ei ole enää sitä aikaa. Mulla ei ole mahdollisuutta tehdä tunteja sisään.⁷⁵

Töiden jälkeen iltapäivällä Mare usein lepää asunnolla, tekee kotitöitä tai käy kaupassa. Iltaisin Mare on omissa oloissaan omassa huoneessaan tai viettää aikaa kämppäkavereiden kanssa.

Mare: Aamulla on herääminen noin kello viideltä. Kello kuudeksi pitää mun olla töissä. Työpäivä kestää kahteen. Siiten tulen kotiin, olen väsynyt. Me ollaan täällä kolmistaan. Jokainen menee omaan huoneeseen. Sitten nukutaan, sitten on televisio, sitten pesu ja kauppakierros ja ei paljoakaan mitään muuta.⁷⁶

⁷⁵ *H: Et siis sa... Kas sa teed kuidagi tunde sisse siin töö juures, et sa saad pikemalt Eestis olla?*

Mare: Ei, ei, ma ei saagi. Mul oli enne kui ma olin seal eelmises töökohas, siis ma sain nagu tunde teha. Siis ma olin kaks kuud olin siin ja nädal Eestis. Aga nüüd mu tööpäevad on esmaspäevast reedeni ja mul ei ole enam seda aega. Mul ei ole võimalust neid tunde ette teha.(H:4)

⁷⁶ *Mare: Hommikul tõusime on kuskil kell viis. Kella kuueks pean ma tööl olema, tööpäev kestab poole kaheni. Siis tulen ma koju, olen ma väsinud. Me oleme siin kolmekesi. Igaüks läheb oma tupp. Siis me megame, siis on televiisor, siis on pesu ja poetur ja palju mitte muud midagi.(H:4)*

Sirje vaikutti haastattelun perusteella hyvin energiseltä ja aktiiviselta ihmiseltä. Tästä kertoo myös se, että hän tekee Suomessa kolmea työtä. Sirjen työpäivät ovat melko pitkiä. Hän aloittaa aamut aikaisin, kiertää pääkaupunkiseudun eri firmoja tekemässä kahviautomaattien huoltoa. Iltapäivällä hän käy vielä toisella työpaikallaan ja silloin tällöin tekee vielä iltaisinkin töitä.

Sirje: Tämän työn (kahviautomaattien huoltajan työ) lisäksi mulla on vielä yksi työ. Ja sitten mä olen vielä hieroja. Niin että noh, oikeastaan mulla on kolme työtä. Että mä käyn vielä tekemässä hierontaa. Että arki on erilainen. Mutta jos ei, niin kun mä siitä toisesta työstä pääsen kotiin, kellon on neljä tai puoli viisi tai näin. Teen ruokaa ja katson televisiota.../77

Kaikki haastattelemi virolaiset ovat töissä suomalaisella työnantajalla, eli maksavat verot ja eläkemaksut Suomeen. Lain mukaan EU-kansalainen on velvollinen rekisteröitymään ja maksamaan maksut Suomeen kuuden kuukauden työssäkäynnin jälkeen. Henkilöt, joilla on Suomessa kotipaikka ja jotka maksavat verot Suomeen, ovat myös oikeutettuja samanlaisiin sairauspäivä-, loma- ja työttömyyskorvauksiin kuin kuka tahansa Suomessa työtä tekevä. Samoin näille työntekijöille kertyy eläkettä Suomessa tehdystä työstä.⁷⁸ Etsiessäni internetistä taustatietoa tutkimustani varten löysin yllättävän monia internet-sivustoja, joissa kerrotaan viroksi Suomen työlaista sekä neuvotaan, mitä ja miten pitää esimerkiksi työnantajan tai veroviraston kanssa toimia, miten kertyy työeläkettä ja mitkä ovat työntekijän oikeudet.⁷⁹ Myös monilla ammatiliitoilla on tietopakettit verkkosivuillaan viron kielellä.⁸⁰

Rein ja Riho esimerkiksi kuuluvat molemmat Rakennusliittoon. Muutenkin he kertoivat olevansa ihan samanlaisia työntekijöitä Suomessa kuin toisetkin. Ainoana erottavana

⁷⁷ *Sirje: Peale selle töö on mul üks töö veel. Ja siis ma olen veel massöör. Nii et noh õigemini on mul kolm tööd ekslele juba siis. Et ma käin massaaže kaa veel tegemas. Et see argipäev on nii erinev. Aga kui ei, siis kui ma sellelt teiselt töölt koju jõuan on kell neli pool viis, või niiviisi. Teen süüa, vaatan televisorit.../ (H:3)*

⁷⁸ Työ- ja elinkeinovirasto: Ulkomaalainen töissä Suomessa.

[http://mol.fi/mol/fi/02_tyosuhteet_ja_lait/02_ulkom_suomessa/index.jsp] (luettu 5.12.11)

⁷⁹ Työsuojeluhallinto: Töötamine Soomes. [<http://www.tyosuojelu.fi/fi/tootaminesoomes/>] (luettu 4.1.12)

⁸⁰ Esimerkiksi tästä Rakennusliitto: Töötamine Soomes.

[http://www.rakennusliitto.fi/ee/tootamine_soomes/] (luettu 4.1.12.)

tekijänä on se, että heillä on koti Virossa. He myös kuluttavat palkkansa Virossa, joka osaltaan vääristää kummankin maan kansantaloutta, erityisesti Virossa.

Rein: Kyllä, (kuulumme) Rakennusliittoon molemmat. Me olemme täydellisesti samanlaisia työntekijöitä kuin suomalaiset. Me maksetaan kaikki maksut Suomeen, meillä on Virossa, meillä on Virossa vaan perheet. Meidän kiinteistöt ja perheet, ei mitään enempää. Mä en maksa yhtäkään maksua Viroon. Mitä nyt niin paljon, että palkan mä kulutan suurimmaksi osaksi Virossa.⁸¹

3.3 Töihin tutun kautta

Kaikki haastateltavani kertoivat saaneensa töitä Suomesta tutun kautta. Tarjottu mahdollisuus on sopinut elämäntilanteeseen, ja töihin Suomeen on lähdetty usein vain kokeilemaan "katsotaan millaista siellä on" -mentaliteetilla. Ilmiö voidaan nähdä tietyltä osin muuttoketjuna (*chain migration*). Tätä virolaisten tilannetta voi verrata 1970-luvun Ruotsiin lähteneiden suomalaisten muuttoketjuihin, jolloin muuttopäätöstä usein vahvasti jo jonkun läheisen lähteminen ja asettuminen Ruotsiin.⁸²

Rein päätyi Suomeen töihin tutun kalakaverin kautta. Rein ja Riho työskentelivät samassa firmassa Virossa. Keväällä 2006 Rein oli irtisanoutunut työstään, koska joutui työnantajan kanssa erimielisyyksiin. Samana kesänä Rein oli työtön ja vietti aikaa kotonaan Etelä-Virossa, kävi kalassa ja lähinnä lomaili, kun sai kalastajakaverin Suomessa työssäkäyvän pojan yhteystiedot. Rein sai tämän tutun kautta töitä Suomesta. Muutamaa vuotta myöhemmin samalta paikkakunnalta kotoisin oleva Riho sai töitä Suomesta Reinun kautta.

⁸¹ *Rein: Jah, (kuulumme) Rakennusliittoon, mõlemad. Me oleme täielikult samasugused töölised nagu soomlane. Me maksame kõik maksud Soome, meil on Eestis on, meil Eestis on ainult pered, meie kinnisvara ja pered, rohkem mitte midagi. Ma ei maksa ühtegi maksu Eesti. Ja niipalju kui ma oma palga kulutan suurem jagu Eestis. (H:2)*

⁸² Snellman 2003: 92–93.

Rein: Istuin kotona Virossa, kävin kalassa, niin kuin sanotaan, nautin elämästä. Se oli kesä. Ja... Yks mua vanhempi kaveri, jonka kanssa mä käyn niin kun yhdessä kalassa ja metsästävässä, niin sen poika oli kuusi kuukautta aiemmin lähtenyt Helsinkiin takaisin töihin. Hän oli käynyt Helsingissä töissä jo vuodesta yhdeksäkytkuus. Se meni takaisin. Mä en ollut tavannut häntä ikinä, mä tunsin vain hänen isän. Ja ja, hän tuli käymään kotona. Ja sitten tämä mun ystävä kertoi, että tällänen mies on nyt saatavilla, et jos haluat voit olla yhteydessä. Ja siihen aikaan taisi olla Suomessa just se rakennusbuumi, ja rakentajia tarvittiin. Ja niin mä otinkin mun kolme tavaraa ja meninkin töihin. Tietenkin mä ehdin olla siinä firmassa vain kaksi kuukautta, kun se meni konkurssiin. Ja päähankkija, missä me nyt ollaan töissä, otti kolme ihmistä, meitä oli kaksikytviis (vanhassa firmassa) ja kolme pääsi niin kun jatsoon. Ja sitten Riho tuli joskus perässä.⁸³

Samanlaiset tarinat ovat kaikilla haastateltavilla. Kukaan ei ole lähtenyt Suomeen sattumalta, vaan useimmiten työpaikka on ollut tiedossa jo etukäteen. Myös Andrus sai alun perin töitä tutun kautta jo 2000-luvun alussa.

Andrus:/. eli siis joo, mulla oli toive tulla tänne jo joskus aikaisemmin, joskus vuonna yhdeksänkymmentäyhdeksän mä aloin ajatella sitä. Ja ja sillon virolaiset rekkakuskit olivat yhteyksissä toistensa kanssa ja sitten jossain matkalla ollessa, Italiassa, tapasin joitakin tuttuja ja ne tarvitsi kuskia. Sitten he tunsivat - tiesivät mut, osasivat suositella. Ja niin mä päädyin tänne Suomeen töihin, yhden suomalaisen työkaverin kautta, siinä firmassa oli silloin myös yksi suomalainen. Että hän tuli niin kun siitä aiemmasta firmasta pois.../ /... Ja hän sitten suositteli nykyiselle työnantajalle, se etsi itselleen uutta rekkakuskia. Ja niin mä tänne satuinkin.⁸⁴

⁸³ *Rein: Eestis. Istusin kodus, käisin kalal, nagu öedakse, nautisin elu. Suvine aeg oli, see oli enne jaanipäeva. Ja... Aga mul on üks vanataadist sõber kellega ma nagu koos kalal ja jahil käin, selle poeg oli kaks kuud varem oli nagu Helsingisse, noh tagasi läind tööle. Tema on nagu üheksakümnekuuendast aastat töötand Helsingis. Läks tagasi. Ja Mina ei olnd teda oma ihusilmaga ei olnd näind, ma suhtlesin ta isaga. Ja ja, ta tuli kodu tuli käima. Ja ja, siis se vanataadist sõber nagu rääkis, et siuke mees on nagu saadaval, et kui tahad ühendust võtta. Ja vist sellel ajal oligi ehitusbuum oli Soomes ja ehitajaid oli vaja ja võtsingi oma kolm asja kodunt ja peale jaanipäeva läksingi tööle. Muidugi ma sain kaks kuud selles firmas töötada, siis läks see pankroti. Ja pea töövõtja nagu, kus me praegult tööle oleme võtis kolm inimest, meid oli kaksikendviis inimest oli tööle ja kolm inimest läks nagu edasi. Ja siis tuli Riho tuli kunagi järgi. (H:2)*

⁸⁴ *Andrus: /...see tähendab jah, soov oli tulla siia enne, kuskil üheksakümne üheksandal aastal hakkasin mõtlema selle peale ja, ja ja siis lihtsalt eesti autojuhid hästi palju üksteisega suhtlevad ja saavad läbi ja siis kuskil reisi peal olles, Itaalia reisi peal olles, sain mingite semudega kokku, ja nendel oli just autojuhti vaja. Siis mind teadsid-tundsids, oskasid soovitada. Ja nii ma sattusin ja siia sattusin ühe soome kolleegi kaudu, kes seal samas firmas oli üks soomlane. Et, et tema nagu tuli sealt eelmisest firmast ära ja üks moment...//... Ja tema siis teadis soovitada seda, praegust tööandjale, Ta otsis endale just uut autojuhti. Nimodi ma siia sattusingi. (H:1)*

Aluksi Andrus kuitenkin ajoi suomalaiselle työnantajalle lähinnä Euroopan reiteillä ja siirtyi Suomen sisäisiin ajoihin vasta noin viitisen vuotta sitten vuonna 2006.

Töniskin sai viran Suomesta tutun kautta. Häntä oli aluksi suositellut tuttu lääkäri, entinen esimies omasta työpaikasta Tallinnassa, ja Tönis oli sitten yllättäen saanut puhelun, jossa häntä pyydettiin Suomeen töihin. Tönisellä oli virka Suomessa vuosina 2006 – 2009, jonka jälkeen hän on tehnyt töitä lähinnä keikkalääkärinä viikonloppuisin.

Tönis: /... mulle soitettiin kännykkään ja kysyttiin, että haluatko sä tulla Suomeen töihin? Että vain se joka kutsui oli mun entinen pomo sairaalassa. Ja hän sai mun nimen ja puhelinnumeron yhdeltä toiselta Virossa työskentelevältä lääkäriltä... Minä en siis itse tehnyt mitään aktiivisesti (työn eteen). Mä en itse niinku etsinyt mitään (töitä Suomesta).⁸⁵

Myös haastattelemani naiset kertoivat saaneensa tukea Suomeen tuloonsa ystäviltaan. Joku tuttu tai ystävä oli tullut ensin ja kutsunut heitäkin tulemaan. Mare kertoi, että hänellä ei ollut mitään menetettävää siinä, että hän lähti Suomeen töihin. Mare sanoi tulleen vaihtelun ja kokemuksen vuoksi, ei niinkään taloudellisista syistä.

Mare: Mua kutsui yksi mun vanha työkaveri. Me olimme joskus molemmat samassa pankissa töissä, mikä silloin ennen oli. Ja hän kutsui, ja silloin ei vielä ollut Virossa lamaa ja mä en tullut niin kun rahan takia. Mä halusin jotain muutosta. Sanotaan, että toiset jotka ovat tulleet myöhemmin, tosiaan Virossa ei ole töitä ja palkka on pieni. Mutta mä pärjäsin Virossa mutta mä mietin vain, että mä tulen ja kokeilen, mutta tänne mä olen jäänyt...⁸⁶

⁸⁵ *Tönis: /...mulle helistati mobiilile ja küsiti kas sa tahad Soome tulla tööle? Et, lihtsalt see kes mind kutsus oli mu endine ülemus seal haiglas. Ja tema sai mu nime ja telefoninumbri ühelt teiselt Eestis tööl oleval arstil, arstilt ja... Mina midagi ise aktiivselt ei ajanud. Ma ise nagu ei otsind midagi. (H:5)*

⁸⁶ *Mare: Mind kutsus minu kunagine töökaaslane. Me olime kunagi mõlemad pangas töökaaslased, või hoiukassa mis omal ajal oli. Ja ta kutsus ega tol ajal ei olnud veel eesti Masu ja ma ei tulnud nagu raha pärast. Ma tahtsin mingit muutust. Ütleme, et siin teised kes on hiljem tulnud on nagu, tõesti Eestis tööd ei ole ja palk on väike. Aga ma tuln Eestis ka omadega välja aga ma mõltesin lihtsalt, et ma tulen ja proovin aga siia ma olen jäändki... (H:4)*

Sirjeä kutsuivat töihin Suomeen tutut jo paljon ennen kuin hän lopulta tuli. Suomeen töihin lähtöä esti Sirjen nuorin poika, jota Sirje ei alaikäisenä halunnut jättää ilman huoltajaa.

Sirje: Mä tuln töihin niin, tarkoitan että tietenkin mun ystävättäret olivat kutsuneet mua jo aikaisemmin, tai siis muutama ystävätär oli ollut töissä ja kutsuivat, että tule pois (Suomeen). Ja mä sanoin, että minne mä tällä tavalla tulen, mun nuorempi poika oli vasta, ei ollut vielä kahdeksantoista. Ja mä en voinut vaan tulla niin, että mä jätän hänet sinne ja kaikki. Mutta sitten mä tulinkin, kun poika täytti kahdeksantoista ja aloin etsimään (töitä). Ja mä tuln niin, en tullut yhdenkään virolaisen firman kautta, tein suoraan hakemuksen siivousfirmaan. Ja sitten ensin tarvitsin tietenkin työluvan, sitten oli se työluvan hakeminen, sitten asuinpaikan hakeminen ja kaikki. Ja sitten kun se työ lupa annettiin, niin silloin mä tulinkin. Sitten sain, kävin haastatteluissa ja matkustin edestakaisin. Ja sitten tuli positiivinen vastaus, että mä voin tulla ja aloittaa työt ja siinä olikin kaikki. Että mitään sellaista ylitsepääsemättömän vaikeaa ei ollut, mutta ehkä aika oli vähän helpompaa... Tai sitten tulijoita oli vain vähemmän [nauraa] ... Mä en tiedä.⁸⁷

Suomeen tulo ei tuottanut kenellekään suurempia ongelmia, vaan järjestelyt Suomen päässä olivat hyvinkin helppoja. Mare kertoi yllättyneensä siitä, että kaikki papereiden ja lupien hoito sujui Suomessa niin helposti.

Mare: /...että siellä kaikki on niin kovin ystävällisiä, kaikki asioiden hoito sujui periaatteessa viroksi, ja noh ne kaikki dokumentit ja kaikki ne henkilötunnukset ja poliisit, mitä piti silloin hoitaa.... Niin kaikki virkamiehet olivat hyvin rauhallisia ja kohteliaita ja

⁸⁷ *Sirje: Ma sattusin nimodi tööle, tähendab et ei mu muidugi sõbrannad olid kutsunud ennem ka, et noh mul siin paar sõbrannat oli enne olnud töö ja kutsusid, et tule ära. Ja ma ütlesin, et kuhu ma nimodi tulen, mul oli noorem poeg oli alles veel, ei olnud veel kaheksateist. Ja siis ma ei saanud nii sama tulla, et ma ta lihtsalt jätan ta sinna ja kõik. Aga siis tulingi kui poiss sai kaheksateist ja siis hakkasin otsima... Ja ma tuln nimodi et ma tegin otse, ma ei tulnud ühegi eesti firma kaudu, ma tegin otse selle avalduse nagu koristusfirmasse. Ja siis kõigepealt oli vaja muidugi töö luba, siis nüüd see tööloa taotlus, siis see elamistaotlused ja kõik. Ja siis kui se töö luba juba ära tuli, kui see töö luba juba oli võimalik kui see töö luba anti, vat siis tulingi. Siis sain, tegin, käisin vestlustel ja, sõitsin edasi tagasi ja. Ja siis tuli jaatav vastus, et ma võin tulla ja alustada tööd ja oligi kõik. Et nagu midagi niukest ülemõistuse keerulist ei olnud, aga võibolla see aeg oli vähe lihtsam või... Või oli tulijaid vähem... [naerab] ma ei tea. (H:3)*

*ja. Se on ihan, elämä on täällä vähän niin kun rauhallisempaa joka paikassa, kun menet Vieroon niin kaikki ovat niin hermostuneita, jo kaupassakin katsot niitä kaupanmyyjiä...*⁸⁸

Muutenkin kaikki haastateltavat kehuivat suomalaista työnantajaa. Monista haastatteluista jäi sellainen kuva, että Suomessa työskentelystä pidetään juuri rauhallisuuden ja vapauden takia. Monet mainitsivat, että suomalainen työnantaja ei häiritse tai velvoita vapaa-ajalla, vaan töitä tehdään vain työaikana.

*Riho: Kun sulla on työ valmis, tai jos kello on iltapäivällä neljä ja työt ovat loppuneet, suomalainen työnantaja ei soita ja ei kysy sulta, että saitko sä työn valmiiksi. Hän ei häiritse sua kun sulla on sun vapaa-aika. Tai se, että kun menet työnantajan luokse ja sanot, että mulla alkaa nyt loma. Mä lähden lomalle. Niin se on hänelle (työnantajalle) hyvin normaali asia. Mutta jos verrataan virolaiseen työnantajaan, jos mun pitäisi pitää kaksi viikkoa lomaa, mä en halua nyt sanoa näin, mutta mut tapetaan Virossa tälläisestä puheesta. Mitään ei ole... Täällä on ihan erilaiset tottumukset.*⁸⁹

3.4 Kielitaito

Viron ja suomen kielisukulaisuus on merkittävä syy siihen, miksi maiden välinen suhde on erityinen ja miksi molemmin puolin Suomenlahtea on ollut suhteellisen helppoa lähteä toiseen maahan töihin. Ylipäänsä kaikista Suomen maahanmuuttajaryhmistä erityisesti virolaiset osaavat suomen kieltä usein jo ennen Suomeen töihin tuloa. Tuglas-seuran marraskuussa 2011 järjestämässä seminaarissa "Kahden kulttuurin kansalaiset – virolaisena Suomessa" todettiin, että virolaiset ovat Suomen vähiten

⁸⁸ *Mare: /..et seal need kõik on väga sõbralikud, kõik asjaajamine veeris nagu eesti keeles praktiliselt, noh kõik need dokumendid ja kõik need henkilötunnused ja politseid mis pidi omal ajal tegema siis... Siis kõik ametnikud olid hästi rahulikud ja viisakad ja ja. See on hoopis, elu on siin natuke nagu rahulikum igal pool, kui Eestisse lähed siis kõik on nii närvilised, juba poesgi vaatad poemüüjad...(H:4)*

⁸⁹ *Riho: Kui sul on töö valmis, või tuleb nagu et õhtul kell on neli, tööpäev on lõppenud. soome tööandja ei helista ja ei küsi su käest, et kas sa said töö valmis? Ta ei tüüta sind siis kui on sinu puhkeaeg. Või see, et kui sa lähed tööandja juurde ja ütled, et mul hakkab nüüd puhkus. Ma lähen puhkama nüüd. Siis on see tema jaoks väga loomulik asi. Aga võrreldes eesti tööandjaga, kui ma peaks keset suve puhkama jääma, ma võtan nüüd kaks nädalat puhkust, ma ei taha nüüd öelda, aga mind tapetakse eestis ära siukse jutuga tead. See on see vahe. Soomes on palju meeldivam tööd teha kui eestis. Midagi ei ole... Siin on tavad on teised. (H:2)*

ongelmia tuottava maahanmuuttajaryhmä, koska kielen ja kulttuurin puolesta virolaiset sulautuvat ja sopeutuvat helposti suomalaiseen yhteiskuntaan.⁹⁰ Saman mainitsee myös Lagerspetz juuri valmistuneessa virolaisten kulttuuriharrastuksiin ja järjestöelämään osallistumista kartoittavassa raportissa.⁹¹

Enemmistö haastattelemistani henkilöistä kertoi osaavansa suomea suhteellisen sujuvasti tällä hetkellä. Osa oli oppinut kielen käytännön työn kautta ja osalla oli jo ennen Suomeen tuloa auttava kielitaito, joka on sittemmin täydentynyt.

Rein oli Suomeen töihin tullessaan melkein kielitaidoton. Omien sanojensa mukaan suomen kieli oli hänelle kuin kiinan kieli, ihan yhtä vieras. Rein kuitenkin oppi kielen suomalaisen työparin avustuksella, joka aktiivisesti korjaili hänen tekemiään virheitä. Työkaverina työskentelevä Riho taas ei ole kartuttanut kielitaitoa hirveästi, koska Rein hoitaa suuremmat puhumiset ja keskenään he puhuvat töissä viroa.

*Rein: Ei. Se oli mulle täydellisesti kun kiinan kieli ja kaikki asiat olivat sekaisin. Mutta koska esimies niinku tajus ja laittoi mut, meitä on niinku, sanotaan, maalarifirma ja no, miten suomalainen sanoo siitä. Että laitto mulle suomalaisen tytön viereen ja se sitten korjasi mua (mun kielivirheitä). Mun piti kaksi vuotta puhua joka päivä suomalaisen kanssa, ja jos mä sanoin jotain väärin niin hän sitten korjasi, ja ehkä sen takia olenkin oppinut enemmän kun Riho. Hän ei opi mun vieressä ollenkaan, koska mä hoidan kaikkia asiat itse.*⁹²

Tõnis ja Andrus taas kertoivat oppineensa suomen kielen passiivisesti neuvostoaikana Suomen televisiosta⁹³. Tällä kielitaidolla he ovat pärjänneet suomalaisessa työelämässä.

⁹⁰ OA: Muistiinpanot, 18.11.2011.

⁹¹ Lagerspetz 2011: 4–5.

⁹² *Rein: Ei. See oli täielik hiina keel minu jaoks ja kõik asjad olid sassis ja segased. Aga kuna ülemus nagu tabas ära ja pani nagu, meid on nagu noh ütleme maalari-, noh võõbafirma või maalvärvijatefirma või noh kuidas soomlane nimetab seda. Et pani mulle soomlasest tüdrukü kõrvalle ja see siis parandas. Ma pidin kaks aastat rääkima iga päev soomlasega, ja kui ma midagi valesti ütlesin siis ta parandas seda ja võibolla sellepärast olengi rohkem õppinud kui Arvo. Tema minu kõrvalt ei õpi, sest mina ajan kõik asjad ise...*

⁹³ Pohjois-Virossa katsottiin paljon suomen televisiota 1970-1980-luvuilla, joka ennen kaikkea oli eräänlainen ikkuna läntiseen maailmaan. Suomen televisiota katsellen monet sukupolvet oppivat

He sanoivat olevansa sen ikäpolven ihmisiä, että katsoivat nuoruudessaan Pohjois-Virossa paljon Suomen televisiota.

H: Osasitko sä suomea jo ennen kun sä tulit Suomeen töihin?

Tõnis: Vähän, no niin kuin meillä aina, minun ikäpolvi on katsonut sitä Suomen televisiota, niin paljon on sitä passiivista kielitaitoa. Noh, mä voin vissiin myös sanoa, että mulla on jonkin sortin kielipää, tai siis mulla ei ole niiden (kielten) kanssa suuria vaikeuksia. Ilmeisesti mä jotain osasin ja ymmärsin, mutta en hirveästi.

H: Ja nyt ilmeisesti osaat paremmin? Työn kautta...?

Tõnis: Mä luulen että kyllä joo. Mulla ei ole ongelmia.”⁹⁴

Andrus kertoi suomen kielen osaamisestaan, että hän on syntynyt ja kasvanut Tallinnassa, joten on ihan luonnollinen asia, että hän on oppinut suomea jo nuoruudesta alkaen.

Andrus: Sanotaanko näin, olen kasvanut ja syntynyt Tallinnassa, eli se kieli on televisiosta.../⁹⁵

Kaikki haastateltavat eivät kuitenkaan osaa suomea niin sujuvasti tai eivät ehkä uskalla käyttää sitä. Kysyessäni Reinulta ja Riholta onko Suomessa mahdollista olla töissä ilman kielitaitoa, sain vastaukseksi ”ei”.

H: Mutta pärjääkö sitten ilman suomen kieltä?

Riho: Ei, mä pärjään kyllä mutta se vain otti aikaa enemmän ja (vertaa Reinuun) ja...

suomen kielten. (Kannike 2008: 547.) Tähän ilmiöön perustuu monen virolaisen suomen taito nykyäänkin.

⁹⁴ *H: Kas sa oskasid soome keelt enne kui sa Soome tööle tulid?*

Tõnis: Natukene, no nii nagu ikka meil, minu vanune põlvkond on seda Soome televisorit vaadand, nii palju kui seda passiivset keeleoskust on. Noh ma võin nagu vist öelda, et mul natuke nagu keelte peale on annet, või mul ei ole nendega (keeltega) suuri raskusi. Ilmselt midagi ma ikkagi oskasin ja aru sain, aga mitte eriti.

H; Ja Nüüd ilmselt oskad paremini? Töökäigus...?

Tõnis: Ma arvan küll jah, Mul probleeme ei ole. (H:5)

⁹⁵ *Andrus: Ütleme nii, olen kansvand ja sündind olen Tallinnas, et see keel on televisioonist... (H:1)*

Rein: Että menee vain aikaa. Että jos kaksi virolaista tekevät niin kun töitä ja minä osaan paremmin suomea, niin on ihan selvä, että puhun minä. Pomo ei soita, jos me ollaan yhdessä töissä, ei koskaan soita Riholle, hän soittaa aina mulle. Et se on se ero.

H: Onko teidän mielestä mahdollista käydä Suomessa töissä niin, että ei osaa suomea yhtään?

Riho: Suomalaisessa firmassa varmaan ei ole.

Rein: Ei, se on mahdotonta. Sitä työtä mitä me tehdään, sulle annetaan sieltä potkut heti.⁹⁶

Marekin kertoi kielitaitonsa olevan aika heikko. Toisaalta hän tarvitsee työssään suomen kieltä suhteellisen vähän. Lisäksi kielitaidon vähäiseen karttumiseen on varmasti vaikuttanut se, että hänellä oli ensimmäisessä työpaikassa Suomessa työtovereinaan pelkästään virolaisia. Tästä syystä ei suomen kielitaito karttunut, ja ehkä paikalla oli aina joku, joka hoiti tarvittavat puhumiset ja selittämiset, niin kuin Rihon tapauksessa. Nyt Mare on kuitenkin töissä paikassa missä ympärillä on enimmäkseen suomalaisia, ja Mare kertoi pärjäävänsä kielitaidollaan ihan hyvin. Haastattelun aikana Mare kuitenkin pohdiskeli, ettei ole paljoa itse tehnytään kielitaidon karttumisen eteen. Hän esimerkiksi seuraa enimmäkseen vain vironkielistä mediaa, joten televisiosta ei tartu kielitaitoa, vaikka asuukin Suomessa.

H: Käytätkö sä suomen kieltä työpaikalla? Tarvitsetko kieltä? Osasisitko suomea kun tulit Suomeen?

Mare: En osannut...

H: Oletko sä täällä oppinut...?

Mare: Ihan vähän...

H: Mutta pärjää?

Mare: Pärjään. Mulla ei oikein ole kielipäätä. Mutta joo, ensimmäisessä työpaikassa missä mä olin, uimahalli ja koulu, niin siellä oli kaikki siivoojat virolaisia ja

⁹⁶ *H: Aga kas saab siis ilma soome keeleta hakkama?*

Riho: Ei ma saan hakkama, ei ma saan soome keeles hakkama, aga lihtsalt eks see võttis aega kauem (võrdleb Reinuga) ja...

Rein: Et et läheb aega lihtsalt. Et kui kaks eestlast teevad nagu tööd ja mina oskan paremini soome keelt siis selge see, et räägin mina. Boss ei helista, kui me koos tööl oleme, mitte kunagi ei helista Rihole, ta helistab alati mulle. Et see on see vahe.

H: Kas teie arvates on võimalik käia Soomes tööl ka nii et sa soome keelt ei oska?

Riho: Soome firmas vist ei ole.

Rein: Ei, se on mõeldamatu. Seda tööd mis meie teeme, sul antakse kohe kinga sealt.

paperikaupassa, kaikki oli virolaisia. Mutta nyt mä olen kahdeksan kuukautta (ollut työpaikassa), missä on vain suomalaisia. /... / Mä seuraankin vain Viron elämää ja Viron uutisia, mä en tiedäkään Suomen uutisista rehellisesti sanottuna mitään. Tietenkin jos meillä ei tota viron televisiota olisi, niin katsoisin varmasti suomen televisiota ja osaisin myös suomen kieltä paremmin...⁹⁷

Sirje on kotoisin Tallinnasta, ja hänenkin kielitaitonsa on karttunut ennen Suomeen tuloa muun muassa television kautta. Sirje kuitenkin on Suomessa ollessaan ollut aktiivinen ja aloittanut kerran suomen kielen peruskurssin. Kurssi jäi kuitenkin kesken, koska perustaidot hänellä jo olivat, ja kurssi tuntui hänestä siksi liian helpolta.

Sirje: No kyllähän mä osasin. Mutta en ollut käyttänyt sitä, kun ei ollut pitkään aikaan ketään kenen kanssa jutella. Että sen takia se (kieli) oli aika keho ja jäykkä. Mä luulen... Mutta ainakin ne (työpaikalla) sanoivat, että oikein hyvä on (kielitaito). [Nauraa] Että ilmeisesti sitten kelpasi ja he ymmärsivät (mitä sanoin). Niin että... / Mä olen käynyt, mä kävin täällä myös suomen kielen kursseilla, mutta se alkoi niin siitä, no se oli hyvin alkeellista. Tarkoitan että se kaikki oli jo niin selvää (mulle) ja töitä tulii myös lisää, ja sitten mä en enää niinku käyny siellä. Että kaikkea mitä ne siellä alussa opettivat ja kertoivat, kaiken sen mä jo tiesin. Mä olen kyllä miettinyt vielä sitä, että jos mun pitäisi joskus haluta kansalaisuutta tai jotain sellaista, niin sitten pitäisi, se (kielikurssi) vielä suorittaa. Että kerrata vielä, ja saada se (kielitaito) tarkasti, toi kielioppi ei ole varmasti mulla hyvä.⁹⁸

⁹⁷ H: Kas sa kasutad soome keelt ka oma töös? On sul vaja? Oskasid sa soome keelt kui sa Soome tulid?

Mare: Ei osanud...

H: Oled sa siin õppinud?

Mare: Vähekene...

H: Aga saad hakkama?

Mare: Saan hakkama. Mul ei ole keelte peale annet. Aga jah, esimene töökoht ma oli ujula ja koolimaja ja, seal olid kõik eesti koristajad ja *paberipoes*, kõik olid eestlased. Aga nüüd ma olen kaheksa kuud, kus on ainult soomlased. /.../ Ma jägingi Eesti elu ja eesti uudiseid, ma ei teagi Soome uudistest ausalt öeldes midagi. Muidugi kui seda eesti televisiooni meil ei oleks, siis ma kindlasti vaataksin Soome televisiooni ja oskaksin ka soome keelt paremini... (H:4)

⁹⁸ Sirje: No eks ma ikka oskasin. Aga ei olnud nagu pikka aega polnud kellegagi rääkida. Et sellepärast see oli üsna nii sugune vilets ja kange. Ma arvan... Aga vähemalt nad ütlesid, et on väga hea (keeleoskus). [Naurab] Et juu siis, et juu siis neile sobis ja juu nad aru said (mis ma rääkisin). Nii et .../ Ma olen käinud, ma käisin siin ka siin soome keele kursustel, aga see hakkas nii väga sellest, no see oli väga algeline noh. Täheandab et see oli kõik juba nii selge ja tööd tuli rohkem juurde, ja siis ma nagu rohkem edasi ei käinud. Et ma kõike seda mida nad seal alguses õpetasid ja rääkisid, kõike ma seda juba teadsin. Ma olen küll mõelnud veel selle peale, et kui noh, ma peaks hakkama tahtma kodakondsust või midagi sellist, et siis peaks selle noh, võibolla ära tegema. Et veelkorra läbi, et saada täpselt, see grammatika ei ole kindlasti nii hea. (H:3)

3.5 Ei koti vaan *korter*

Haastattelemani henkilöt asuvat Suomessa töissä ollessaan suhteellisen askeettisesti. Harvalla on omaa sisustettua asuntoa, jota he kutsuisivat tai kokisivat kokonaisvaltaisesti kodiksi. Monet haastateltavistani ovat eläneet tavallaan suunnitellussa pysymättömyyden tilassa useampia vuosia, koko Suomessa työssäkäyntinsä ajan. Suunniteltu pysymättömyys (*planned impermanence*) selitetään juuri tällaisena kahden kodin välisenä tilana, jossa toinen koti koetaan niin väliaikaiseksi, että siihen ei välttämättä panosteta.⁹⁹ Pääasiallinen syy Suomessa käymiseen ja oleskeluun on haastateltavillani työ – ei asuminen, johon moni ei tästä syystä ole suuremmin panostanut. Tästä kertoo jo se, että viisi kuudesta haastateltavasta asuu Suomessa ollessaan jaetussa asunnossa, missä henkilökohtaisia tavaroita ei välttämättä ole ollenkaan. Haastateltavistani kaikki Sirjeä lukuun ottamatta kertoivat hyvin vahvasti kokevansa kodin olevan Virossa ja perustelivat sillä väliaikaista asumisratkaisuaan.

Vaikka Mare käy kaikista haastateltavista vähiten Virossa, ei hänen asumisratkaisunsa ole Suomessa pysyvä. Mare asuu vuokralla kolmiossa kahden kämppäkaverin kanssa ja samalla alivuokraa siitä yhtä huonetta. Kaikki Maren kämppäkaverit ovat siis jotain kautta tuttuja keskenään. Mare kuitenkin kertoo haastattelun aikana, että hänen asuntonsa ei kuitenkaan tunnu kodilta, koska se on niin sanottu kimppakämpä, missä ei ole omaa kodinomaista tilaa. Virossa Marella on kuitenkin perhe ja oma asunto, ja hän mainitseekin haastattelun aikana useasti, että olisi mieluummin Virossa.

*Mare : Mä olisin paljon mieluummin Virossa. /.../ Virossa on lapset ja, ja ja mulla on oma asunto siellä ja noh...*¹⁰⁰

⁹⁹ Bendix, Löfgren 2007: 11.

¹⁰⁰ *Mare: Ma oleks parema meelega Eestis /.../ Eestis on lapsed ja, ja ja mul on korter seal ja, ja noh... (H:4)*

Mare erottuu myös muista haastateltavistani siten, että hän on ainoa, jonka Suomen asunnossa vierailin kenttätöideni aikana. Kirjoitin asunnosta havaintoja kenttätöypäiväkirjaani, koska kameraa en ole haastatteluissani ottanut mukaan, vaikka tässä haastattelussa siitä olisi ehkä ollut hyötyäkin. Asunnossa jokaisella oli oma makuuhuone ja yhteisesti jaettu keittiö ja kylpyhuone. Maren huone oli sisustettu kuin olohuone, ainoana erona se, että Mare nukkui sohasängyllään. Maren huoneessa oli keskeisessä roolissa iso televisio, jossa haastatteluhetkellä pyöri äänettömänä viron kanava, sekä kannettava tietokone, jossa siinäkin oli haastatteluhetkellä auki Maren kotipaikan maakuntalehti. Mare kertoi kyllä hankkineensa huonekalut huoneeseensa, mutta eiväthän ne yksin tee kotia. Haastattelun jälkeen Mare pyysi minut vielä keittiöön juomaan kahvia yhdessä muiden kämppäkavereidensa kanssa. Kumpikaan Maren kämppäkavereista ei suostunut haastateltavakseni, vaan toinen heistä totesi, että "tällaista tämä meidän elämä on, mitä tästä voi muka kertoa".¹⁰¹

Myös toiset haastateltavistani asuvat tai ovat asuneet Suomessa töissä ollessaan jaetuissa asunnoissa. Andrus esimerkiksi viittasi tähän asuntoon läpi haastattelun käyttämällä vironkielistä sanaa *korter* – asunto. Andrus asuu asunnossa aina vuoroviikoin ja työvuorojen välissä, silloin kun hän ei mene kotiin Tallinnaan. Kun haastattelun aikana kysyin Andruselta, miksi hän sanoo *korter* eikä koti, hän sanoi että tyhjä ja jaettu asunto ei tunnu kodilta, vaan koti on hänellä Virossa.

H: Että sä olet monta kertaa sanonut, että asunnossa jotain... Missä sä tunnet, että on koti? Onko sulla koti täälläkin vai onko koti vain Virossa?

Andrus: Ei ole, se on Virossa (koti). Mä olen monta kertaa ajatellut, että mä voin käydä ihan missä vain töissä, mutta että Virosta muuttaisin lopullisesti pois, että sitä mä en... [pohtii]. Ei. Mutta joo, täällä meillä on... on asunto periaatteessa. Hän asuu itse Pohjanmaalla. Sillon kun hän on töissä, käyttää hän (asuntoa), silloin kun minä olen töissä, niin minä. Mutta joo, koti kun sellainen on Virossa, perhe ja kaikki on Virossa.¹⁰²

¹⁰¹ OA: KPK.

¹⁰² *H: Et sa oled mitu korda öelnud, et korteris midagi... Et kus sa tunned, et on kodu? Kas siin on ka kodu või kas on kodu ainult Eestis?*

Andrus: Ei ole, see on Eestis (kodu). See on raudselt Eestis. Ma olen seda mitu korda mõelnud, et ma võin ükskõik kus tööl käia aga et eestis tära kolida nagu alatiseks, et seda ma ei... [mõtleb]. Ei. Aga jah, siin meil on... Ülemuse korter põhimõtteliselt. Ise ta elab Pohjanmaal. Siis kui tema on tööl

Samoin rakentajat Rein ja Riho asuvat jaetussa asunnossa Espoossa. He asuvat kaksiossa kahden muun miehen kanssa. Kaikki neljä ovat saman työnantajan palveluksessa. Asunnon löytämisessä auttoi työnantaja, mutta vuokran ja muut asumiskulut he maksavat itse. Hekin vähättelivät tämän asunnon merkitystä kotina sanoen, että eiväthän he tee siellä muuta kuin lepäävät ja nukkuvat töiden jälkeen.

Rein: Me asutaan Espoossa. Meidän asunto on...

Riho: ...vuokra-asunto. Kaksio.

Rein: Kaksio, vuokrämppä, jossa asuu suurin piirtein neljä ihmistä, että...

H: Omaa tilaa ei sitten oikein ole?

Riho: Ei, ei. Se on niin kuin nukkumapaikka meille noh. Iltaisin teet pitempiä työpäiviä ja menet kotiin. Me tullaan kaikkien kanssa hyvin toimeen ja niin se sujuukin (yhdessä asuminen)...¹⁰³

Sekä Andrusen että Tõnisen asunnot ovat työsuhdeasuntoja, jotka suomalainen työntekijä on heille hankkinut. He eivät maksa vuokraa näistä asunnoista, vaan se on ikään kuin työsuhde-etu. Tõnis kertoi vuokranneensa asuntoa silloin, kun työskenteli Suomessa vielä kokoaikaisesti, mutta nykyään sairaala tarjoaa hänelle asunnon päivystysvuoron ajaksi.

Tõnis: No silloin kun mä olin töissä jatkuvasti, silloin mä vain vuokrasin asuntoa. Mutta nyt mulla ei ole mitään asuntoa, vaan sairaala antaa mulle joka kerta asunnon (käyttöön). Mulla on sairaalan asunto ja siinä kaikki.¹⁰⁴

kasutab tema, siis kui mina olen tööl, siis mina. Aga jah, kodu kui selline on ikka Eestis, pere ja kõik on Eestis. (H:1)

¹⁰³ *Rein: Me oleme Espoos põhimõtteliselt. Korter on meil...*

Riho: Rendi korter on. Kahetoaline.

Rein: Kahetoaline rendikorter, kus elab enam vähem neli inimest sees, et...

H: Oma ruumi eriti ei ole?

Rein: Ei ei, see on magala meie jaoks noh. Õhtul teed pikemad tööpäevad ja lähed koju, noh me saame kõigiga hästi ja lähebki (koos elamine). (H:2)

¹⁰⁴ *Tõnis: No siis kui ma töötasin pidevalt, siis ma üürisin korterit lihtsalt. Aga praegu mul ei ole mingit elukohta, mulle haigla pakub korteri iga kord. Mul on haigla korter ja kõik. (H:5)*

Poikkeuksena kaikista edellä mainituista haastateltavistani on Sirje, joka myös omaksi yllätyksekseni kertoi asuvansa omistusasunnossa. Se tuntui olevan hänelle aivan luonnollinen asia. Sirje kertoi haastattelun aikana, että heti Suomeen töihin tultuaan hän oli ostanut ystävättärensä kanssa ensin yhteisen asunnon, ja kun kummallekin oli kertynyt enemmän omia säästöjä työn teosta, olivat he kumpikin ostaneet omat asunnot. Sirje oli haastateltavistani myös ainoa, joka kertoi kodin tunteen olevan hänelle tärkeä.

Sirje: Ei mä sain sen (asunnon) niin, että juttelin yhden tutun kanssa ja toisen kanssa. Monien kanssa juttelin. Ja sitten oli kanssa niin, että yks nainen etsi kämpäkaveria asuntoon. Sitten me aloitettiin, niin mä aloitin että asuimme, me asuttiin yhdessä kaksiossa, että kummallakin oli sitten niinku oma huone.// Koska ensimmäinen asunto me ostettiin puoliksi. Koska, ei olisi ollut mahdollista, kummankin ostaa erikseen. Sillon oli se, molempien palkat ja noh, ja se antoi mahdollisuuden ja koska omaa rahoitusta meillä ei ollut ja sitten, se ostettiin puoliksi ja sitten kun Suomessa on se ensimmäisen asunnon ostaminen, kun ei tarvitse mitään takuuta maksaa.// No se (yhteinen asunto) ostettiin niin. Mutta nyt, no kolme vuotta meillä oli se asunto. Ja sitten me myimme sen asunnon ja nyt oli mahdollisuus molemmilla ostaa itselleen. Totta kai pankkilainalla, selvä se.¹⁰⁵

Kodista puhuessaan Sirje myös aika hyvin kiteytti ja kuvaili keskeistä piirrettä Suomessa työssäkäyvien virolaisten arjen askeettisuudesta. Sirje selitti auki sen, miten tänne töihin tulevat saattavat monesti ajatella: kärsitään nyt tämä lyhyt hetki ja eletään niitä hetkiä varten, jotka saadaan viettää kotona Virossa. Elämä on tällöin ikään kuin tauolla.

Sirje: Kyllä mulla on koti myös Suomessa. Mutta no koti on... Tarkoitin oikeastaan, että jos sanon suoraan, sitten mä tunnen, että mulla on koti jo molemmilla puolilla. Tietenkin

¹⁰⁵ *Sirje: Ei ma sain selle nimodi, et ikka ka ikka ühe tuttavaga sai rääkitud ja teisega sai rääkitud. Mitmetega rääkitud. Siis oli ka nii, et üks naine just otsis endale inimest korterisse. Siis me alustasime, jah nimodi ma alustasin et me elasin, me elasime kahekesi kahetoalises korteis, et kumbagil oli siis nagu oma tuba.../ Sest esimese korteri me ostsime kahe... kahepeale koos. Sellepärast et, ei oleks kumbagi, see tähendab meil ei oleks siis võimalik veel osta eraldi. Siis oli see, et mõlema palgad ja noh ja se andis sellise võimaluse ja kuna sissemaksuraha meil ei olnud ja siis, siis see kahepeale ostmine ja siis kuna Soomes see esimese korteri ost, ei ole vajagi sul sissemaksu teha.// Vot see sai siis nimodi ostetud. Aga nüüd siis juba, oli siis kolm aastat meil see korter. Ja siis me müüsimiselle selle nüüd maha ja nüüd oli nagu võimalus mõlemil omale osta. Loomulikult noh et panga laenuga, selge see. (H:3)*

oikea koti on kuitenkin Virossa. Mutta mä en voi sanoa, että mulla olisi täällä jokin hätä, koska mulla on oma asunto, oma koti täällä myös, nyt jo. Sitten enköhän mä rakenna ja yritän myös järjestää tätä kotia täällä. Kun mä suuremman osan ajasta asun kuitenkin täällä, niin enhän mä voi asua sanomalehden, harmaa sanomalehti pään kohdalla. Haluanhan myös, että olisi oma koti. Ne ihmiset, jotka alussa ajattelevat, että ne tulee tänne vain tienamaan rahaa, että ihan sama, mä kärsin sitten. No ehkä se on sellainen asia, että sä olet ottanut sen päähän, ja että jos sä teet sitä vuoden, kaksi tai kolme, että ehkä sitten on se jotenkin mahdollista asua kuudestaan kaksiossa jotenkin, ja menet vain töihin ja takaisin, töihin ja takaisin. Ja... Mutta sillä tavalla... Että jos sä mietit, että se on myös aika jota sä elät. Mitä se sitten on? Mihin sä kannat sen sitten.../ /Mä just halusin aikaisemminkin sanoa, että jos miehet pärjäivät tuolla tavalla jotenkin. Niin naisista mä kyllä, naiset ei oikein tule toimeen sillä tavalla. Ne onkin sitten niin, että tekevät jotain sen eteen, tai menevät takaisin tai jäävät vain tänne tai... Joka tapauksessa jotain pitää silloin tehdä...¹⁰⁶

Sivustakatsojana ja analysoijana minusta tuntuu juuri siltä, että moni ikään kuin kärsii aikansa Suomessa pois ja samalla odottaa takaisin Viroon pääsyä. Huomion arvoista on se, että tähän tutkimukseen haastatellut ovat eläneet näin jo useamman vuoden, keskimäärin viisi vuotta. Ajatus melkein kaikilla tutkimukseen haastatelluilla tuntuu olevan, että "käydään Suomessa vain töissä". Tämä on yksi keskeisimmistä ilmiöistä tutkimuksessani, se määrittelee niin poissaoloa kotoa kuin työskentelyä toisessa maassa. Virolaisia koteja tutkinut etnologi Anu Kannike määrittelee kodin riippuvaksi ihmisen henkilökohtaisista lähtökohdista niin, että koti on siellä, missä ihminen tuntee itsensä kaikkein eniten omaksi itsekseen.¹⁰⁷ Kukaan haastateltavistani ei määrittele itseään

¹⁰⁶ *Jah mul on soomes ka kodu, jah. Aga no kodu on ikka... Tähendab tegelikult kui ma ausalt ütlen, siis ma tunnen et seda nüüd juba nagu mõlemil pool. Muidugi päris kodu on ikkagi Eestis, see on selge. Aga ma ei sa öelda, et mul oleks siin nagu midagi häda, ja kuna mul on oma elamine oma korter siin ka, nüüd juba. Siis eks ma loon ja katsun seda kodu ka siin korraldada. Kui ma suurema osa ajast ju elan ikkagi siin, siis ma ei saa ju elada ajalehe, hall ajaleht peakohal. Tahaks ju kaa, et oleks kaa oma kodu. Need inimesed kes alguses mõtlevad, et nad tulevad siia ainult ütleme et teenima, et ükskõik, et ma siis kannatan. No võibolla on see selline asi, et sa oled selle endale pähe võtnud, et kui sa teed seda aasta või kaks või kolm, et võibolla on siis see kuidagi võimalik, et elad siis kuuekesi kahetoalises korteris kuidagi moodi, et lähed ainult tööle ja tagasi, tööle ja tagasi. Ja... Aga kui nimodi... Et kui sa mõtled et see aeg on ka aeg mis sa elad... Mis see siis nagu on eksle..? Kuhu sa selle siis kannad siis.../ /Ma just tahtsin ennemgi öelda, et kui mehed saavad nimodi veel kuidagi moodi elada. Siis naistest ma küll, naised eriti ei tule sellega toime. Siis nad ongi, kas nad siis teevad midagi selle jaoks, või lähevad siis tagasi või või jäävad ainult siia või... Igatahes midagi tuleb ette võtta. (H:3)*

¹⁰⁷ Kannike 2002: 14.

Suomessa asuvaksi tai maahanmuuttajaksi, vaan Suomessa työssäkäyväksi. Näin ollen haastateltavilla ei tuntunut myöskään olevaan intressejä asettua Suomeen pysyvämmiin, mikä heijastuu heidän arki- ja asumisratkaisuihinsa. Monet tyytyvätkin vaatimattomiin asumisoloihin Suomessa ollessaan, kuten Sirjekin edellä kuvailee.

3.6 Sosiaaliset suhteet Suomessa

Osa haastateltavistani piti vapaa-aikanaan yhteyttä toisiin samassa tilanteessa oleviin virolaisiin. Tämä jo siitä syystä, että osa haastateltavista asuu Suomessa ollessaan jaetussa asunnossa, mutta samassa asunnossa asuminen ei vielä tarkoita yhteisen vapaa-ajan viettoa. Rein ja Riho, jotka jakavat asunnon kahden muun miehen kanssa, eivät vietä aikaa yhdessä. Kuten aikaisemmassa lainauksessa todetaan, kertoivat he viettävänsä aikaa iltaisin lähinnä yksin kukin tietokoneensa äärellä. Samoin Mare kuvaili tilannetta niin, että usein töiden jälkeen vietetään aikaa yksin, mutta viikonloppuisin saatetaan käydä yhdessä kaupoissa.

Tõnis taas kertoi tietävänsä muitakin virolaisia lääkäreitä, jotka käyvät Suomessa töissä, mutta hän ei pidä heihin mitään yhteyttä.

Tõnis: .../Mä vaan tiedän omia työkavereita jotka käyvät tällä tavalla (Suomessa töissä). Mutta mä en noh, me ei sillätavalla (pidetä yhteyttä). Ne on toisista sairaaloista ja meillä ei ole mitään suhteita.¹⁰⁸

Tõnis käy hoitamassa täällä työnsä, joka on niin intensiivistä, että hänelle ei jää aikaa tutustua kehenkään syvemmin tai luoda ystävyysuhteita. Tõnis käy kuitenkin pelaamassa päivystysvuorojen aikana sulkapalloa suomalaisten kollegoiden kanssa.

¹⁰⁸ *Tõnis: Ma lihtsalt tean oma kolleegid kes nii käivad. Aga ma noh, me nimodi ei. Need on teistest haiglatest, mingeid suhteid ei ole. (H:5)*

Tõnis: Mulla ei ole aikaa. Kun mä, ymmärrät, että kun mä tulen aamulla töihin niin mä päivyštän oikeastaan kaksykneljä tuntia. Esimerkiksi tällä kertaa mä päivyštän. Aloitin torstaina ja lopetin sunnuntaina, maanantiaamuna. Mä päivyštän koko ajan. Mä en voi mennä minnekään. Mä en voi mennä uimaan esimerkiksi. Mä en voi mennä, koska mä en pääse sieltä (nopeasti) pois. Sulkapalloa mä voin mennä pelaamaan, koska mä voin tulla sieltä pois kun kutsutaan. Mutta jonnekin teatteriin tai elokuviin mä en voi mennä. /

H: Mutta onko sulla tuttavita, joiden kanssa sä käyt pelaamassa sulkapalloa?

Tõnis: Yksittäiset ihmiset kyllä, noh siellä on sellainen klubi, joka tapaa, mutta ei mun niitä tarvitse niinkään tuntea, mä käyn pelaamassa heidän kanssa.¹⁰⁹

Rein ja Riho pitävät keskenään paljon yhteyttä, koska tekevät samaa työtä ja asuvat paitsi samassa asunnossa Suomessa ollessaan, myös samassa talossa Etelä-Virossa. Rein ja Riho myös taittavat työmatkansa yhdessä. Tällaisia työporukoita, jotka ovat liikkeellä yhdessä, näkee Tallinnan-laivoilla paljon. Useimmiten porukat kulkevat yhteisellä autolla.¹¹⁰ Rein ja Riho sanoivat, etteivät sen kummemmin pidä yhteyttä toisiin virolaisiin Suomessa kämppäkavereita lukuun ottamatta, mutta ovat kyllä tutustuneet työn kautta joihinkin suomalaisiin paremmin.

Riho: Oikeastaan me ei olla yhteyksissä virolaisten kanssa Suomessa.

H: Työkavereiden kanssa?

Riho: Meitä on siellä (työpaikalla) vain neljä (virolaista).

H: Onko teillä jotain suomalaisia tuttuja?

Rein: Sähkömiehet, putkimiehet, kaikki on tuttuja no... Niiden kanssa sun pitää olla yhteyksissä. Ja jos ihmiset sopivat (tulevat toimeen) keskenään niin miksi ei.../¹¹¹

¹⁰⁹ *Tõnis: Mul ei olegi aega, kui ma, saad aru, kui ma tulen hommikul tööle, siis ma valvan tegelikult kakskendneli tundi onju. Näiteks seekord ma valvasin. Alustasin neljapäevast ja lõpetasin pühapäeval, esmaspäeva hommikul. Ma kogu aeg valvasin. Ma ei saa minna kuskile ma ei tea ma ei saa ujuma näiteks. Ma ei saa minna,, näiteks, sest ma ei saa sealt ära tulla. Sulgpalli ma saan mängima minna, sest ma saan sealt ära tulla kui mind kutsutakse. Aga kuskile teatrisse või kinno minna ma ei saa. //*
H: Aga sul mingi tutvusringkond on, kellega sa käid sulgpalli mängimas?

Tõnis: Üksikud inimesed jah, noh seal on selline kubli, kel käib koos eks, ega ma neid tundma nii väga ei pea, ma käin mängimas nendega. (H:5)

¹¹⁰ OA: KPK.

¹¹¹ *Riho: Otseselt me eestlastega ei suhtlegi Soomes...*

H: Töökaaslastega?

Riho: Meid on aint neli tükki ültse kokku seal.

H: Kas on soome mingeid tuttavaid ka tekkinud?

Rein: Elektrikud, torumehed, kõik on ju tuttavad noh. Nendega sa pead ju, lihtsalt sa pead ju

Myös Andrus pitää Suomessa ollessaan yhteyttä lähinnä työympyröistä tuttuihin ihmisiin, joista enemmistö on suomalaisia. Koska Andrus on töissä pienessä perheyriyksessä, on hänellä lämpimät suhteet myös työnantajaansa.

Andrus: (Tutut on) suomalaisia enimmäkseen. Se sama entinen työkaveri, joka mua suositteli (tänne töihin). Sitten yksi autoyrittäjä sieltä Kuopiosta päin, hänen kanssa ollaan yhteyskissä aika paljon, hän lopetti juuri työt yhdessä isossa kuljetusliikkeessä (jolle Andruskin on ajanut)... Että sanotaan myös suhde oman työnantajan kanssa on, että ei se ole oikeastaan sellainen työnantajan ja työntekijän välinen suhde... Niin paljon on sitä suhdetta, että hänen pitää maksaa mulle palkkaa, mutta muuten ollaan enemmän niin kun kavareita. Me ollaan aika paljon tekemisissä (työnantajan kanssa).¹¹²

Varsinkin miesten kohdalla vaikuttaa siltä, ettei sosiaalisten suhteiden rakentaminen töiden ulkopuolella ole kovinkaan yleistä, vaan pikemminkin sosiaaliset suhteet ovat rakentuneet töiden kautta. Tämä todennäköisimmin johtuu myös tiheästä Virossa käymisestä, jolloin aikaa tai motivaatiota uusien työn ulkopuolisten tuttavuussuhteiden luomiseen ei ole. Samoin enemmistö pitää yhteyttä suomalaisiin tuttuihin, eikä virolaisia tuttuja ole Suomessa sen enempää kuin mahdollisesti oman työ- tai asumisjärjestelyn kautta. Tähän saattaa lisäksi vaikuttaa se, että varsinkaan pääkaupunkiseudulla ei ole kovinkaan tiivistä virolaista yhteisöä tai heitä yhteen keräävää järjestötoimintaa.¹¹³ Lagerspetzin tutkimuksessa tuli esille, että mitä pitemmin Suomessa on oleskeltu ja mitä enemmän Suomeen on kotouduttu, sitä enemmän ihmiset hakeutuvat sosiaalisiin kontakteihin oman mielenkiinnon, eivätkä niinkään kansallisen yhteenkuuluvuuden takia.¹¹⁴ Virolaisten kasvava määrä Suomessa on vaikuttanut myös siihen, että pelkkä yhteinen kansallisuus ei riitä syyksi tuttavuuteen tai yhteisen kielen käyttöön. Usein onkin niin, että äskettäin maahan muuttaneet tai juuri nämä pendelöijät

suhlema. Ja kui inimesed sobivad siis miks mitte.../ (H:2)

¹¹² *Andrus: (Tuttavad on) soomlased põhiliselt. See sama endine kolleeg, kes mind siia soovitas. Siis üks ka autoettevõtja sealt Kuopiokandist, temaga suhtleme hästi palju, ta lõpetas tänaseks töö ühes suures logistikafirmas... Et ütleme suhe oma tööandjaga on ka, et ta ei ole otseselt siuke tööandja ja töötægija vaheline suhe... Nii palju on seda suhet, et tema peab mulle palka maksma aga muidu on siuke sõbrameheliik.Me ikka hästi palju suhtleme(tööandjaga). (H:1)*

¹¹³ Myös Jakobson, Järvinen-Alenius, Pitkänen, Ruutsoo, Keski-Hirvelä, Kalev 2011: 304.

¹¹⁴ Lagerspetz 2011: 28–29.

ovat aktiivisimpia hakemaan sosiaalisia kontakteja ja tukea toisilta virolaisilta, kun taas jo pitemmin maassa asuneet välttelevät tällaista.¹¹⁵

Haastattelemiani naisilla on enemmän sosiaalisia suhteita myös työpaikan ulkopuolella, ja he pitävät yhteyttä myös toisiin virolaisiin. Mare kertoi, että hänellä on paljon virolaisia tuttuja Suomessa. Hän kertoi tutustuvansa usein uusiin ihmisiin laivamatkoilla Tallinnasta Helsinkiin tai toisinpäin. Niiden aikana päätyy juttelemaan kanssamatkustajien kanssa. Tämän lisäksi Maren tuttavapiiriin kuuluvat tietenkin hänen kämppekaverinsa ja heidän ystävänsä. Mare kertoi myös, että alkuaikoina hänen tultuaan Suomeen pidettiin yhteyttä toisiin virolaisiin enemmän kuin nykyään.

*Mare: Se onkin, että en mä täällä (mitään erityistä tee)... Viikonloppuisin tulee käytyä shoppailemassa. Joskus kylässä jollakin. Alussa tuli käytyä niin kun enemmän (kylässä), silloin kun tultiin tänne, että virolaiset keskenään mutta nyt on jotenkin jäänyt vähemmäksi...// Se on se, että tutustut toisiin virolaisiin siellä laivalla. Tutun tuttu, niin ne (uudet tutut) tulevat. Ja koska meitä on tässä asunnossa kolme, eikö, niin jokaisella on omat tutut, ja sitten on jo kaikkien tuttuja. Nii ne (suhteet) tulevat.*¹¹⁶

Sirjelläkin on paljon tuttuja virolaisia Suomessa, mutta hän ei juurikaan ole heidän kanssaan yhteyksissä. Lähinnä Sirje tapaa Suomessa ollessaan omia ystäviään.

Sirje: Kyllä, me tunnetaan (muiden virolaisten kanssa), mutta hirveen tiheään ei olla kaikkien kanssa yhteyksissä. Mulla on oma ystävä, jonka kanssa silloin asuttiin yhdessä, ennen kun muutettiin erikseen...//¹¹⁷

¹¹⁵ Lagerspetz 2011: 31.

¹¹⁶ *Mare: See ongi, et ega ma siin... nädalavahetusel saab siin käidud, käime siin soppamas. Vahest külas kellegil. Algul sai nagu rohkem käidud, kui me tulime siia, et eestlased oma vahel käisime läbi aga nüüd kuidagi on vähemaks jäänud... // See on see, et saad tuttavaid eestlased seal laeva peal. Tuttava tuttav, nii nad tulevad. Ja kuna meid on siin korteris kolm, eks ole, siis igal ühel on omad tuttavad, siis on juba kõigi tuttavad. Nii nad tulevad. (H:4)*

¹¹⁷ *Sirje: Me jah tunneme küll, aga väga nimodi tihedalt läbi kõigiga ei käi. Mul on noh oma sõbranna, kellega me nagu ennem kui me, ennem kui me nagu lahku kolisime, kellega me koos elasime. (H:3)*

4 "KOTI ON VIROSSA"

4.1 Ylirajaista vapaa-aikaa

Vapaa-aikaa vietetään Suomessa enimmäkseen töistä leväten. Kuten Riho tiivistää, hänen kymmenentuntiset työpäivänsä vievät kaiken energian, ja kun hän vihdoinkin pääsee asunnolle, kiinnostaa vain ruoka ja lepo.

H: No miten te kuvailisitte niitä neljää päivää, niin kun työajan ulkopuolella?

Rein: Työpäivä loppuu välillä seitsemältä illalla...

Riho: ...menet kotiin, saat syödä ja nukkua...

Rein: ...jokainen istuu oman läppärin takana. Ja niin ne istuu siellä iltaisin.¹¹⁸

Andruskin oli haastattelussaan samoilla linjoilla. Jos hänellä on yksi vapaailta viikossa, hän viettää sen mielellään asunnollaan pieniä arkiaskareita hoitaen ja televisiota katsellen.

Andrus: Suurin osa ajasta kuuluu jonkun pienen pyykin pesuun, nukkumiseen, muuten vain oleiluun. En mä oikeen mitään suurta ehdikkään tehdä. Että yks päivä viikossa. Nyt ensi viikosta on taas niin, että viikko töissä viikko vapaa. Että keskiviikkona illalla tulen, teen viikon töitä ja sitten heti kotiin takaisin... Täällä mä en periaatteessa olekaan.¹¹⁹

Antropologi Arjun Appadurai on kirjoittanut globalisaation aiheuttamasta kotipaikan määrittämisen hankaluudesta ja valtioiden rajoja ylittävistä mediamaisemista (*mediascape*), jotka mahdollistavat median välityksellä saavutettavan rajattomuuden.¹²⁰ Näin ollen vaikka ollaan Suomessa, on mahdollista television ja internetin välityksellä

¹¹⁸ *H: No kuidas te kirjeldaksite neid nelja päeva nagu väljaspool tööaega? Kas te teete ka midagi?*

Rein: Tööpäev lõpeb vahest kell seitse õhtul.

Riho: Lähed koju, saab süüa ja magada.

Rein: Igaüks istub oma läpaka taga. Ja nimodi nad istuvad seal õhtul. (H:2)

¹¹⁹ *Andrus: Enamus aega kulub mingi pesu pesemine väike, magamine, nii sama oleskelu. Ega ma suurt midagi ei jõua teha. Et siin üks päev nädalas et aga. Nüüd järgmisest nädalast on jälle nädal tööl ja nädal vaba. Et kolmapäeva õhtul tulen, teen nädalaaega tööd ja siis kohe koju tagasi. Siin ma nagu praktiliselt ei olegi. (H:1)*

¹²⁰ Appadurai 1997, 35–36.

seurata virolaista mediaa ja kulttuuripiiriä. Reaalinen ympäröivä tila ja yhteisö saattavat hetkellisesti hämärtyä, kun ihminen seuraa enimmäkseen vain lähtömaansa ohjelmia. Koska virolainen radio ja televisio ovat Suomessa helposti saatavilla, on haastateltavienikin halutessaan helppoa sulkea suomalainen yhteiskunta, työtään lukuun ottamatta, pois arkipäivästään. Tällä tavalla on mahdollista häivyttää arjessa hetkellisesti kokemus siitä, että työskentelee ulkomailla.

Enimmäkseen kaikki haastateltavani kertoivat seuraavansa päivittäin Suomessa ollessaan Viron uutisia, elämää ja mediaa ylipäänsä, joko television tai internetin välityksellä. Esimerkiksi Mare kertoi katsovansa ainoastaan virolaista televisiota ja lukevansa vain virolaisia lehtiä. Mennessäni tekemään haastattelua Maren luo hänen asunnolleen, kiinnitin huomiota juuri televisioon, jossa pyöri viroksi dubattu saippuasarja. Samalla huomasin myös internetin selaimessa olevan auki Maren kotipaikkakunnan sanomalehden. Jos tähän lisää vironkieliset keskustelut kämppekavereiden kanssa haastattelun jälkeen, voi melkein hetkellisesti unohtaa, että olimme Suomessa.

Samassa ylijärjaisessä mediamaisemassa ovat rakentajat Riho ja Rein, joiden Suomessa vietetyt arki-illat kuluvat televisiota katsellen ja internetissä surffaillen. Andrus kertoi television ja internetin seuraamisen lisäksi kuuntelevansa myös virolaista radiota työpäivien aikana, koska se kuuluu hyvin vielä pääkaupunkiseudulla. Monelle haastateltavalle tuntui television katselu, uutisten lukeminen ja internetissä virolaisilla sivuilla käynti olevan yksi keskeisimpiä linkkejä kotiin ja kotimaahan. Tämän lisäksi monet seuraavat myös suomalaisia uutisia, mutta heidän mielenkiintonsa kohdistuu toki eniten Viroon.

Ainoan poikkeuksen tässä ryhmässä tekee Tõnis, joka kertoi Suomessa ollessaan seuraavansa vain suomalaista televisiota ja radiota kielenoppimistarkoituksessa. Hänen päivänsä ovat niin kiireisiä, että vapaa-aika kuluu urheillessa tai levätessä. Hän on

aktiivinen kuntoilija ja pelaa Suomessa ollessaan mielellään sulkapalloa tai käy pitkillä lenkeillä.¹²¹

H: Kun sä olet Suomessa, kuunteletko enemmän Viron vai Suomen uutisia?

Tõnis: Vain Suomen uutisia./../kielen opiskelun takia.

H: Niin, että olet seuraat suunnilleen mitä täällä (tapahtuu)?

Tõnis: Kyllä. Katson vain Suomen televisiota, kuuntelen Suomen radiota, ajan autolla niin mun radiokanava on Yle puhe.

H: Mhm. Ja Virossa ollessasi sitten et seuraa Suomen kanavia?

Tõnis: En tietenkään.

H: Mutta internetissä, luetko virolaisia uutisia vai seuraatko vain paikallisia, Suomen uutisia?

Tõnis: Miten mä sulle selittäisin, mä en tee kumpaakaan. Mulla on muut tekemiset, kun mä olen täällä Suomessa...¹²²

Linkkinä kotiin ja perheeseen voivat Suomessa olon aikana toki toimia myös pienet tärkeät esineet tai valokuvat. Maren asunnolla käydessäni huomasin, että hän oli sisustanut kirjahyllynsä valokuvilla perheestään. Tavallaan pienetkin esineet tai valokuvat voidaan nähdä biografisina esineinä, jotka linkittävät ihmisen kolmijakoisesti toiseen aikaan, paikkaan ja ihmiseen.¹²³ Näin ollen myös esineiden kautta voidaan nähdä muodostuvan eri paikkoja yhdistävä ylitrajainen tila.

¹²¹ H:5

¹²² *H: Kui sa oled Soomes kas sa jälgid rohkem eesti või soome uudiseid?*

Tõnis: Ainult soome uudiseid.

H: Ainult soome uudiseid?

Tõnis: Keele õppe mõttes.

H: Nii et oled kursis umbes sellega mis siin (toimub)...?

Tõnis: Jah ainult vaatan soome televisiooni, kuulun soome raadiot, sõidan autoga yle puhe on minu raadiojaam.

H: Mhm. Ja ilmselt siis eestis olles ei jälgi Soome kanaleid.

Tõnis: Muidugi mitte.

H: Aga internetis, kas loed eesti uudiseid ka või ainult kohalikud, soome uudised?

Tõnis: Kuidas sulle öelda, ma ei tee kumbagi. Mul on muud tegemised kui ma olen siin Soomes...”

(H:5)

¹²³ Hoskins 1998:8.

4.2 Yhteydenpito kotiin

Kodin arkeen Virossa haastateltavani osallistuvat puhelimitse ja internetin kautta tehdyillä puheluilla. Osalle haastateltavistani se on päivittäinen tapa, jolla päästään osaksi toisaalla tapahtuvaa arkea ja arjen kuulumisia. Tällainen yhteydenpito voidaan nähdä myös virtuaalisen hoivan tilana, jossa konkreettinen tila menettää merkityksensä ja fyysinen etäisyys pystytään ylittämään virtuaalisesti joko puhelimitse tai internetin välityksellä.¹²⁴

Rein pitää yhteyttä kotiin internetissä ilmaisia puheluita tarjoavan Skype-ohjelman välityksellä. Lisäksi hänellä on puolisonsa kanssa tapana lähettää iltaisin toisilleen "hyvää yötä" -tekstiviestejä.

*Rein: Joka päivä voi olla yhteydessä. Skype on olemassa ja on mahdollista jutella tosi tosi halvalla jos haluaa. Sääntönä kuitenkin illalla olet niin väsynyt, että lähetät "hyvää yötä" -viestin ja enempiä ei jaksakaan. Kuitenkin viikonloppuna ollaan yhdessä. Olisi sitten niin, että jos olisi kaksi viikkoa tai kuukauden poissa. Joka viikonloppu raahaa tämä miehenretale itsensä kotiin, tiedätkö, sitten ei ole väliä enää...*¹²⁵

Andrus, joka on ammatiltaan rekkakuski, on tottunut olemaan pitkiä aikoja poissa kotoa. Ennen Suomeen tuloaan hän ajoi pitkiä reittejä Euroopassa ja onkin sitä mieltä, ettei viikon poissaolo kotoa ole enää Suomessa olon aikana niin vaikeaa. Hän soittaa kotiin ainakin kerran päivässä. Lisäksi Andrusen mielestä Suomessa ollessa tuntuu siltä, että koti on lähellä.

Andrus: Päivässä ainakin kerran (soitan kotiin). Nykyään on sellaisia, miten niitä sanotaan, halpoja puhelinoperaattoreita, joiden kautta, mitä ne mainostaa, että kolme senttiä minuutti ihan mistä vaan verkosta pöytäpuhelimeen. Ja sitten on Skype.

¹²⁴ Zechner 2006: 90.

¹²⁵ Rein: Iga päev võib suhelda. Skype on olemas, väga väga odavalt saab lobisetud kui tahad. Reeglina õhtul oled sa nii väsinud, et saadad mingi head ööd sõnumi ja rohkem ei viitsi. Niigui nii nädalavahetused oled koos. Oleks nagu, et sa oled kaks nädalat ära või kuuaga oled ära. Iga nädalalõpp veab see meherajakas end koju, tead siis ei ole vahet enam. (H:2)

Periaatteessa... Ollaan yhteydessä joka päivä.//Ja se viikko ei ole pitkä aika. Ennen kun sai siellä Euroopan puolella sai ajettua, niin silloin yhdeksän viikkoa töissä ja kolme kotona. Silloin alkoi kyllä siinä viimeisellä yhdeksännellä viikolla, se oli sellainen piina olla töissä että... Tiesit että pääset pian kotiin.//...ja jo sekin, se tunne siitä, et se on tässä ihan vieressä periaatteessa. Mulla on lyhyempi matka töihin kun esimerkiksi pomolla.¹²⁶

Marella ja Sirjellä ei ole kummallakaan puolisoa, mutta he pitävät aktiivisesti yhteyttä aikuisiin lapsiinsa Virossa. Tämä tapahtuu enimmäkseen puhelimen ja internetin välityksellä, mutta yhteydenpito ei ole ihan niin päivittäistä kuin haastattelemillani miehillä, jotka ovat Suomessa ollessaan erossa perheistään.

Mare: Tärkeimpiä (yhteydenpitovälineitä) ovat tietenkin puhelin ja internet.

H: (Oletteko yhteydessä) päivittäin?

Mare: Ei. Nuoret tulevat kanssa töistä ja heillä on omat tekemiset. En mä joka päivä ole tiellä.¹²⁷

Sirje: (Ollaan yhteydessä) internetin välityksellä ja soitellaan ja...//...ei nyt joka päivä. Pitäähän niiden saada elää myös omaa elämää, ilman että mä roikun siellä koko ajan. Miten se menee, että lapset aina soittavat silloin kun ne tarvitsee jotain, ja niin se onkin.¹²⁸

Tõnis piti Suomessa ollessaan päivittäin yhteyttä perheeseen lähinnä puhelimen välityksellä. Hän myös kulki kotiin usein, joka viikonloppu lukuun ottamatta päivystysviikonloppuja.

¹²⁶ *Andrus: Korra päevas kindlasti (helistan koju). Tänapäeval on siuksed, kuidas neid nimetatakse siis, odavoperaattorid, kelle kaudu, mida nad reklaamivad et, kolm senti minut ükskõik mis võrgust lauatelefoni. Ja siis skype'i kaudu. Praktiliselt...Ühenduses oleme iga päev.// See nädala aega ei ole pikk. Vanasti kui seal Euroopa poole peale sõitsime, siis olime üheksa nädalat tööl ja kolm kodus. Siis oli küll hakkas küll juba see viime üheksas nädal, see oli selline piin töö olla et... Teaadsid et hakkad koju saama.//...just seegi, see tunne juba, et ta on siin samas praktiliselt. Mul on lühem maa tööle kui näiteks ülemusel.(H:1)*

¹²⁷ *Mare:Põhiline on ikka telefon ja internet.*

H: Kas (olete ühenduses) iga päev?

Mare: Ei. Noored tulevad ka töölt ja omad tegemised, ega ma kukil iga päev ei ole. (H:4)

¹²⁸ *Sirje: interneti teel ja helistame ja...//...mitte päris iga päev. Et nad peavad saama oma elu saama ka elada, ilma et ma kogu aeg seal ripun. Kui ikka kuuidas on see, et lapsed helistavad siis ku neil on midagi vaja on, ja nii ta ongi. (H:3)*

Tõnis: Puhelimella (oltiin yhteydessä). Joka päivä, kyllä. Mä voinkin kertoa siitä kun mä olin täällä. Puhelimella joka päivä. Mutta mä menin joka torstai kotiin ja tulin maanantaina takaisin, jos en päivystänyt. Yleensä mä päivystin kuussa kerran.¹²⁹

Kotiinlähdön kiirehtiminen on myös ominaista haastateltavilleni. He eivät välttämättä lepää työpäivän jälkeen, vaan kotiin lähdetään heti kun työ on päättynyt. Rein ja Riho ottavat torstaisin iltalaivan ja ajavat vielä Tallinnan satamasta Etelä-Viroon keskellä yötä, vain voidakseen herätä kotonaan. Samoin sunnuntaisin tullaan Suomeen töihin illan viimeisellä laivalla. Kotona Virossa olemisen aika maksimoidaan kaikin keinoin, vaikka siirtymiset olisivatkin väsyttäviä ja pitkiä.

4.3 Perheen ja läheisten suhtautuminen

Haastatteluista saamani vaikutelman perusteella ei haastateltavieni lähipiiri suhtaudu Suomessa työssäkäyntiin negatiivisesti. Tehty ratkaisu tuntuu perheiden ja haastateltavien mielissä muuttuneen arkipäiväiseksi todellisuudeksi. Samoin Suomessa työssäkäynnin suurin hyöty, korkeat tulot, korvaa poissa oltavan ajan. Tietenkin perheellisille kotoa poissaolo aiheuttaa toisen aikuisen puuttumisen arjesta ja jättää puolison vastuuseen arjen pyörittämisestä. Tämä tulee vahvasti esille Tõnisen haastattelussa, jossa Tõnis kertoi lopettaneensa kokoaikaisen työssäkäynnin Suomessa, kun perheeseen syntyi kolmas lapsi. Vaimon arki kävi liian vaativaksi ja Tõnis koki vahvasti, että häntä kaivataan kotona.

Tõnis: /...meille syntyi kolmas lapsi kanssa, ja vaimolle muuttui kaikki aika raskaaksi, sillä tavalla yksin.¹³⁰

¹²⁹ *Tõnis: Telefoni teel. Iga päev jah, ma võin rääkida sellest kui ma siin olin. Telefoni teel iga päev. Aga ma läksin iga neljapäeva õhtul koju. Tulin esmaspäeval tagasi, kui ma just ei valvand. Tavaliselt ma valvasin kuus ühe nädalavahetuse. (H:5)*

Töniselle tosin valinnan tekeminen oli helpompaa kuin monelle muulle, koska hän sai ammattinsa takia heti työpaikan Virossa sinne palattuaan. Tämän lisäksi hänelle jäi mahdollisuus tehdä keikkalääkärin hommia suomalaisessa sairaalassa, jossa tästä maksetaan tuntuva korvaus.¹³¹

Tämänlainen valinta ei ehkä ole itsestäänselvyys perheessä, jossa kaikki tulot ja elintaso riippuvat Suomessa työssäkäyvän puolison tuloista. Rein ja Riho antoivat ymmärtää Suomessa työssäkäynnin olevan edellytys täysivaltaiseen elämään Virossa, eikä puolisolilla voi oikein olla siihen mitään sanottavaa.

H: Miten perhe suhtautuu tai toiset sukulaiset, siihen että olette ... (Suomessa töissä)?

Rein: Ne ei ymmärrä, että miten me torstaisin tullaan kotiin. Että eikö perjantai olekaan työpäivä?

H: Mutta ovatko he tilanteeseen tyytyväisiä?

Riho: Mitä muutakaan he voivat tehdä? Sanotaan näin. Valitettavasti Virossa ei palkat tule lähellekään ja...

Rein: Jos mä voisin saada samaa rahaa...

Riho: Virossa ei pysty maksamaan laskujakaan kunnolla ja asunto on lainalla ja muut asiat niin...

H: Siihen verrattuna on ilmeisesti moninkertainen palkka (täällä)?

Rein: Kyllä. Monin-, moninkertainen.¹³²

¹³⁰ *Tõnis: /...meile sündis kolmas laps ka, ja naisel läks nagu raskeks nimodi ükski. (H:5)*

¹³¹ Tõnis mainitsi tienavansa melkein kuukauden palkan tekemällä pitkiä päivystysvuoroja keikkalääkärinä. Hän ihmetteli Suomalaista systeemiä, mutta oli sitä mieltä, että niin kauan kuin hän saa tilanteesta tällaisen hyödyn, sopii järjestely hänelle. (H:5)

¹³² *H: Kuidas pere suhtub või tesed sugulased, tuttavad sellesse, et te olete (Soomes tööl)...?*

Rein: Nad ei saa aru, et kuda me neljapäeviti kodu tuleme. Et kas reede ei olegi tööpäev?

H: Aga on nad nagu situatsiooniga rahul või?

Riho: Mis neil üle jääb? Ütleme nii. Eestis paraku need palgad ei tule ka kuhugi poole järgi ja.

Rein: Seda palka kui ma peaks saama samat raha...

Riho: Eestis ei jõua arveidgi maksta õieti ja korter on laenu peal ja asjad siis...

H: Sellega ilmselt on mitmekordne palk?

Rein: Jah, mitme mitme kordne... (H:2)

Andrus, joka on ammatiltaan ollut kohta toistakymmentä vuotta rekkakuski, kertoi perheensä ja lapsiensa olevan tottuneita siihen, että isä on usein työn takia poissa kotoa. Andrus kertoi, että on joskus ottanut lapsia työmatkoille mukaan, eli he tietävät, millaista työtä isä tekee poissa ollessaan.

*Andrus: Ei, ei tietenkään ole (suhteet vaikeutuneet). Ja ja se myös... Ennen tietenkin oli, ei että vaikeutuneet, mutta ihan vain ikävöinnin, ja jutut oli silloin, kun sai oltua pitkiä aikoja poissa. Mutta mun lapset on melkein kasvaneet jo aikuisiksi ja ne on tottuneet tähän (työhön), koska mä olen jo kuusitoista vuotta tai... Ajanut... Että näitä pitkänmatkan ajoja...Että, tytär oli neljävuotias kun aloitin, ja nyt, nyt tänä vuonna täyttää kaksikymmentä. Että sitä aikaa tässä välissä on vähän, mitä mä olen ollut kotona. Mutta ne on kaikki (vaimo ja lapset) olleet mun mukana näillä matkoilla, että tietävät mikä tää juttu on...*¹³³

Muuten haastatellut eivät maininneet sen kummempia hankaluuksia aiheutuvan siitä, että he työskentelevät Suomessa.

*Tõnis: Mä en tiedä, mitä ne (läheiset) nyt voi suhtautua, kenelle se kuuluu. Mä en osaa sulle sanoa. Se kysymys mun suhteen ei pidä paikkansa, mulla ei ole mitään hirveen suurta ystäväpiiriä, joille mun pitäisi mitään selittää. Mä luulen, että mun äitikään ei tiedä, että koska mä olen tullut Suomeen.*¹³⁴

Eräs haastateltavien esille tuoma asia on heidän Virossa kohtaamansa kateus. Varsinkin haastattelemani naiset ovat suhteissaan läheisiinsä kokeneet pientä kateutta. Eniten he ovat kohdanneet sellaista asennetta, että Suomessa työssäkävillä muka olisi kaikki paljon paremmin. Mare sanoi, että häntä on leikillä nimitetty rikkaaksi suomalaiseksi,

¹³³ *Andrus: Ei kindlasti mitte. Ja ja see ka et... Enne muidugi oli, mitte et segatud ei olnud, aga lihtsalt igatsused, värgid oli siis kui see, hästi pikalt ära oldud. Aga peagu lapsed on suureks kasvand ja nad on harjunud sellega, sest ma olen nüüd juba kuusteist aastat või... sõitnud... Et kaugsõitu... et... Tütar oli nelja aastane kui hakkasin, nüüd on, see aasta saab kaksikümmend. Et seda vahepealset perioodi on aega vähe, mis ma kodus olen olnud. Aga nad on kõik muga reisidel kaasas käind, et teavad mis värk on ja.. (H:1)*

¹³⁴ *Tõnis: Ma ei tea, mis nad ikka, mis neil suhtuda on, kelle asi see on, ma ei oska sulle öelda. See küsimus mul ei pea paika, ma väga seltsi-inimene ei ole, ma väga mingit suurt sõprus- ja ringkonda ei oma kellele ma peaks aru andma. Ma arvan, et mu emagi ei tea kui ma olen soome ära tulnud. (H:5)*

mikä lienee vitsintasoinen lohkaisu, mutta varmaankin myös vaikuttaa Mareen, koska hän sen haastattelussa esille nosti.

*Mare: Ehkä joo se, että (sanovat), oh meille tulee tänne (kylään) Suomessa rikastunut, että lompakko (on niin) täynnä (että sitä pitää kantaa jo) selässä... Mutta se ei ole suoraan sanottu, vaan enemmän vitsillä.*¹³⁵

Sirjestä taas tuntuu kuin monet ulkopuoliset jättäisivät suhteuttamatta sen, mitä elämä ulkomailla työskentelevälle on. Sirje kertoi sanoneensa monelle ennakkoluuloiselle tutulle, että hekin voisivat tulla kokeilemaan, miltä elämä kahden maan välillä tuntuu, ja ettei se ehkä niin helppoa olekaan.

*Sirje: Eiköhän ihmisiä ole erilaisia, eikö. Että on niitä, jotka noh, sanovat että kyllä sun kelpaa. Että ei tiedä mitä kaikkea sulla on.. Ja sitten on niitä jotka ymmärtävät. Ja kyllä mä olen itseki yrittänyt tehdä selväksi, että noh jos on joku sellainen, alussa varsinkin joku joka vähänkin sanoi, että kyllä sun kelpaa tolla tavalla. Mä sanoin, että kyllä, tule ja kokeile, miten kelpaa. Ja katso sitten, että kelpaako vai eikö. Että... Kaikilla on se mahdollisuus, ja ja, sitten pääset myös elämään sitä hirveän hyvää elämää. Noh että, kaikilla on se mahdollisuus, ei ole niin että vain valitut saavat...*¹³⁶

Perheiden suhtautumisesta työssäkäyntiin Suomessa kertoo myös se, että haastateltavien perheenjäsenet ovat käyneet vain harvoin Suomessa, jos koskaan. Andrusen, Rihon ja Reinun perheet eivät ole koskaan käyneet Suomessa heidän vieraanaan. Sirjen ja Maren luona taas ovat omat lapset perheineen vierailleet lomien aikana useamminkin.

H: Onko sun perhe käynyt täällä kylässä?

¹³⁵ *Mare: Võibolla jah seda, et (ütlevad) oh, meil on siin Soome rikkur (Soomes rikkaks saanud) tuleb (külas), et rahakott pungil seljas... See ei ole mitte tõsiselt öeldud, vai pigem naljaga öeldud. (H:4)* Maren ilmaisusta on tehty tulkinta. Ymmärsin hänen tarkoittavan, että tutut vitsailevat ja lataavat häneen odotuksia siitä, että nyt kun hän on Suomessa töissä, on hän rikkaampi kuin muut.

¹³⁶ *Sirje: Eks inimesi on erinevad, eksole. Et on ju neid kes on noh, kes ikka ütlevad, et mis sul viga ja. Et ei tea mis sul kõik on.. Eksole ju... Ja on neid kes saavad aru. Ja eks ma muidugi olen ise kaa üritanud selgeks teha, noh kui on ikka mõni niisugune, noh alguses ikka mõni vähegi ütles et mis sul viga või nimodi. Ma ütlesin jah, tule ja proovi, kuidas on, kas see viga on. Ja vaata siis kas on viga või ei ole viga. Et.. Kõigil on see võimalus, ja ja, siis saad ju ka selle hirmus hea elu peale ju. Noh et, kõigil on see võimalus, ei ole ju nii et nüüd ainult väljavalitud saavad... (H:3)*

*Sirje: Kyllä on. Nytkin tulevat, mä en mene pyhien aikana sinne vaan (he) tulevat tänne.*¹³⁷

Tõnis poikkeaa kaikista haastateltavista siinä, että hän kertoi perheensä seuraavan mukana melkein joka kerta, kun hän käy tekemässä päivystysvuoron Suomessa.

*Tõnis: Mulla oli nyt myös vaimo kylässä, hän tuli jo aamulla takaisin. Mutta kyllä hän enemmän huvin vuoksi käy (täällä Suomessa mukana).*¹³⁸

4.4 Koti ja ajatukset Virossa

Haastateltavien viikot jakautuvat kahteen osaan ja kahdelle puolelle Suomenlahtea. Yli puolet viikosta ollaan töissä ja eletään työarkea. Toinen puoli viikosta taas tarkoittaa osalle haastateltaviani sitä oikeaa, elettyä, sosiaalista arkea. Arkea, jota eletään Virossa, kotona perheen ja läheisten kanssa. Esimerkiksi Tõnis, joka tosin tekee vain muutaman kerran kuukaudessa keikkaa Suomessa, kertoi kotona ollessaan elävänsä ”täysvaltaista arkea”.

*Tõnis: ...mulla on perhe Virossa. Mun arkipäivissä on tosi suuri osa perheellä. Lapset, ja se on niin kun ihan täysin erilaista. Se arkipäivä. Aamulla töihin ja iltapäivällä tai illalla kotiin ja sitten omat tekemiset ja rutiinit mitkä on, mitä mulla ei täällä Suomessa ollessa ole ollenkaan. Ma sanon, että mä olen niin kun erilainen, siinä mielessä poikkeus, että ehkä monella muulla, täällä olevasta, jolla on perhe täällä koko ajan. Mä teen tällä hetkellä niin sanotusti keikkalääkäriin [sanoo suomeksi] töitä...*¹³⁹

¹³⁷ *H: Kas sul pere on ka käind külas? Sirje: Ja ikka. Nüüdki tulevad, ma ei lähe pühadeajal sinna, vaid (nad) tulevad siia. (H:3)*

¹³⁸ *Tõnis: Mul oli praegu ka naine külas, ta tuli hommikul tagasi. Aga eks ta nagu rohkem lõbu pärast käib. (H:5)*

¹³⁹ *Tõnis: ...mul on pere Eestis. Mu argipäevad on väga suur osa perega tegemist. Lapsed ja, see on nagu täiesti teist moodi. See argipäev. Hommikul tööle ja peale lõunal siis või õhtu poole siis koju ja siis oma tegemised ja toimetused mis on, mida siis nagu siin Soomes olles mul ei ole. Ma ütlen, et ma olen nagu teistmoodi, ma olen selles mõttes nagu poikkeus, võibolla mõnest teisest siin olevast, kellel pere siin kogu aeg on. Ma teen praegu nagu nii nimetatud nagu keikkalääkäri [ütleb soome keeles] ...” (H:5)*

Samoin Riholle ja Reinulle Suomessa töissä oltu aika on ikään kuin taukoa oikealle elämälle ja arjelle, jotka ovat Virossa. Arkiviikot tarkoittavat heille aina neljää pitkää työpäivää ja kolmea päivää Virossa perheen kanssa.

*Riho: Mun elämä on kuitenkin Virossa, mä olen Suomessa vain töissä. Mun perhe on kuitenkin tässä mielessä Virossa. Me mennään joka torstai ja joka ikinen sunnuntai me tullaan takaisin. Joka jumalan viikko.*¹⁴⁰

Andrusen työ muistuttaa mielestäni hieman merimiehen elämää, sillä hän on vuorotellen yhden viikon kotona ja yhden viikon poissa. Andrus tosin itse sanoo työnsä eroavan merityöstä paljon. Rekkakuskina hän vuorottelee aina toisen kuskin kanssa ja myös jakaa tämän kanssa vuoroviikoin asunnon. Andrus kertoo, että nyt kun lapset ovat isompia, on hänenkin helppo olla poissa kotoa. Andrus kertoi myös nauttivansa aina vapaista viikoistaan, jolloin hän ehtii puuhastelemaan ja auttamaan läheisiään kotona, ennen kuin taas lähtee töihin.

*Andrus: Siellä (Virossa, kotona) joo, periaatteessa kyllä loma. Harrastuksen vuoksi auton korjausta ja sellaista. Mitään ihmeellistä en tee. Että töissä en Virossa käy.*¹⁴¹

Maren haastattelusta pystyi aistimaan, että vaikka hän ei käykään kovin usein kotona Virossa, hänen ajatuksensa ovat siellä jatkuvasti. Kotiin Keski-Viroon Mare matkustaa kerran kahden kuukauden aikana. Maren lapset ovat jo aikuisia, joten heistä ei tarvitse huolehtia enää kokoaikaisesti. Kuitenkin silloin kun hän käy kotona Virossa, viettää hän eniten aikaa lastensa ja lastenlastensa kanssa.

*Mare: Mulla menee kaikki se aika (Virossa) omalle perheelle. Omat lapset ja lapsenlapset. Olet yhden luona ja toisen luona, ja sitten on yksi lapsi ja toinen lapsi. Et enimmäkseen se niin onkin. Koska mä käyn niin harvoin.*¹⁴²

¹⁴⁰ Riho: Mu elu on Eestis ikkagi, ma töötan ainult Soomes. Mu pere on ikkagi selles mõttes Eestis. Me lähme iga neljapäev lähme ja igal pühapäeval tuleme. Iga jumala nädal. (H:2)

¹⁴¹ Andrus: Seal jah, põhimõtteliselt küll puhkus. Hobi korras autoremont ja siukest. Midagi suurt ei tee jah. Et tööle ei käi nagu seal Eestis. (H:1)

¹⁴² Mare: Mul läheb kõik see aeg oma pere peale. Oma lapsed ja lapselapsed ja . Oled ühe juures ja teise juures, ja siis on üks laps ja teine laps. Et põhiline ongi. Et kuna mä käin nii harva. (H:4)

Sirjellä tilanne on hyvin samantyyppinen kuin Marella, mutta hän käy Virossa useammin, kerran tai kaksi kuukaudessa. Kotona ollessaan hän tapaa perhettään, ystäviään ja käy mahdollisuuksien mukaan teatterissa ja matkustaa loma-aikoina eri puolilla Viroa.

*Sirje: (Virossa on) lapset ja lastenlapset. Ja ja, mitä siellä, ei oikein mitään erikoista. No yritän käydä teatterissa. Sitten on konsertit ja sellaiset. Kesällä erityisesti eikä niin, niitä konsertteja on paljon, voi ajaa sillä tavalla(pitkin Viroa). Pärnussa ja niin...*¹⁴³

Lagerspetzin tutkimuksen mukaan hyvin monet suomenvirolaiset käyttävät kulttuuripalveluja enemmän Virossa kuin Suomessa. Kulttuuripalveluihin ja yhdistyselämään osallistuminen tai ylipäänsä suomalaiseen yhteiskuntaan integroituminen ovat hänen mukaansa sitä suurempia, mitä enemmän henkilö kokee Suomeen jäämisen pysyväksi, ja vastaavasti pienempiä, mikäli henkilö uskoo palaavansa Viroon.¹⁴⁴ Tämä sopii yhteen tutkimukseni haastateltavien kanssa, sillä monet tosiaan harrastavat ja käyvät kulttuuritapahtumissa vain Virossa.

Kaikki haastateltavani omistavat asunnon tai kiinteistön Virossa, johon Suomessa tienatuilla rahoilla panostetaan. Tämä on tyypillinen siirtotyöläisten tai maahanmuuttajien piirre, jolla säilytetään paitsi materiaallinen myös tunnelähtöinen side kotimaahan. Koti on tavallaan ankkuri, joka on kiinni lähtömaassa, johon ajatuksen tasolla suunnitellaan kokonaisvaltaista paluuta.¹⁴⁵ Tässä tutkimuksessa haastattelemillani miehillä on konkreettinen koti, jonne palataan aina töiden päätyttyä. Samoin haastattelemani naiset korostivat oman asunnon tärkeyttä Virossa, vaikka kummankaan asunto ei seiso tyhjillään heidän poissa ollessaan. Mare ja Sirje ovat molemmat päätyneet ratkaisuun, jossa heidän aikuiset lapsensa perheineen asuvat Virossa äitiensä asunnoissa. Se on myös tapa auttaa lasten perheitä taloudellisesti.

¹⁴³ *Sirje: Lapsed ja lapselapsed ja. Ja ja.. Mis seal, midagi siukest erilist. No ka ikka teatris olen käind, üritan käia. Kontserdid ja siuksed asjad. Suvel on just eriti eks ole, on neid konsterte palju, saab sõita niivisi... Pärnus ja...(H:3)*

¹⁴⁴ Lagerspetz 2011: 13, 19.

¹⁴⁵ Bendix, Löfgren 2007: 11.

Sirje: ...ja koska mulla lapset, mun nuorempi poika perheensä kanssa asuvat nyt minun asunnossa Virossa. Sitten, kun he kerran saavat itselleen oman asunnon, niin sitten mä aion katsoa, että teenkö siellä (omassa asunnossa) remonttia, mutta koti, se jää mulle kuitenkin...¹⁴⁶

Kaikki haastattelemani henkilöt kokivat hyvin vahvasti, että heidän kotinsa on Virossa, vaikka he viettävätkin viikoistaan ja kuukausistaan yli puolet Suomessa. Tämä toistuu haastateltavien vastauksissa: koin heidän selittävän tilannettaan, näkemyksiään ja mielipiteitään Virossa asuvan näkökulmasta. Tähän tutkimukseen haastatellut eivät rakenna elämäänsä Suomeen, mikä on tullut esille läpi tämän tutkimuksen, vaan he rakentavat sitä Viroon. Kiinnekohtana on koti Virossa, jossa perhekin on.

Tõnis: Se oli niin kuin se. Ja mulla on ollut tää koko ajan väliaikainen projekti. En mä olekaan suunnitellut, sitä hetkeä ei ole koskaan ollut, että olisin ajatellut, että nyt mä jään Suomeen.¹⁴⁷

Rein: Koti on Virossa. Koti on Virossa (sanoo painokkaasti). Sitä ei muuta mikään. Mä olen kulkenut tätä väliä jo viis vuotta. Mä olen sanonut, että mä tarviten jo kapteenin papereita että... Viis vuotta, joka jumalan viikko tiedätkö seulonut edestakaisin. Ei, koti on Virossa. Joka tapauksessa.¹⁴⁸

Tämä näkyy myös siinä, että ympäröivään suomalaiseseen yhteiskuntaan ei juurikaan osallistuta. Esimerkiksi ympäröivää kaupunkitilaa ei tunneta, eikä siihen kiinnitetä huomiota. Tästä tein konkreettisen havainnon silloin, kun sovin tapaamispaikoista haastateltavieni kanssa. Esimerkiksi kun Andrusen kanssa yritin puhelimesa sopia haastattelupaikkaa, hän totesi minulle voivansa tulla minne vain, koska suunnistaa aina

¹⁴⁶ *Sirje: ja kuna mul lapsed elavad praegu, mul noh noorem poeg oma perega nagu elabki praegu minu korteris Eestis. Siis, siis noh kui nemad ükskord omale nagu enda elamise saavad ja siis ma kavatsen vaadata et mis ma siis teen remonti aga kodu noh se jääb ikkagi mul alles. (H:3)*

¹⁴⁷ *Tõnis: See oli nagu see. Ja mul on see kogu aeg olnud ajutine projekt. Ega ma ei olegi plaaninud, seda hetke ei olegi kunai olnud, et ma olen mõelnud et ma nüüd jään Soome. (H: 5)*

¹⁴⁸ *Rein: Kodu on Eestis. Kodu on Eestis (tugevalt). Mitte midagi ei ole teha. Ma olen viis aastat seda laevaga sõitnud. Ma olen öelnud, et mul on kapteni pabereid juba vaja et et... Viis aastat, tead iga jumala nädal tead sõelud edasi tagasi. Ei, kodu on Eestis. Igal juhul. (H: 2)*

kartan kanssa. Tällöin käsitin, että vaikka haastateltavani ovat käyneet töissä pääkaupunkiseudulla jo useita vuosia, heillä ei ole aavistustakaan kadunnimistä tai paikoista heidän työympäristössään, vaikka kyse on tavallaan heidän toisesta ”kotikaupungistaan”.¹⁴⁹ Tämä mielestäni osoitti tietyllä tavalla juuri sitä irrallisuutta, joka on tullut esille kautta tämän tutkimuksen. Toisaalta haastateltavani eivät tuntuneet välittävänkään ”työkaupunkinsa” tuntemisesta.

Andrus: ...keskiviikkona illalla tulen, teen viikon ajan töitä, ja sitten kotiin takaisin...

H: Periaatteessa sitten onkin niin, et kaikki elämä tapahtuu Virossa, täällä... Ja käyt täällä vain töissä ja ajatukset on...

*Andrus: ...kotona. Kyllä.*¹⁵⁰

Yhtenä mielenkiintoisena lisäesimerkkinä ankkuroitumisesta Viroon toimii niinkin jokapäiväinen asia kuin ruoka. Kaikki haastateltavat seuraavat hyvin tarkkaan ruoan hintaa, vertailukohteenaan Viron hintataso. Tämä näkyy etenkin ruokaostoksien mukana tuomisessa Virosta.

*Rein: Ainoa mikä meillä on (halvempaa), mitä mä en kyllä jaksakaan ikinä kantaa, mitä ne (toiset töihin tulijat) täällä kantaa mukana on se olut, lonkero ja viina. Se on vielä verrattuna Helsingin hintoihin jäänyt halvemmaksi. Kaikki muu, jos käyt Lidlissä tai jossakin, noh katsot missä on halvemat kaupat, on mahdollista syödä aika hyvin. Niin ettei syö myöskään mitään roskaa. Jos menet Viroon, niin sieltä ostat sitä leipää, tai maitoa ja asioita... Juusto on Suomessa halvempaa.*¹⁵¹

Osa tuo tietenkin ruoka-aineita mukanaan myös maun ja tuttuuden takia, mutta osa laskelmoi suhteellisen tarkkaan, mikä ruoka-aine on kannattavaa tuoda Virosta, ja mikä

¹⁴⁹ OA: KPK.

¹⁵⁰ *Andrus: ...kolmapäeval õhtul tulen, teen nädala aega tööd ja siis koju tagasi...*

H: Põhimõtteliselt siis ongi nii, et kõik elu toimub Eestis, siin... ja sa käid siin vaid tööl ja mõtted on...

Andrus: ...kodus. Jah. (H:1)

¹⁵¹ *Rein: Ainuke, mis meil on (odavam), mida ma küll ei viitsi mitte kunagi vedada, mida nad siin nagu veavad, on see õlu, dzinn ja viin mida nad siin suure hulgaga üle veavad, See on veel Helsingi mõistes on jäänud odavamaks aga... ülejäänud asi, kui sa käid Lidlis või kuskil siuksed, noh vaatad kuskil odavamad poed, on võimalik ennast päris hästi ära toita. Ei sööga mingit rämps. Kui lähed nagu Eesti ostma, ostad seda leiba, või piimad ja värgid... Juust on Soomes odavam juba... (H:2)*

taas on Suomessa halvempaa. Koska hintataso on Virossa viime vuosina noussut, erityisesti euron tulon myötä, ovat nykyään monet ruoka-aineet halvempia Suomessa.

*Sirje: /...Että mä olen kyllä ostanut sitä (juustoa) mukaan täältä. Joskus mä, se just riippuu siitä, että mä oon sattunut, ne tarjoukset just ruokatarvikkeissa. Sitten mä olen ottanut myös suomalaista tomaattia ja suomalaista kurkkua, koska ne on halvemmat ostaa täältä. Juuri silloin kun on ne tarjoukset, kun se sama virolainen kurkku ja virolainen tomaatti on mun mielestä Virossa kallita. Ei juuri nyt... Mä en siis ajattele niitä tavallisia hintoja mitä kauppoissa on, kyllä täälläkin on nyt yli neljä euroa kilo, niin on sekin kallista. Mutta sitten kun on sellaisia tarjouksia, silloin on kyllä huomattavasti halvempaa. Mä en ole sellaisia meillä Virossa vielä nähnyt, että hintaero niin tuntuva olisi.../*¹⁵²

Haastateltavien mukaan virolainen ja suomalainen ruoka ovat makumaailmoiltaan hyvin erilaisia. Monet korostivat kaipaavansa joitakin tiettyjä ruokia arkeensa, kuten virolaista leipää, rahkaa ja smetanaa.

*Riho: Leivän mä tuon Virosta, leivän maku on ihan toinen. Täällä se (leipä) on niin kun sahajauhoista (tehty).*¹⁵³

*Mare: Että se rahka ja virolainen savumakkara (meetvursti) ja leipä ja hapankerma (smetana) ja ne on olemassa. Tietenkin kun mä tulen Virosta mä en tuo niitä sen takia, että on halvempaa, vaan juuri maun takia.../*¹⁵⁴

¹⁵² *Sirje: /...Et ma olen nagu seda jah olen ostnud siit kaasa. Teinekord ma, ja just see oleneb ka sellest, et ma olen sattunud, need allahindlused just toidukauppadel eksle. Siis ma olen võtnud ka soome tomatit ja soome kurki, sest need on olnud teinekord odavamad siit osta. Kui on just need pakkumised eksle, kui siis seda sama eesti kurk ja eesti tomat on ju minu meelest Eestis kallid. Mitte küll praegusel hetkel... Mitte ma ei mõtle neid tavahindadega poes on, kui siin on ka praegu üle nelja euro kilo siis see on ikka kallid. Aga aga et siin tehakse siukseid pakkumisi, kui on ikkagi tunduvalt odavam. Mida meil eestis ei ole ma siia maani tähelepannud. Et see hinna vanhe nii tunduvalt, tunduv oleks.../* (H:3)

¹⁵³ *Riho: Leiva ma toon ka Eestist, leiva maitse on ka hoopis teine... Siin on nagu saepuru. (H:2)*

¹⁵⁴ *Mare: Et see kohupiim ja eesti suitsuvorst ja leib ja hapukoor ja need on olemas. Muidugi kui ma eestist tulen ma ei too mitte sellepärast et odavam oleks, vaid just maitse pärast. (H:4)*

4.5 Ajatuksia tulevaisuudesta - väli aikaista vai pysyvää?

Vaikka haastateltavani tuntevatkin Viron vahvasti kotipaikakseen, antoivat useimmat heistä ymmärtää, etteivät ole kovinkaan pian palaamassa sinne takaisin. Kaikki haastateltavani olivat sitä mieltä, että ainakaan tällä hetkellä Viron taloudella ei mene kovin hyvin, ei ole työpaikkoja eikä sen enempää kilpailukykyisiä palkkojakaan, joten syytä paluulle juuri tällä hetkellä tai lähitulevaisuudessa ei näytä olevan. Maren kämppäkaveri toisteli minulle kahvipöydässä, ettei hän varmasti mene takaisin, koska Virossa pitää tehdä montaa työtä ja silloinkaan ei pärjää kunnolla.¹⁵⁵ Palkkaerot maiden välillä ovat suuret.¹⁵⁶ Useimmat haastateltavani ovat todenneet suomalaisten palkkojen olevan virolaisiin palkkoihin verrattuna ainakin kolmin- ellei nelinkertaisia. Tästä huomattavasta palkasta ei haluta luopua, vaan sen eteen ollaan valmiita tekemään töitä.

Merkille pantavaa on myös se, että haastateltavani ovat työskennelleet Suomessa jo pitkään, keskimäärin viisi vuotta. Ratkaisu ei siis ole lyhytaikainen muutaman kuukauden keikkatyö vaan elämäntapa, joka on jo muodostunut tai juuri muodostumassa pitkäkestoiseksi. Kysyessäni kauanko haastateltavat vielä suunnittelevat tai luulevat käyvänsä Suomessa töissä, sain vastaukseksi, että niin kauan kuin töitä riittää, tai ainakin siihen asti, kunnes Viron palkkataso nousee samalle tasolle kuin Suomen. He saavat Suomesta moninkertaista palkkaa Viron palkkatasoon nähden ja pystyvät näin kustantamaan itselleen ja perheelleen hyvän elämän Virossa. Toisaalta he tinkivät huomattavasti elämäntyylistään ollessaan Suomessa. Haastateltavat elävät ikään kuin jonkinlaisessa välitilassa, jossa pystyvät hyödyntämään kummankin yhteiskunnan etuja.

¹⁵⁵ OA: KPK.

¹⁵⁶ Viron tilastokeskuksen mukaan keskimääräinen palkka vuonna 2010 oli 792 euroa/kk. [<http://www.stat.ee/49255>](luettu 31.1.2012) Suomessa keskiansio yksityisellä sektorilla vuonna 2010 oli 3255 euroa/kk. Suomen virallinen tilasto (SVT): Yksityisen sektorin kuukausipalkat [verkkajulkaisu] (luettu 31.1.2012).

Suomen ja Viron maantieteellinen läheisyys antaa maiden väliselle siirtolaisuudelle, siirtotyöläisyydelle ja matkustamisellekin aivan erityisen piirteen. Kun maiden välinen matka taittuu parhaimmillaan alle kahdessa tunnissa, on tänne muuttaneilla hyvä mahdollisuus pitää yhteyttä lähtömaahan ja vieraila siellä. Samoin tänne töihin lähteneet ja tämän tutkimuksen kohteena olevat kahden maan välillä kulkevat ihmiset eivät välttämättä ole joutuneet tekemään pitkäaikaista ja sitovaa päätöstä muuttamisesta. He voivat käydä täällä vain töissä ja palata joka viikko takaisin kotiin. Tämä eroaa 1970-luvulla Suomesta Ruotsiin töihin lähteneiden tilanteesta, jossa päätös lähteä töihin toiseen maahan oli kokonaisvaltaisempi jo maantieteenkin takia.¹⁵⁷ Toisaalta Ruotsiinkin lähdettiin sillä taka-ajatuksella, että siellä oltaisiin vain ”käymässä” ja ”tienaamassa”, kunnes palattaisiin takaisin kotiin Suomeen. Ajatus väliaikaisuudesta on keskeinen osa monen Ruotsiin töihin lähteneen muuttotarinaa.¹⁵⁸

Palattaessa 2000-luvulle Viron ja Suomen välillä liikkuviin henkilöihin, ei voida vielä nähdä varsinaista muuttotarinaa. Voidaan vain tuoda esille mahdollisia syitä, jotka saattavat johtaa lopulta näiden henkilöiden muuttoon Suomeen. Tätä ei välttämättä kuitenkaan koskaan tapahdu, koska maantieteellinen läheisyys mahdollistaa myös pitempiaikaisen pendelöinnin, kuten haastateltavani esimerkillään osoittavat.

Sirje: No tarkoitan, että vaikea on se hetki, että sun pitää muuttaa sun elämä niin perusteellisesti, että sun pitää tulla pois kotoa, että sun pitää tottua toiseen yhteiskuntaan, eikä niin. Se muuttumishetki. Mutta mä luulen, et se on ihan sama, tarkoitan se on myös sama jos sä muutat kotona (Virossa), jos sä muutat Virossa yhdestä kaupungista toiseen, myös se on todella iso muutos ihmiselle. Silloin kun sä teet sen muutoksen, on vaikeaa, mutta kun sä olet sen jo tehnyt, sitten ei enää olekaan niin vaikeaa, ainakaan minulle itselleni./¹⁵⁹

¹⁵⁷ vrt. Snellman 2003: 92–105.

¹⁵⁸ Snellman 2003: 112.

¹⁵⁹ *Sirje: No tähendab raske on see, moment, et sa pead nagu muutma on elu nii põhjalikult, et sa pead tulema ära kodunt, et sa pead noh harjuma ikkagi teises ühiskonnas eksle. See muutumismoment. Aga ma arvan et see oleks ükstaskõik, tähedab see on ju ka kodus kui sa kolid, kui sa kolid eestis ka ühest linnast teise, ka see on ju tohutu muutus inimese jaoks. Siis kui sa seda hakkad muutma, see on nagu raske, kui sa oled selle juba ära teinud, siis ei ole enam hullu, vähemalt minu jaoks./ (H:3)*

Rein, joka on käynyt viikoittain töissä Suomessa jo viiden vuoden ajan, sanoo, että hän voi käydä täällä töissä, muttei voi kuvitellakaan muuttavansa tänne.

*Rein: Ei. Mä en jää. Mä käyn töissä täällä, mutta mä en ikinä muuta tänne.../*¹⁶⁰

Samoilla linjoilla on hyvin pitkälti Andrus, joka on joskus ehkä leikitellyt muuttoajatuksella, muttei näe siihen varsinaista syytä. Andrus kokee, ettei haluaisi olla Suomessa maahanmuuttajan asemassa, ja on myös tästä syystä Suomeen muuttoon vastaan. Andrus ilmaisi haastattelun aikana myös tyytymättömyyttään Viron valtion politiikkaa kohtaan.

*Andrus: Sanotaan, että eiköhän Viron valtio ole itekin vähän syyllinen (siihen että ihmiset lähtevät muualle töihin). Vaikka esimerkiksi ne viimeiset työsopimuslait./ Viroa, kun kotipaikkaa mä en vaihtaisi mistään hinnasta. Mutta sanotaan, että en mä mikään valtion patriootti ole. Mä en maksa sinne yhtä penniäkään... /että sitä mä oon ajatellut, että jos, niin sitten mä muuttaisin vain Suomeen. (Mutta jos sanotaan) niin rehellisesti, sä olisit täällä kuitenkin maahanmuuttaja. Mutta muuten luonnon puolesta ja sanotaan kielenkin kannalta olisi tämä ainoa maa (minne voisi muuttaa). Mutta ei mulle ole tullut sellaista ajatusta, että muuttaisin pois. Mulla on Virossa oma talo, miksi (muuttaisin pois)?... Niin hullu se yhteiskunta ei myöskään ole.*¹⁶¹

Myös Riho oli sitä mieltä, että aika monen asian pitäisi muuttua Virossa, ennen kuin hän lopettaisi työt Suomessa. Tällä hän mielestäni tarkoitti myös muita yhteiskunnallisia arvoja kuin vain palkkatasoa.

*Riho: Virossa täytyy kyllä aika monen asian muuttua paljon, ennen kun kannattaisi mennä takaisin Viroon (töihin).*¹⁶²

¹⁶⁰ Rein: Ei. Ma ei jää. Ma käin tööil siin aga mitte kunagi ma ei koli siia.../ (H:5)

¹⁶¹ Andrus: Ütleme, et eks Eesti riik ole selles ka natuke süüdi. Nagu need viimased töölepinguseadused./Eestit kui elukohta ma ei vahetaks mitte mingi hinna eest. Aga ütleme, et mingi riigipatrioot ma ei ole. Ma ei maksa ka sinna mitte üks penn./ / et seda ma olen ka mõlenud, et kui, siis ainult Soome. päris ausalt, et sa oled ikkagi siin maahanmuuttaja. Ja muidu looduse poolest ja ütleme keele poolest oleks see ainuke maa. Mulle ei ole seda kunagi nimodi otseselt mõttevälgatust olnud, et ära kolida. Eestis ka oma maja, milleks... Nii hull see ühiskond ka ei ole. (H:1)

¹⁶² Riho: Eestis peab ikka väga palju muutuma et Eesti tagasi minna... (H:2)

Vaikka kulttuuri- ja kielitilana Suomi ja Viro ovat hyvinkin samankaltaisia, on maiden välillä perustavanlaatuinen ero, joka näkyy yhteiskunnallisissa arvoissa ja johon haastateltavatkin edellä viittaavat. Toinen maa on pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta ja toinen post-sosialistinen uusliberalistiseen suuntaan kehittyvä kansallisvaltio. Tämä maiden välinen ero näkyy konkreettisimmin yhteiskunnan syvissä riveissä.¹⁶³ Hyvinvointiyhteiskunta on arvoiltaan pehmeämpi ja huolehtivampi. Nyky-Virossa taas ihmisten on pärjättävä hyvin pitkälle omin voimin.

Tutkimani ajankohtaisen ilmiön tulevaisuutta on vaikeaa ennustaa – muuttavatko haastateltavat pysyvämmiin perheineen jossain vaiheessa Suomeen, vai jatkuuko tällainen pendelöinti eläkeikään asti?¹⁶⁴ Haastateltavat itsekään eivät osanneet arvioida, kuinka kauan he jatkavat työskentelyä Suomessa. Monella asia oli kiinni myös mahdollisuuksista Virossa. Mare esimerkiksi kertoi, että voisi palata Viroom, jos sieltä löytyisi hyvä työpaikka, jossa palkka olisi kohdallaan.

Mare: Mä olen itselle, kun mä tulin mä en tehnyt mitään suunnitelmia. Mä ajattelin, että mä tulen ja kokeilen vaan. Mä en uskonut, että mä jään tänne näin pitkäksi ajaksi... Mutta mä en osaa sanoa, että kauaksiko mä tänne vielä jään... Mutta lähivuosien aikana mä en ainakaan mene takaisin. Mä menisin Viroom takaisin jos mä saisin sieltä hyvän työpaikan ja hyvän palkan... Mutta mulla on ikäkin jo niin paljon, ettei kukaan mua siellä enää palkkaa.¹⁶⁵

Tõnis, joka tällä hetkellä elää pääasiallisesti Virossa, sanoi jatkavansa keikkailua niin kauan kuin se on hänelle kannattavaa ja hänelle siitä maksetaan. Tõnis kertoi myös voivansa palata vielä pitempiaikaiseen työsuhteeseen Suomessa.

¹⁶³ Jakobson, Järvinen-Alenius, Pitkänen, Ruutsoo, Keski-Hirvelä, Kalev 2011: 299.

¹⁶⁴ Virossa vaikinaisesti asuvat ovat ilmaisseet mahdollisen paluumuuton ajankohdan olevan vasta eläkeiässä. (Kukk 2011)

¹⁶⁵ *Mare: Ma olen omale, kui ma tulin ma ei seadnud omale plaane. Ma mõtlesin et ma tulen ja proovin lihtsalt. Ma ei uskund, et ma siia nii kauaks jään. Aga ma ei oska öelda selle kohta ka öelda, et kauaks ma siia jään... Aga lähema paari aasta jooksul ma kindlasti tagasi ei lähe. Ma läheks Eestisse tagasi kui ma saaksin seal hea töökoha ja hea palga... Aga mul on vanust ju nii palju et keegi mind enam ei palka... (H:4)*

H: .../Kuinka kauan sä luulet, että käyt vielä tällä tavalla töissä Suomessa?

Tõnis: Niin kauan kun ne haluavat mulle siitä maksaa.

H: Olisitko sä valmis tulemaan tänne vielä niin, että olisit täällä pitemmän ajan?

Tõnis: Mulle olisi ihan mahdollista tulla tänne vielä puoleksi vuodeksi. Joka kerta (esimies) kysyy multa, että koska sä taas tulet? ¹⁶⁶

Sirje aikoo työskennellä Suomessa eläkeikään asti. Hän ei halunnut haastattelussa arvailla, palaako hän sittenkään ehdottomasti kokonaan takaisin Viroon, vaan sanoi pitävänsä kaikki vaihtoehdot avoimina.

Sirje: Eläkeikään asti ainakin. Siihen ei ole enää pitkää aikaa, koska mä täytän tänä vuonna viiskytviis... Että sitä aikaa ei niin paljoa ole jäljellä, että jos se aika olisi pitempi niin ajattelisin eri tavalla. Mutta nykyisen tilanteen kanssa, että eläkeikään asti ainakin mutta en mä senkään jälkeen sano mitään varmasti. Että en mä voi ihan varmasti sanoa, että muutan sitten takaisin Viroon. Ja ja kaikki, en tiedä. En tiedä. Mä haluan olla avoinna kaikelle, katsotaan mitä elämä tuo. ¹⁶⁷

¹⁶⁶ *H: .../ kui kaua sa arvad et sa käid veel nimodi tööl Soomes?*

Andrus: Nii kaua kui nad tahavad mulle sellest raha maksta.

H: Kas sa oleksid nõus veel tulema tööle siis nimodi, et sa oled pikemad ajad?

Andrus: Mul oleks täiesti vabalt see võimalik tulla pooleks aastaks. Iga kord küsib (ülemus) mu käest kuna sa tuled. (H:5)

¹⁶⁷ *Sirje: No pensionini kindlasti. Sinna ei ole enam nii palju jäänd, et sest ma saan see aasta viiskenviis... Et noh seda aega nii hirsalt palju ei ole, et seda kui see oleks pikem aeg siis mõtleks teist moodi. Aga praeguse seisuga ma mõtlen nii, et pensionini kindlasti aga ma ei välista ka siis mitte midagi. Et ma siis nagu täiesti kindlasti kolin eestisse tagasi või... ja ja kõik, ei tea. Ei tea. Ma tahan olla avatud, vaatame mis elu toob. (H:3)*

5 UHRAUKSIA?

Virolaisia maahanmuuttajia Suomessa on tutkittu aikaisemminkin, mutta tässä tutkimuksessa on nostettu esiin monesti vain ohimennen mainittu maahanmuuttajatyyppejä, pendelöijä, joka jakaa arkeaan jatkuvasti kahden maan välillä. Tutkimuksessa on pyritty valottamaan tällaisen ratkaisun tehneiden ihmisten elämää. Tämän tyyppisen osittaisen maahanmuuton, ylirajaisen elämän, mahdollistaa Viron ja Suomen välinen maantieteellinen läheisyys. Toinen merkittävä tekijä on kielen ja kulttuurin läheisyys. Varsinkin suomen kieli on monille virolaisille ennestään tuttu, tai ainakin se on helppo omaksua kielten sukulaisuudesta johtuen.

Tämän tutkimuksen alussa on tuotu esille virolaisten Suomeen kohdistuvan maahanmuuton kasvanut määrä 1990-luvulta alkaen. Maahanmuutto Virolasta Suomeen on tilastojen mukaan likimain kaksinkertaistunut Viron liittyttyä Euroopan unioniin. Näihin uusiin, viime vuosien aikana asuinpaikkansa Suomeen rekisteröineisiin virolaisiin kuuluvat myös tähän tutkimukseen haastatellut henkilöt Andrus, Rein, Riho, Sirje, Mare ja Tõnis.

Arjesta selviytyminen ja siihen parhaiden keinojen löytäminen ovat keskeisiä syitä siihen, miksi tutkimukseen haastatteleman virolaiset ovat lähteneet Suomeen töihin. Kukin on pyrkinyt luomaan itselleen ja perheelleen parhaan mahdollisen arjen. Tässä konkreettisessa tutkimuksessa on käsitelty kuuden yksittäisen virolaisen arkea Suomen ja Viron välillä. Näiden kuuden henkilön kertoman perusteella on vaikea tehdä yleistyksiä, koska arjen kokemuksia sekä tapoja jakaa työtä ja vapaa-aikaa on varmasti yhtä paljon kuin ihmisiäkin. Tässä tutkimuksessa kuitenkin nousivat esiin tietyt yhteneväisyydet ja samantyyppiset kokemukset, jotka ovat hyvinkin sovellettavissa muihin samanlaisessa elämäntilanteessa oleviin ihmisiin.

Keskeisimmät aiheet ovat tässä tutkimuksessa olleet työn ja kodin välillä tapahtuva tasapainoilu ja yhteydenpito. Pendelöijien arkea leimaa myös jatkuva matkustaminen. Enemmistöä haastateltavista yhdistää heidän oma määritelmänsä elämäntilanteestaan:

Suomessa käydään töissä ja Virossa kotona. Tämän perusteella he myös alun perin valikoituivat haastateltaviksi. Yhteinen motiivi kaikilla on taloudellisen hyödyn tavoittelu. Toki myös kokeilunhalu, tietynlainen riskinotto ja mielenkiinto tällaista työmahdollisuutta kohtaan ovat olleet syinä lähtöpäätökseen. Töihin Suomeen on päästy useimmiten tuttujen kautta.

Taloudellisen hyödyn saavuttamiseksi on pitänyt tehdä uhrauksia niin täällä Suomessa kuin kotona Virossakin. Haastateltavien arki Suomessa ei ole yhtä kokonaisvaltaista kuin täällä vakituisesti asuvien, ja vain yksi haastateltavista kokee, että hänellä on myös Suomessa koti. Kaikki muut haastateltavat jakavat Suomessa ollessaan asunnon, ja säästävät tätä kautta myös taloudellisesti. Koska asumismuoto Suomessa on väliaikainen, ohjaa se vapaa-aikana ajatukset kotiin perheen luo, jonne ollaan usein yhteydessä joko puhelimitse tai internetitse. Suomessa vietetty aika täyttyy enimmäkseen töistä, ja vapaa-ajalla seurataan paljon Viron tapahtumia. Taloudellisia säästöjä tehdään myös vertailemalla taloustarvikkeiden ja ruokakorin hintaa. Virosta saatetaan tuoda mukana ruokaa etenkin maun vuoksi, mutta myös jotta rahaa Suomessa ollessa kuluisi vähemmän.

Tutkimukseen nojaten voi myös sanoa, että miesten ja naisten lähtöpäätös on suurelta osin riippuvainen perhetilanteesta. Miesten tuntuu olevan helpompi lähteä viikoksi pois kotoa, kun taas naiset ovat ylipäänsä lähteneet Suomeen vasta lasten aikuistuttua. Haastattelemillani miehillä on kaikilla perhe Virossa. Miehet pyrkivät palaamaan perheen luo aina yhden työrupeaman päätyttyä ja tästä syystä matkustavat jatkuvasti maiden välillä. Vaikka haastatteleman naiset eivät käykään yhtä usein kotona Virossa, kokevat he sen silti kotipaikakseen. Haastateltavien naisten lapset ovat jo aikuisia, joten heidän välitöntä läsnäoloaan ei lahden toisella puolella kaivata niin aktiivisesti, kuin haastateltavien miesten. Harvemmita vierailuista huolimatta naiset pyrkivät olemaan aktiivisesti mukana lastensa ja lastenlastensa elämässä. Virossa vietetty aika on useimmilla haastateltavilla viikonlopun pituinen, ja lomatkin vietetään usein kotona. Muista erottuva tilanne, joka tässä tutkimuksessa nousi esille, on satunnainen keikkatyö, jonka ajankohdan voi itse määritellä.

Kotoa töihin ja takaisin matkustetaan laivalla ja autolla. Monet matkustavat yksin. Kauempana maalla asuvat taas kulkevat matkat yhdessä samalla autolla. Maiden välinen raja on EU:n myötä hämärtynyt, ja siirtymistä toisen valtion tilaan merkitsee nykyään esimerkiksi matkapuhelinverkon vaihtuminen. Nykyaikainen teknologia ja sosiaalinen media mahdollistavat sujuvan ja monipuolisen yhteydenpidon Viroon, samalla kun henkilöt itse ovat Suomessa. Yhteydenpito perheeseen on työpäivinä tiivis. Tämän lisäksi useimmat seuraavat aktiivisesti virolaisia televisiokanavia ja sanomalehtiä.

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että Viron ja Suomen välillä voi todellakin elää arkea kahdessa valtiossa samanaikaisesti. Näiden maiden muodostamassa ylirajaisessa tilassa voi tasapainoilla kahden talouspiirin välissä, voittaen paremman tulotason Suomessa, mutta menettäen osan sosiaalisesta arjesta Virossa. Toisaalta täytyy myös kysyä, onko valinta tehty tarkkaan suunnitellusti, vai onko pikemminkin kyseessä tarjottu mahdollisuus, jonka pysyvyyttä ei ratkaisun hetkellä ole loppuun asti pohdittu. Tutkimukseni perusteella voidaan todeta, että haastateltavat eivät itsekään tiedä, kauanko tämä arki kahden maan välillä jatkuu. Tilanne kuitenkin tällä hetkellä näyttää siltä, että maiden välillä matkustavien pendelöijien kotoutumisprosessi Suomeen ei kaikilta osin ole lähtenyt käyntiin. Mutta pitäisikö sen edes? Entä kuka määrittelee täysivaltaisen arjen ja siitä tinkimisen? Eikö tällainen elämä ole myös osa rajatonta Eurooppaa? Tämä tutkimus on ollut katsaus tilastojen taakse ja sivulauseiden henkilöihin, jotka liian usein jäävät ilman omaa ääntä.

Lähteet

Tekijän oma arkisto (OA)

Haastattelut (H)

(H:1): ”ANDRUS”, mies, rekkakuski, syntynyt n. 1965. Haastattelu tehty 23.3.2011. Helsinki. Nauhoite. Haastattelija Hanna-Liina Vanala. Kesto 50,25 min.

(H:2): ”REIN”, mies, rakentaja, syntynyt n. 1970 ja ”RIHO”, mies, rakentaja, syntynyt n. 1970. Haastattelu tehty 17.4.2011. Tallink-Silja Superstar-alus. Nauhoite. Haastattelija Hanna-Liina Vanala. Kesto 26,48 min.

(H:3): ”SIRJE”, nainen, kahviautomaattihuoltaja, syntynyt n. 1955. Haastattelu tehty 19.4.2011. Espoo. Nauhoite. Haastattelija Hanna-Liina Vanala. Kesto 35,22 min.

(H:4): ”MARE”, nainen, siivoja, syntynyt n. 1960. Haastattelu tehty 23.8.2011. Vantaa. Nauhoite. Haastattelija Hanna-Liina Vanala. Kesto 19,38min.

(H:5): ”TÖNIS”, mies, lääkäri, syntynyt n. 1970. Haastattelu tehty 17.10.2011. Helsinki. Nauhoite. Haastattelija Hanna-Liina Vanala. Kesto 19,35 min.

Kenttätyöpäiväkirja (KPK)

KPK 2011.

Muistio (M)

Muistiinpanot seminaarista ”Kahden kulttuurin kansalaiset – virolaisena Suomessa”. Helsingissä 18.11.2011.

Painamattomat lähteet

Helsingin yliopisto, historian laitos. Jäppinen, Jere 1999. Leivän perässä lahden poikki: virolaiset työnhakijat Helsingissä 1800-1900-luvun vaihteessa. Pro gradu - tutkielma. Helsinki.

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Appadurai, Arjun 1997. *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization. Public worlds. Volume 1.* University of Minnesota press: Minneapolis.

Benedix, Regina; Löfgren, Orvar (toim.) 2007. *Double Homes, Double lives? Ethnologia Europaea volume 37: 1–2: 7–15.*

Davies, Charlotte Aull ed. 2008. *Reflexive Ethnography: A guide to researching selves and others.* Routledge: London.

Gerholm, Lena 1993. *Inledning.* Teoksessa Gerholm, Lena (toim.) *Etnologiska visioner.* Carlsson Bokförlag: Stockholm.

Hoskins, Janet 1998. *Biographical objects: how things tell stories about people's lives.* Routledge: New York and London.

Huttunen, Laura 2010. *Tiheä kontekstointi: Haastattelu osana etnografista tutkimusta.* Teoksessa Ruusu vuori, Johanna; Nikander, Pirjo; Hyvärinen, Matti (toim.) *Haastattelun analyysi.* Vastapaino: Tampere.

Jakobson, Mari-Liis; Järvinen-Alenius Pauliina; Pitkänen, Pirkko; Ruutsoo, Rein; Keski-Hirvelä, Elisa; Kalev, Leif 2011. *The Emergence of Estonian-Finnish Transnational Space.* Teoksessa Pitkänen, Pirkko, İçduygu, Ahmet & Sert, Deniz (toim.) *Migration and Transformation: Multi-Level Analysis of Migrant Transnationalism.* Book Series: International Perspectives on Migration. Springer Science-Business Media (in print).

Kannike, Anu 2008. *Argikultuur nõukogude ajal.* Teoksessa Viies, Ants; Vunder, Elle (toim.) *Eesti rahvakultuur. Toinen täydennetty painos.* Eesti entsüklopeediakirjastus: Tallinn.

- Kannike, Anu 2002. Kodukujundus kui kultuuriloomine. Etnoloogiline Tartu-uurimus. Eesti Rahva Muuseumi sari 4. Eesti Rahva Muuseum: Tartu.
- Korkiakangas, Pirjo. Etnologisia näkökulmia muistiin ja muisteluun. Teoksessa Fingerroos, Outi; Haanpää, Riina; Heimo Anne; Peltonen, Ulla-Maija. Muistitietotkkimus. Metodologisia kysymyksiä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Tietolipas 214. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Kunnas, Kaja 2011. Kahden maan välissä. Helsingin sanomat 29.9.2011, Kulttuuri C1.
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka – aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino: Tampere.
- Kõresaar, Ene 2005. Elu ideoloogiad. Kollektiivne mälu ja autobiograafiline minevikutõlgendus eestlaste elulugudes. Eesti Rahva Muuseumi sari 6. Eesti Rahva Muuseum: Tartu.
- Lagerspetz, Mikko 2011. Vironkielisten maahanmuuttajien osallistuminen kulttuuri- ja yhdistyselämään. Raportti. Tuglas-seura: Helsinki.
- Martikainen, Tuomas; Sintonen, Teppo; Pitkänen, Pirkko 2006. Ylirajainen liikkuvuus ja etniset vähemmistöt. Teoksessa Martikainen Tuomas (toim.) Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla. Tietolipas 212. Etnisten suhteiden ja kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimuksen seura ry:n julkaisuja. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Miettinen, Anssi 2011. Apua lahden takaa. Helsingin sanomat 18.9.2011, Sunnuntai D1, D4-D5.
- Nikander, Pirjo 2010. Laadullisten aineistojen litterointi, käntäminen ja validiteetti. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo; Hyvärinen, Matti (toim.) Haastattelun analyysi. Vastapaino: Tampere.
- Paaskoski, Leena 2008. Herrana metsässä. Kansatieteellinen tutkimus metsänhoitajuudesta. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1170. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.

- Pietilä, Ilkka 2010. Vieraskielisten haastattelujen analyysi ja raportointi. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo; Hyvärinen, Matti (toim.) Haastattelun analyysi. Vastapaino: Tampere.
- Praakli, Kristiina 2010. Eestlased ja eesti keel Soomes. Teoksessa Praakli, Kristiina; Viikberg, Jüri (toim.) Eestlased ja eesti keel välismaal. Eesti Keele Sihtasutus. Tallinn.
- Praakli, Kristiina; Viikberg, Jüri (toim.) 2010. Eestlased ja eesti keel välismaal. Eesti Keele Sihtasutus. Tallinn.
- Ruotsala, Helena 2005: Matkoja, muistoja, mielikuvia – kansatieteilijä kentällä. Teoksessa Korkiakangas, Pirjo; Olsson, Pia; Ruotsala, Helena (toim.) Ethnos-toimite 11. Ethnos ry: Helsinki.
- Ruusuvuori, Johanna 2010: Litteroijan muistilista. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo; Hyvärinen, Matti (toim.) Haastattelun analyysi. Vastapaino: Tampere.
- Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo; Hyvärinen Matti 2010: Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo; Hyvärinen, Matti (toim.) Haastattelun analyysi. Vastapaino: Tampere.
- Sikk, Rein 2011. Eestlased Soomes. Kas rahva reeturid või hoopis meie saadikud? Eesti Päevaleht 9.2.2011.
- Snellman, Hanna 2003: Sallan suurin kylä – Göteborg. Suomalaisen Kirjallisuudenseuran Toimituksia 927. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.
- Tammearu, Tiit; Kumer-Haukanõmm, Kaja; Anniste, Kirsti 2010. Eesti diasporaa kujunemise kolm lainet. Teoksessa Praakli, Kristiina; Viikberg Jüri (toim.) Eesti keel ja kultuur välismaal. Eesti Keele Sihtasutus: Tallinn.
- Zechner, Minna 2006. Hoivan paikat transnationaalisissa perheissä. Teoksessa Martikainen, Tuomas (toim.) Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-

luvulla. Tietolipas 212. Etnisten suhteiden ja kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimuksen seura ry:n julkaisuja. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.

Zetterberg, Seppo 2007. Viron historia. Suomalaisen Kirjallisuudenseuran Toimituksia 1118. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Helsinki.

Sähköiset lähteet

Eesti statistikaamet 2011. Mullu tõusis aastakeskmine brutokuupalk pärast langust taas. Luettu 31.1.2012. [<http://www.stat.ee/49249>]

Johannson, Roald 2011. Soomes võib tööl olla kuni 100 000 Eesti elanikku. Eesti Rahvusringhääling. Luettu 1.9.2011. [<http://uudised.err.ee/index.php?06221445>]

Kanal 2. Kalevipojad – televisio-ohelma. Luettu 30.9.2011. [<http://kanal2.ee/saated/Kalevipojad-1>]

Kukk, Heidi 2011. Eestlased Soomes: tagasi koju tuleme ehk vaid vanaduspõlveks. Delfi Rahva Hääling. Luettu 28.1.2012. [<http://rahvaal.delfi.ee/news/uudised/eestlased-soomes-tagasi-koju-tuleme-ehk-vaid-vanaduspolveks.d?id=60405316>]

Laivayhtiö Lindaliini AS, aikataulu. Luettu 1.8.2011. [<http://www.lindaline.fi/fi/aikataulut>]

Laivayhtiö Tallink-Silja Oy, aikataulu. Luettu 1.8.2011. [<http://www.tallinksilja.com/fi/schedules/helTal/>]

Laivayhtiö Vikingline ABP, aikataulu. Luettu 1.8.2011. [http://www.vikingline.fi/risteilyt/aikataulut/aikataulut/hel_tal_ros.asp]

Presidendikantselei 2011. 100 põhjust, miks Eestis on hea elada! President Toomas Hendrik Ilves, presidendikantselei 20.12.2011. Youtube. Luettu 28.12.2011. [http://www.youtube.com/watch?v=KavwefjJ-Ss&feature=player_embedded]

Rakennusliitto: Töötamine Soomes. Luettu 4.1.2012.

[http://www.rakennusliitto.fi/ee/tootamine_soomes/]

Sisäministeriö: Työvoiman maahanmuutto. Luettu 1.11.2011.

[<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/20771ADA6414AECBC22575DE003FC223?opendocument>]

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2010: Yksityisen sektorin kuukausipalkat.

Tilastokeskus: Helsinki. Luettu 31.1.2012.

[http://www.stat.fi/til/yskp/2010/yskp_2010_2011-09-27_tie_001_fi.html]

Talendid koju-ohjelma. Luettu 2.2.2012. [<http://www.talendidkoju.ee/>]

Tilastokeskus 2010: Maahan- ja maastamuuttaneet lähtö- ja määrämaan iän ja sukupuolen mukaan 1987 – 2011. Luettu 13.10.2011.

[http://pxweb2.stat.fi/Dialog/varval.asp?ma=050_muutl_tau_105_fi&ti=Maahan%2Dja+maastamuuttaneet+l%E4ht%E4m%E4r%E4maan+i%E4n+ja+sukupuolen+mukaan+1987+%2D++2010&path=../Database/StatFin/vrm/muutl/&lang=3&multilang=fi]

TRANS-NET- projektin kotisivu. Luettu 16.11.2011.

[<http://www.uta.fi/laitokset/kasvlait/projektit/transnet/index.php>]

Työ- ja elinkeinovirasto: Ulkomaalainen töissä Suomessa. Luettu 5.12.2012.

[http://mol.fi/mol/fi/02_tyosuhteet_ja_lait/02_ulkom_suomessa/index.jsp]

Työsuojeluhallinto: Töötan Soomes. Luettu 4.1.2012.

[<http://www.tyosuoja.fi/fi/tootaminesoomes/>]

Liite I

Intervjuus kasutatud küsimused

Haastattelurunko

Töösituatsioon *Työtilanne*

- 1 Mis alal / Kus te olete töö!l? *Missä olette töissä?*
- 2 Kui kaua te olete käinud töö!l Soomes? Kas teile meeldib teie töö Soomes? *Kuinka kauan olette käyneet töissä Suomessa? Pidätkö työstänne Suomessa?*
- 3 Kas kirjeldaksite natuke oma tavalist tööpäeva? *Kuvailisitteko vähän tavallista työpäiväänne?*
- 4 Millist tööd te olete teinud varem Eestis /enne seda tööd? *Millaista työtä teitte ennen Virossa / ennen tätä työtä?*
- 5 Kuidas või miks te otsustasite, et tulete Soome töö!le? Mis kaudu te saite tööd? *Kuinka tai miksi päätitte, että tulette Suomeen töihin? Mitä kautta saitte töitä?*
- 6 Kas töö Soomes erineb tööst Eestis? Kas tööandja / töökaaslased on teistsugused? Kuidas? Kas teil on mingi eriline mälestus seoses töö!le tulemisega / töö!l olemisega siin Soomes? *Miltä suomalainen työnantaja tuntuu/vaikuttaa? Mitkä ovat ensimmäiset muistot/kokemukset? Onko erilaista kuin Virossa? Miksi?*

Keel ja ühiskond *Kieli ja yhteiskunta*

- 1 Kas te kasutate soome keelt oma töös? Kas te oskasite soome keelt enne kui tulite siia töö!le? Kuidas olete õppinud soome keelt? *Käytättekö suomen kieltä työssänne? Osasitteko suomea ennen kun tulitte tänne töihin? Miten olette oppineet suomen kielen?*
- 2 Kas kasutate soome keelt ka töökoha väljaspool? Kas te kasutate eesti keelt töö juures? *Käytättekö suomen kieltä työpaikan ulkopuolella? Käytättekö viron kieltä työssänne?*
- 3 Kuidas inimesed suhtuvad teisse kui nad kuulevad, et olete Eestist? (Aksent või kui räägite ise.) *Miten ihmiset suhtautuvat teihin kun kuulevat, että olette Virosta? (Aksentti tai jos kerrotte itse.)*
- 4 Kuidas teile Soome ühiskond paistab? Kas on midagi, mis teile eriti siin meeldib? *Miltä suomalainen yhteiskunta teistä vaikuttaa? Onko jotain, mistä pidätte erityisesti?*

5 Kas on raske olla tööl Soomes? Mis Soomes on teistmoodi kui Eestis? *Onko vaikeaa olla töissä Suomessa? Mikä Suomessa on erilaista kuin Virossa?*

Argielu ja tunded *Arki ja tunteet*

1. Kus te tunnete, et on teie kodu? Kas ütleksite, et teil on kaks kodu? Kus te elate Soomes? Milline teie kodu / elukoht on Soomes? *Missä tunnette, että on teidän koti? Sanoisitteko, että teillä on kaksi kotia? Millainen on teidän koti / asuinpaikka Suomessa?*

2. Kas räägiksite oma argipäevast Soomes? Milline on teie igapäevane elu Eestis? Kumb teile meeldib rohkem, miks? *Kertoisitteko arkipäivästäne Suomessa? Millainen on teidän jokapäiväinen elämä Virossa?*

3. Kuidas te veedate oma vaba-aega Soomes? *Miten vietätte vapaa-aikaanne Suomessa?*

4. Kas tunnete palju teisi eestlasi, kes käivad tööl Soomes? Kas hoiate kontakti? *Tunnetteko paljon muita virolaisia, jotka käyvät töissä Suomessa? Pidätkö heihin yhteyttä?*

5. Kuidas hoiate ühendust koduga? Teiste tutvavatega? Kui tihti? *Miten pidätte yhteyttä kotiin? Muihin tuttaviiin? Kuinka usein?*

6. Kas igatsete kodu/ Eestit Soomes olles? Kas teie inimsuhted on teie arvates segatud sellest, et käite teises riigis tööl? *Tunnetteko koti-ikävää ollessanne Suomessa? Ovatko teidän ihmissuhteet mielestänne hankaloituneet tästä, että käytte eri maassa töissä?*

7. Kas jälgite Eesti uudiseid Soomes olles? Aga Soome uudiseid? *Seuraatteko Viron uutisia ollessanne Suomessa? Entä Suomen uutisia?*

8. Kui tihti te käite kodus / Eestis? Kas reisite üksi? Kas tunnetate ka riikide piiri / kas on piiri? Kas teie perekond käib ka kunagi siin Soomes? *Kuinka usein käytte kotona / Virossa? Matkustatteko yksin? Tunnetteko valtioiden rajoja / onko olemassa rajaa? Käykö perheenne koskaan täällä?*

Kuidas inimesed kodus/ sõbrad/ sugulased suhtuvad sellesse, et käite tööl siin Soomes? *Miten ihmiset kotona / ystävät/ sukulaiset suhtautuvat tähän, että käytte töissä Suomessa?*

Tulevik *Tulevaisuus*

1. Kas te olete mõelnud selle peale, et koliksite Soome elama. Miks / miks mitte? *Oletteko miettineet, että voisitte muuttaa kokonaan Suomeen? Miksi / miksi ei?*

2. Kui kaua te arvate, et käite veel tööl Soomes? Miks nii? *Kuinka kauan luulette, että käytte vielä töissä Suomessa?*